

Teadu

TARTU ÜLIKOOLA
DIGESTADUSKIRI

20 veebi. 33

435

TARTU

ELUKOHA NORMIDEST

ERSTI RAHWUSWAHELISES ERAOIGUSES.

2282/2

AB

2282

1933.

*2. VI 33. Suu ühenduse Uno Lender
magistri juris kraadi saajaks.*

Sectanizatsioon, ehk nagu mainitud, tahts ineeselovateks alusteks õiguslikele vahetordadele ilma enesahelise sidemeta, on loomulik nende enesahelise mõistlus. Igasüks, pöödes enesutada mõju mõinalikult suurena hulga õiguslike vahetordade üle, tõrjub tagasi teisi nende maksvuse piirkonnast. Maksvad lood, maailma sündmustikud, riikide asukoht, areng ning elanikkonna elutase annavad kordamööda teetust mõnele sectanizatsioonile. Sectanizatsioon ei püü kunagi paigal; nad on alalises liikumises oma mõjupiirkonna suhtes. Nende vahel pole saavutatud kokkulepet ega uue eeda kunagi saavutamast. Nii nagu riigid arenevad, nii muutub õiguslik arusaamine ka õiguse põhiolemuses ning stabiilsus on mõistatu.

Praegu on internatsionalistide juures väga laialdaselt leotus, et ükskord, tähtpäeval, mis on mõistatu kindlaks määrata, kuid one raskuste tõttu kaugeloleval, kõik kultuurriigid võtavad eneseks ühise põhiolemuse konfliktnormide kohta. Avalikule rahesvahelisele õigusele, mille aksepteerimine on enesemõhem teostunud ühiselt, oleks vastandina ühine erarahesvaheline õigus. Vaatamata nende teaduste lahkusinekutele, nad muutuvad ühes teaduseks ühine nende ühisele käsitusviisile ja ka nende teaduslikule käsitusviisile I).

Õiguslik ühis on väga kena ja on kiiduvõrd selle teostatamine. Kuid mõned loetuarikkad tähised, mida Haagis konventsioonid esildavad, ei pea neid pinestama. Need konventsioonid ei annud eeda, mida neilt alguses loodeti. On loobutud neist ühe kergeil põhjuseil.

Esiletõdetud põhjused pole pealusteks. Riigi õiguslike arusaamistesse võib kergesti tekkida muutusi. Tema sõnasõnalist elu ei saa wia stabiilse elukorda. Wastawalt üldisele elukorrale ja elanikkonnale uued, ehk vanad

1) Walt. wõis sõnadused ei defineeri asja asukohta mõistet, samuti loopingu sõlmistise paika.

2) nagu elukoha normid, mis on BESe §3066-3074 all, kuna eisejuhatus basesrub täielikult neile.

1) wrd Bartin De l'impossibilite d'arriver -1897; Laine La Confe-

uuesti. Sigulised ideed võivad võitu saada. Sigulise idee võluksik, mis ta kassaegsetele võis nende kindlalt ja igavesti pöörduda, võib paari aastaga kaotata oma ainuvalitsesise ja tähtsuse. Viimase ajani ja ka enamus kassaegseid peavad Prantsusmaal seadusandlust üheks järjekindlaks Mancini ratsionaliteedi põhimõtte pooldajaks. Kuid viimasel ajal, sealhulgas sõja sõjustusel, rahvaarvu kahanesisel ja immigratsioonil suurenenisel on hästi kuuldavale tulnud, ja ka teaduslikud ühingud on koostanud märgukirju, seotamatistate revideerimiseks ja ratsionaliteedi asetatist demitsiilliga. Pikenalt sellest võtan sõna pärastpoole, siin juhin ainult tähelepanu sellele oma eelaste vaidete tõendusaks.

See demitsiili võidukik ei teostu mitte üksnes Prantsusmaal, ka teiste maades on talle antud laialdasemad piirkonnad, on pandud maksma sarnaste siguliste vahetõrgete aluseks, mis näisid enne kindlasti ratsionaliteedi paralt olevatena. See demitsiili põhimõtte areng ühes elukoha tähtsusega BESee oli peamiseks tõukejõuks kaesolevale kirjutisele.

Elukoha praeguse seisundi kohta maksavad täielikult Chausse väited I) mis on avaldatud küll juba 30 aasta eest, kui siiani pole kaotanud oma mõjukuse: Le rôle du domicile jadis prépondérant dans les conflits des législations nous paraît aujourd'hui trop rabaisse, et nous nous proposons de rechercher si une place assez importante ne lui est pas légitimement due. S'il est vrai que les rapports internationaux doivent être gouvernés par le droit qui convient à leur nature, il faut se livrer pour chaque relation juridique à une analyse attentive, sans s'attacher à un principe unique et préconçu qui aurait la prétention de s'appliquer à toutes les situations.

Ratsionalism ja sigulise vahetõrre isoleem on seotamatistate raketamise alusteks, aga mitte üldine põhimõtte. Selle tõttu ka kallaletungid elukohale, mis viimase peoleesajandi jooksul on olnud, ei pea

France de la Haye - Clunet 1894.

I) Chausse Du rôle international du domicile - Clunet 1897.

ainuühtne meelest paika. Elukohal on oma tegevuse piirkond ikka, mis on talis kõige kohasem ta ainuvalitseda ja millest ta kunagi ei tagane. Tuleb ainult kaheteda, et natsionaliteedi teooria tulivate poolsohoidjate pealtnägemisel ta oli sunnitud ajutiselt kapituleerina ja sarnaste oma poolsohoidjate puudumisel pidi poolvarjusurnas elama. Aeg on tulnud anda talis kätte ta õige koht.

Asudes aga selle tõe kallale, võib targata väike kahtlus. Seet kui lasta silmil üle elukoha kirjanduse, mis viimaste aastakümnetel on teinud avaldatud, võib endale käsitsi seada, kas üldse elukohast midagi uut teooria ja praktika jaoks on võimalik ülesleida. Esimese pilguga paistab eitam vastus mõeldavaks. Elukoha kirjanduses esimese tüüpi naga ning ka paljudes kiiretes kirjutistes ajakirjais konstanteeritakse ta üheseltisusest kõigi riikide seadustes I). Samane waade võib tekkida ka suuremate tõe lugemisel: waated elukohast paistavad ühistena olematena. Alles põhjalikus kaardis võib meid veendunisele, et see ühtlane waade on ekslik ja et elukoha mõiste pole valitsenud sarnast üksmeelt ja selgust, vaid see õigusala on kaootilises seisukorras 2).

Siin tuleb meelutada üht kuriosumit, mis on huvitav, kuid ka väga õpetlik ja ühtlasi kurblik: see on, et waatanata oma tähtsusele, elukoha mõiste pole internatsionalistide juures kunagi aratanud huvi ja on nende poolt waatanata hulga kirjandusele ükskõiksest kaarditud. Juha Loiseau oma rassatus juhib sellele tähelepanu; viimastel aastatel pole asjaolu paranenud.

On hulk autoreid, kes kaarditavad elukohta; kuid kõik see kaarditus sünnib mõeldavimnes, üldteostes, pöördudes elukohale isikuid peatukke. Suuremaid tõe on üksikud 3).

1) Holskstein "Der privatrechtliche Wohnsitz" 1.43; Magalhães-B. d. B. 1.4.

2) Eriti selgelt paistab see silma, võrreldes riikide vastuseid Rahvasteleliidu komisjoni ringkirja puhul.

3) Suuremate tõe autoreid võin ainult vähesteid teiteerida; leidain ainult 6: Loiseau, Siccy, Lauter, Loiseau, Holskstein, Lesasseur, peale u da ka suuremat aritaxelt: Magalhães ja Cassin.

Mis on selle põhjus? Loiseau põhjendab seda sellega, et algõigused, prejaditsioonid on alati need, keda käsitletakse kõige vähem. Teisena, elukohta mõiste igapäevases elus on kergesti arusaadav. Pealegi polevad tal mõistemat mõistet. Kõige olulisem oli aga seisukord, et elukohta muutus ei tekitanud raskusi, kuna isik on vaba loodusliku tingimustena elukohta muuta ja elukohta mõistete vahel polevad lahkmõistete (1).

Viimast väidet enamiku autorite poolt enam tõsiselt ei arvestata, kuna lahkmõistete mõistus praeguseini pole saanud rahuldavat õigusealset vastust. Kui paljud autorid, nagu Dicey, märgivad suuri lahkmõistete elukohta mõistetes, ütlesid, nagu Pillet (2), rõhutavad talollikku koostööd nii kirjanduses, seadustes kui ka tegelikus elus.

Nagu allpool näeme, elukohta mõistete lahkmõistete on olemas. Kuid peab tunnustama, et elukohta juures need lahkmõistete on palju kitsamad kui kodakondsuse juures ja et poliitiline külg, riiki eriliselt huvitab, mängib teise juures palju suuremat osa kui esimesel (3). Just poliitiline osa tõttu kodakondsuse jõudis arvestada ja on võimeline teostama praegusel silmapilgul rehkela kirjandusele. Mitte ükski elukohta, kõik teised seadusmõistete ei saa hoolimata uurimuste rehkusega. Ühaastus ja kiire liikumine on neiduseks kõigile seadusmõistetele.

Selle vaikususe ja ignoreerimisuse ei vastanud sugugi elukohta seisund tegelikus jurisprudentalis. Elukohta olemas vanasti rahvusvahelises eraõiguses määratuna tahtuse. Kodakondsus polevad küllalt arenenud ja elukohta oli ainuke element-seadusmõistete, mis võimaldas kindlalt liita isikut seaduste normidega (4).

1) Loiseau, Du domicile... 1.104-La notion du domicile est la même dans toutes les législations.

2) Pillet Traité 1.257: Le domicile est une notion de fait, et les faits qui servent à la constituer sont les mêmes dans tous les pays... Cette notion de fait se trouve identique etc.

3) vrd NagelhaeLa doctrine du domicile en dr. int. pr. 1.6.

4) ei hakka üksikajaliseid õigusealset õigusealset vahet, millede

Umbes neli sajandit valitses elukoht demokraatlikult, kuni riigivõim tsentraliseeriti tugemasseks tõis natsionaliteedi põhiolekuks sigu- vahakerre seotamisest. Mõjutatud poliitilistest motiividest, natsionaliteedi seaduse pooldajad on eksituses segasest rahvusliku tun- net eranditult vahakerresse, unustades üldpõhinõuded ning aseta- des need kitsade rahvuslike huvidega. Rahvusvahelise liikumise ja kapitali ajajärgul ei saa raskida rahvuslusest sajandelikkude küsimus- te kaitsmisel. Sajandelikkud huvid, ja isegi isikud, on palju enam mõjutatud kohast kui vältitakse vahakerred, ja mis enamusel on isikute elukoht, kui kodakondsusest, milline pakub huvi ainult poliitilisest vaatekohalt. Mis puutub elukoha muutlikusse, siis vastased unustavad täielikult teha sotsiaalset iseloomu, tema alluvusest otseselt sead- duse imperatiiv normidele ja paistavad uskumast, et ta täielikult kuu- lub tahte autonoomia valdkonnale. I).

Elukoht on olnud väga tugevate rünnakute objekt. Kuid iseliku kee- bel, vaatamata sarnastele rünnakutele, elukoht suutis püsima jääda pea poolte riikide seaduste alusena. Seda näitasid kujukalt viinased Haagi konverentsid, kus elukoha ja natsionaliteedi pooldajad jagunesid kahte pea võrdsesse ossa. See tõestab ainult elukoha elujõulisust ja tarvilikkust.

Elukoha tugevaks solistuseks on ta omandanud ühendada mõlemad äärmis- sed vaated, milliste puudus on nende liig absoluutsus: ühed, kes anna- vad kompetentsi piirid ainult territoriaal suveräänile, mõiste, mis on pärit keekajast, ja teise pool arendatud natsionaliteedi mõiste omand.

Need äärmused süsteemid on võimetus rahuldada praegust elutempo nit- meksidust, selle peale vaatamata, misugused on need tingimused, mida

seotamisest on elukoht. Selle loetelust huvitatutele juhin üksik- sajalisele analüüsile, mida pakuvad omis tõis Cassin, Magalhães ja Chausse. Peaõhk panin elukoha mõiste analüüsile.

I) wrd Répertoire 1.697.

nende pooldajad on neis suures ehk loobumata. Elukoht seisukoht on mõle-
 mi poolt rahuldav, sest on vahetult põhiolemuse, kuna see side on ühel-
 ajal nii territoriaalne kui personaalne: personaalne, sest ta suhtub
 isikusse, keliselle ta määrab juriidilise asukoha, sest ta asetab isiku
 vahetult territoriaalsiga, milline on enes-vahetust kehtes. Paistab, et
 elukoht on mõisteline teostama leppepinnas suurel hulgal juhustel mõis-
 tetes, mis on täielikus vastolus endavahel'1).

Elukoht on suuteline kaitsena oma positsiooni. See ilaneb kujukalt
 natsionaliteedi põhiolemuse mõistumise pidurdamisel. Niisama on oma kul-
 minatsioonid punktiel olejudaud. On olemas teatud reaalsioon elukohta
 kasuks. Kuigi see pole otseselt seadustes leidnud väljendust, elu-
 koha tunnustamine õhuvõrreks seotamisest natsionalistide poolt
 on tähtsustatav saavutus. On jätud arusaamisele, et elukohta põhi-
 ette on suure juriidiline jõustus, mille rakendamine olemb õigeli-
 sest arusaamisest ja vastast.

Teiselt poolt, ikka tugevnenas on uus vande rahvusvahelise eraõiguse
 vahetult vaadelda mitte õiguspõhiolemuse seisukohalt, vaid rahvusvahelise
 eraõiguse otsest ja põhiolemust lahendada konkreet juhuste puhul, tee-
 tuda neid õigustele põhiolemustele, mis on rajatud kehtelise inimekonna
 elundhetega, järeldades neid elundhetest loomulikult ja katselisel pin-
 nal, ja jättes maha antijuriidiline kriteerium rakendada rahvusvaheli-
 se eraõiguse põhiolemust, rajatud aprioresetele kontseptsioonidele.
 P reduits des abstractions construites dans la retraite du cabinet et
 inspirées dans la tendance rigide d'un système fermé sous la pression
 et l'influence de nécessités collectives, pas toujours bien entendues 2).

See vande on mõitmas ikka enam ja enam pinda. Tegelikult mõid ütelda,
 pois õhtegi enam kui üksik põhiolemus on rakendusel ainuvaliteejana. Elu-
 koha põhiolemustega riikides on paljud õigustelised vahetult allutatud muu-

1) Chausse op.cit. 1.2.

2) Calandrelli The Int. Law Ass. Report 1923, 1.289.

dele seotamiskõttetele, samuti ka kodukondsusmaades pole lex nationa-
lis ainuke. See vastastikkune sallivus on viimasel ajal ühes rah-
vusvahelise liikluse kasvuga isikuliselt tugevasti arenenud.

Arvestades sellega, et praeguste wadete põhjal on wõinutu luua üht
üldist põhinõtet, kuna vastaspoold on ühejõulised ja arvestades, et
ükski pool ei taandu omist seisukohtist, mis on nende meelest nende elu-
pant ja arengulise tagatis, on kõige parem kasutada lepituse ja vastast-
ikkust taandumise põhinõtteid

ning eteida waljendust, mis oleks vas-

tawõetaw kõigile.

Seda tähelepanuäärivat teed on käinud Lõuna-Ameerika rahvusvahelise
erabiguse konventsioonid. Natsionaliteedi ja elukoha wastolu on seal
isikuliselt tugev. Kuid siinse ebaõnustumisele järgnes kokkulepe. AB-
tikkel I), mis Bustamante kodeksi põhiseis mõjule, toetub põhinõttele,
et iga riik rakendab seadusi wastawalt oma rahvusvahelise erabiguse
põhinõtetele 2). Luian et see on ainuke wiis, mis praeguse olukorra
juures on wõimalik saavutada. Rahvusvahelise erabiguse seotamisõiste
on niiwõrd tihedalt seotud riigi olemisega ja ta elulisemate huwidega,
et selle kindlake määramise rahvusvahelise lepinguga on riigile tõwe-
heeks. See õiguslase piirkonnas peab talie ikka antama waba woli walida
mõistate wahel ja anda neile selistust wastawalt oma huwide ja elu aren-
gule.

Rahvusvaheliselt on natsionaliteedi ja elukoha põhinõtted suutlised
mõlma rahulepingu. Kas suudawad nad seda ka siseriikliselt? Ainuke
wastus sellele on eitaw. Riigis jääb põlma alati wõistlus kõigi seota-
misõistet wahel. nii kaua kui on olemas riigid ja kestab nende arene-
mine. Lõppeb areng, lõppeb ka riik, alles siis kaob ka see wõistlus.

Elukoha mõjul on olnud oma tõusud ja mõõnad, uhte peab siin ainult
kinnitama, et sarnast ainuwaltõemist, nagu tal wanaasti oli, enam ta
ei saawuta. Riiklik areng on liig suure tee läbitõinud, et wana eluko-

1) Bustamante La Commission des Juristconsultes...I.106.

2) La Convention de droit int. prive art. 7.

ta juure oleks võimalik tagasi tulla.

Praegusel silmapilgul on natsionaliteedi põhimõtte pooldajaid tabanud teatud pettusus. Elukoha põhimõttei en ees teatud tõue. Kirjanduses tuleb ikka enam ja enam hääli elukoha põhimõtte kasuks. Sama võime näha ka kohtu praktikas.

Natsionaliteedi põhimõttega maades on üldine seisukohtade rewideerimine. Kõige hoogsamalt areneb see Prantsusmaal. Heatahtlikkus elukoha seadusele paistab ikka selgumalt selle maa kaasaegses kirjanduses. Nii on projektis Société d'études législatives I) laiendab ühing elukoha seaduse mõju tunduvalt; ta esitab järgmisi muutusi;

art. IV §20: abikaasade abielulised vahekorrad, abieluluid ilma abielulepinguta, alluvad selle maa seadusele, kuhu abikaasad asuvad elama kohe peale abielumist.

§27: alaealine, kes onab oma sündinise ajal oma elukoha Prantsusmaal, vastavalt art.12 Co, allub Prantsuse seadustele eestkoste, wanaeliku wõidu ja wõimete suhtes, erandiga abielu sõlmimise võime.

Ettepanek asetada igalpool lex nationalis lex domiciliumigalukati komisjoni poolt tagasi, kuna ei tahetud korraga täielikult muuta maksu sätet. Kuid ta ei kahelnud otetarbekohasuse seisukohast waljudea allutada lex domiciliumile sarnased laialdased alad kui on eestkoste ja wõimed alacalistel ning abikaasade warenduslised vahekorrad.

Prantslaste teoreetilute wõtted suunduvad lex domicilii uuesti maksu seadusele asetamist 3); Saksamaal, samuti lex nationalise põhimõttega maal, mitmed tuntud juristid näewad usaldusega lex domicilii tagasi pööret 3).

1) Revue 1929 1.193. Kujukalt ilmneb see ka uues elukoha seaduses 1929 aastast ja viimase aastakümnete kohtupraktikas.

2) w. Repertoire 1.604.

3) Sisona- Recueil 1926 V 1.624.

Elukoha seisukoha tahtustamisega on Ühtlasi selleks kerkinud katsed luua üldine elukoha mõiste konfliktide ealtiniseks rahvusvahelises erasiguses. Rahvasteliidu ekspertide komisjon saatis laialil memorandumi järeleparimisega, kas elukoha küsimuses on võimalik leida kokkulepe üksikute nende erinevuste vahel vastastikkuste järeleandmistel alusel. Alakomisjon, koosseisus E. Barbosa de Magalhães ja M. Brierly, töötas selle välja, kusjuures esimene koostas töö, kuni teine seitas ainult oma vastuväited. Memorandum koosneb kahest osast: esimene osadustel Ühtlustamise põhimõtete all- luua üks üldine ülemaailmik seadus elukoha normide kohta, teine korraldab elukoha konflikt norme. Juuni istan- gul 1928 olid need projektid arutusele ja komisjon otsustas need projek- tid tutvustamiseks laialil saata kõigi riikidele, Ühtlasi paludes vas- tust nende seisukoha suhtes. Vastused olid hävitatawad komisjon kawa- dele.

Juba prof. Brierly eeskis oma kommentaarides, et elukoha normid on liiga lahkumised, et neid oleks võimalik korraga Ühtlustada 1). Tei- seks, memorandumi esimese on koostatud puht kontinentaal elukoha normi- de alusel. Inglise seisukoht on liig lahkumised, et tal oleks võimal- lik Ühtuda üldainitud põhimõtetele 2).

Sama viitega seinesid ka Lõuna-Afrika, Kanada, Ameerika Ühisriigid ja Inglismaa oma vastustes 3) Enamus aga: Austraalia, Brasiilia, Soome, Itaalia, Hollandi, Rootsi, Šveits vastasivad, et rahsolev asi pole saa- nud küllalt küpsaks rahvusvaheliseks konventsiooniks, elukoht olles senini täielikult siseriikluse otsustada, ta normid pole veel niivõrd arenenud ja kristalliseerunud, et seda küsimust arutada rahvusvahelisel konverentsil. Ainult üksikud riigid: Lätiaa, Iirimaa, Bumeenia soo- vitasivad konverentsil kokkukutses, viimane kuigi ei annaks positiiv-

1) Magalhães-SdE Brierly kiri l. 30.

2) Ibid. l. 18.

3) Rahvasteliidu väljaanded C.L.Ide. 1928V.

seid tulevusi, siiski aitaks võid olla selgitada ja ligendada lahkumise-
 nõuaid seisukohti. Teised tulevad lihtsalt ara: elukoha unifikatsioonine
 looke liigseid suuri segadusi, kuna seotatud konventsiooni kava erineb
 nii mitmeski küsimuses enamuse seisukohtadest: Belgia, Austria, Jaapan,
 Sina.

Konitses saas esineda sarnase kavaga oli liig julge. Enamus elukoha
 tõeide autoreid märgivad ära suuri lahkuminekuid elukoha normides. Pea-
 legi on elenas sarnane pretsedent. Lõuna-Ameerika rahvusvahelise era-
 õiguse projekti väljatõstmisel püüti samuti luua ühiseid aluseid
 elukoha normidele. Kuid ei jõutud lahkarw sise tõttu kokkulepele.
 Leiti palju otstarbekohasem anda see küsimus täies ulatuses otsustada
 iga riigi siseõigusele ning võeti vastu ka sarnane otsus: art. 22.
 Elukoha mõiste, ta omandamine, kaotamine ja uuestiomandamine nii füü-
 siliste kui juriidiliste isikutele on määrataw territorial õigusega 1).

Kui juba ei annud tagajärgi Lõuna-Ameerika konverents, millest võt-
 sid osa ühise kultuuri ja õiguselise kooli esindajad, kuidagi ei saa
 anda tagajärgi alemnailmise ulatuses konverents, millest võtavad osa
 nii lahkumisevate õigustite mõistetega maad, kui seda on näit. Ing-
 lismaa ja saannerrigid. See katses oli algusest määratud kadule, ainult
 loojate hea loetus sundis ettepanekud laiali saatma.

Ühtlase mõiste loomine elukoha suhtes on sellega edasilükatud mää-
 ratata ajani. Seda elukoha mõiste erinevusest üksikute maade vahel.
 Elukoht on arenenud iseseisvalt, on arenenud vastavalt iga maa ise-
 loomale ning selle koondamine ühtlasele tasemele on raske, kui mitte
 võimatu. See erinevus tõstab esile tarve elukoha analüüsiks;
 elukoht alles seotamismõisteks onab erijõu vastavalt maale. Ta võib
 esile tuua tagajärgi, mis mujal pole talle mõeldatud. Samuti võib
 ta seil neid tagajärgi eitada, kuigi mujal on nad sakavad. Terminolo-
 gia lahkuminekud, mida mõned autoreid puuavad näha neis erinevustes 2).

1) Bustanante La Commission des Jurisconsultes...1.319.

2) Nagaihaes La Doctrines...1.95; Pillet Traite...1.298; Weiss-Cours-la

ei kuni kinnikata neid vastoluid, peet viimased ilmsel just elu-
koha teotusisel ehk ta tegujargedel.

Keelpised asjaolud nõuavad, enne kui asuda elukoha konflikt normide
ja teha kui seotamisõiete arendamisega, elukoha sõiate analüüsi kas
uldiselt wõi erinewalt, wastawalt uhe maa kontseptsioonile. Rahvuswa-
helise eraõiguslik uuring pole wõimalik ilma kusiuse, mille konflikt
normi kasitatakse, sisulise analüüsita. Seda nõutakse kõigi eraõigusli-
te wahakorradega juures. Seda põhjendatun on see nõudmine sarnase uhtu-
seta kusiuse juures, kui elukoht. Alles peale seda kui kõik kusiuse
sisulised küljed on kasitatud, wõib asuda ta mahawuse piiride kind-
lakategemisele.

Wastawalt sellele põhimõttele, on ka kasesolew kirjutis kasitatud. On
ju õigus, nagu Rolinjuba mainis I), et en matière de domicile, ce qui
interesse véritablement le droit international privé, est de savoir
quelle est la loi applicable a la détermination du domicile lorsqu'il
peut y avoir conflit a ce sujet entre les législations diverses.'

Asudes koha sarnase seaduse otsingule, seisame lahendamatu kusiuse
eel, mis alustel üksik seadus üldse määrab wõi tunnustab elukohta. En-
ne kui asuda elukoha konflikt normi kindlakategemisele, tuleb kindlaks
teha kõige pealt elukoha nõuded, s.o. mis tingimustel wõib elukoht uia-
se seineda, mis alustel on elukoht olemas, kuidas ta muutub wõi kaob;
eruti elukohtade omawaheline wõistlus ningõne uieolek.

Alles sarnaste eelkuulmiste otsustamisel, wõib otsima asuda wastawat
seadust. Wiimase leiuga on meie tõe lõpetatud. Juba üle elukoha kusi-
muse teine osa, missuguste õigusliste wahakorradega on elukoha kusiuse
seadus, s.o. missugustele riikidele õiguslistele wahakorradetele on elukoht
seotamisõiateks.

---

l' conception du domicile du droit civil français est commune a la plu-
part des législations.

I) Rolin Principes de droit international privé.

See osa 100st jäi kaesolevas kirjutises välja oma siselugema iseloomu tõttu. Kui hakata loetlennas neid siguelikke vahetordi, ei anna see mingit järelduslikku tagajärge. 100 kujuneb lihtsaks seaduste normide teitserimiseks, nagu näene eesraste kirjutiste juures 1) või kujuneb võistlus kirjatõske 2), mis peetakse teendada elukoha ratsionaalsust kaesoleva sigueliku vahetorra puhul. See pole aga kirjutise siht, mille tõttu asjastuuvitatuid juhiti mainitud kirjutiste juure. Kaesolev 100 on kirjutatud elukoha tegoliku kasutamise maksma seaduse normi alusel ilma vaikeluse põhiooteta seaduste aluste suutmiseks; lahtekohaks on BESes maksav elukoha mõiste analüüs võrriiduna teiste muude elukoha normidega. Vaikelused, mis on olemas kaesolevas kirjutises, on kehtiva normi lahkusinewa interpretatsioon tulemus.

Saanti on võetud, kuigi ilma pretensioonit täiuslikkusele, arvustuse alla Kawa elukoha normid, nagu need on koostatud Teiviil Seadustiku Koostamise Komisjoni poolt. Nende normidele suurt rõhku panna oli võimatu, kuna Kawa normid on alles valmimise staadiumis ning a aldamata, võitelised muutunast ja selle tõttu ka nende analüüs võib olla varajane.

Loodes aga, et olen suutnud küllaldaselt kaitseda neid üksikuid lahkusinewaid wateid, mis tärkasid elukoha normide kasutamisel, võrriiduna senistele normide tõlgitsemistele ja küllaldaselt eritleda BES iseloomustawamaid jooni võrreldes teiste seadustega.

-
- 1) Magalhães, Op.cit. Sissejuhatus §3; Cassin, op.cit. ptk. 2 ja 3.
 2) Chausse, op.cit. ptk.II-zuni lõpuni.

II.

Waadeldes elukoha norme üldpilguga, näeme meie üht sigusnormide süsteemi, kes ühiselt teostavad ühe sigussihhi täiteks; nad suretsevad iga subjektile sigusliku sideme teatud paigega sees ulatuses, et see side oleks igal ühel ja alati. Sellega piirdub nende eisu ja eesmärk; siguslike vahetõrgete sideme ei walda nad mingit mõju. Wiimastele määravad nad ainult tegeliku elemise. Selle tõttu tarvitataw mõiste elukoha defineerivad normid ehk elukoha definitsioon peale korrektna. Nad on laiene ulatusega, on elukoha eeldusnormide kogum; elukoha definitsioon on ainult ühe osa sellest.

Elukoha normide süsteem meil maksmas siguses on koondatud BES §§ 3066-3074; need normid ei häära kõiki juhuseid; Elukoha norme leiame veel teistes seadustes, nagu ts. kp. seadus §§ 204-206, kr. kp. seaduses, kaubanduslike seadustes jne. On waeeldaw, kas wiimaste normid tulewad igakord rakendamisele. Wene ametlik seisukoht oli, et §§ 203, 205, 206 rakendusel §204 asemel Baltimaade jaoks tuleb kasutada BES §§ 3066-3074¹⁾, kuid leiame, et see seadus leiab aset ainult sees ulatuses, kui wõrd §§ 3066-3074 annawad wastuss. Siigi üldõigus andis seja etoustanmise partikulaar sigussis. See tagandamine kaib elukoha terve mõiste kohta. Kui aga partikulaar siguses puuduwad ühtikud wajalikud normid sellest siguslikust mõistest, tuleb nende täiteks etoida norme teistest

makswusest seadustest 2). Ei ole võimalik protsedentide otsimine tuhi-
kute laiteks, sest analoogia kasutamine või rajada otsus üldisjuuris-
tels põhioletel, kui teistes seadustes ei ole määratud sellise
territoriumil, on tuhi- ja eelkõige kinnistuste vastuotsuse otsuse-
sõnaga. Selle tõttu, ametnikkude eenduseliku elukoha juhud, mida
BES mainib, kuid jätab ligemalt piiritlemata, tulevad käsitleda käsi-
kõne art. 204 kohta arandatud ametniku elukoha normidega. Samuti elu-
koha puudust, mida BES § 3074 konstateerib, kuid millele lahendust ei
anna, tuleb rakendada vastavalt ts. kp. seaduse art. 206 kohaselt ja
mitte talis otsida vastust BES üldisjuurist põhioletel. Eluko-
ha puudusel otsida vastus analoogia põhjal on makswa normi otsuseks
ignoreerimine.

Kehtivad normid on ka pealoolised vastolud. Need normid, mis on ele-
mas BESes, on enamuse olemas ka teistes seadustes. Viimaste normid
ei anna enamikul juhtudel üldisjuurist kohta vastust, vaid nad käsita-
vad üksikute elukoha tingimuste makswust. Need elukoha normid, nagu
näit. ts. on kaubanduslike seadustes, ei ole talenduseks elukoha nor-
mide süsteemile, vaid on lisaks üksikule artiklile, §3067 loetlud juh-
tudele, kuna annab juhtumite uue tingimuste makswusele elukoha asuta-
mise puhuks. § 3067 juhud pole lõplikud, vaid on ainult selgituseks
selmise artikli kasutusele. Nende kolme juhu talenduseks ongi uute
tingimuste loetlemine üksikute seadustes. Samal seisukohal on ka muud
elukoha normid. Enamikul juhtumist on nad aga paralleel väljendusega.

See paralleel väljendus viib tihti eksitusele. Räägitakse mitme elu-
kohta mitte arvu suhtes, vaid elukoha liikide seisukohalt. Sellele
peab kindlalt vastuvaidlema, ja konstateerima, et see on ainult võimalik
lik tingimusi harilikus kõnes, mitte aga õiguslikes väljenduses. See-
dus tunneb ainult üht elukohta; see koosneb ikka ühearnasest õigus-
sõnast ja lausub samal õigussõnadel, ainult mitmesuguste õigussubjek-
tide jaoks ta loetakse mitmesugustele seadustele 3)

1) Kolme kehtesoleva... 1.219; ts. kp.e. §1800.

Elukorra teisendiga on seotud seaduse ja sellega on seletatav elukoha mõistete jaotuse eksitus. Kõige laialdasemaks, millele osalt ka seaduse väljenduse on saanud põhjust, on elukoha jaotus sunduslikuks ja vabatahtlikuks. Tahetakse näha nende vahel teatud antagonismi, see nuti teatud õiguslike mõiste lahkumiseks. Liigelt vaevaldes jääb elukoha mõiste ikka ühesuguseks, ta õiguslik mõju seotamismõistena jääb ikka samaseks, olgu elukoht sunduslik või vabatahtlik; sarnane jaotus on tahtis ainult kergemaks orienteerumiseks elukoha tärkamisel, muutmisel ja teiste ta seisuste eluvalduste konstateerimisel, aidates klassifitseerimisega kergendada elukoha mõiste analüüsi. See jaotus on puht teoreetiline, mida võib kasutada ainult elukoha analüüserimisel ja käsitamises, tema sissetoomine seaduste normidesse võib lubada ainult hädavajastes juhtudel, juhustel, millal ilma selliste orienteerumise on raskendatud. Hea eesküju annab selle BES, tunnustades elukoha alaliikidena ainult jaotust sunduslikuks ja vabatahtlikuks, jaotus, mis on hädavajaline, kuna oma elementide seisukohast lähemad nad oma struktuuri 4) poolest tablisti lahku. Nende jaotuste mainimine, nagu domicile élu, domicile d'origine jne 5), misugused ei oma kehtivust ega mõju poolest teistest lahku ei lähe, on liigne ballast, mis võib sejata raskendada elukoha normide käsitlemist.

Selpool mainitud asjaolude käitamine võib paista ülooliigse peenustamisena, kuid arvestades elukoha põhitähtsust BESes ei saanendest mõelduda. Elukoht olles meie seaduste järele laiaulatuslikum seotamismõiste, on mõeldaphasenatu ta üksikasjadesse tungimine. Prae-

2) Balti kubermangu kohalikud normid haaravad ainult neid juhte, millele nad on loodud kui erandid, üldnormeist; kõigil teistel juhtudel üldriigi seadused kehtivad alal oma jõu ka neis kubermanguis. (1904/II3).

3) wrd Holenstein op.cit. 1.74.

4) Mitte mõju ja tagajärjed!

5) wrd Siboyet Manuel...1.600.

rust olukorda ei saa kuigagi normaalseks pidada, sest peale mõne üksiku artikli ja märkne üldteostes, pole olukorda üldse käsitatud.

Elukoht mõjutab BES tihedust ulatuses. Ta pole ainuke seotamisfaktori; seadus tunnustab ka teisi. Kuid ühelgi pole sarnast laiendust iggõuvaljalja. Koik teised on vahema mõjuga.

Kõigi seotamisfaktore kohta on mainida normaalse puudust ehk puudulikkust. Niisugused ei kasita ühtegi mõistet täiesti rahuldaval viisil, isegi mitte olukohata, kuigi sellel on kõigi arvulised normid.

Elukoha normid on koondatud §§ 3066-3074. Olemasolevad normid on rahuldavalt järjestatud, selge kindla süsteemiga. § 3066 annab elukoha üldise definitsiooni, elukoha elulisena jaotusega. §§ 3067 ja 3068 määravad esimese, wabatahtliku, elukoha omendamise tingimused; §§ 3069 ja 3070 teisi, sunduliku, omasi. § 3071 ja 3072 rangivad mahajätmise olukorrast, § 3073 elukoha mitmusest ja § 3074 elukoha puudusest.

Puudus pole elukoha normide süsteemis, wald mõne osa olematuses. Pea puudus on täielik elukoha konflikt normide unustus. Elukoht, olira ise seaduste maksusse normeerijaks, pole enamikorda normeeritud ühelki seadusekt. Elukoht BES järele on määratud siseriikluse teguriks, ta tõus täieliseks rahvusvahelise erasõiguse seotamisfaktoreks oli BES koostajate poolt kahe silma wahel jäänud. Arwan, et elukoha normid olid loodud juhuste kindlaks normeerimiseks, mis tingimustel saab isik Baltimail elukoha. Waijaapool seda piirkonda laamad enam ei normeerid.

Teiseks raskemaks lahenduseks on mitme elukoha omawaheline suhtumine. On oige, et üldist normi on nende jaoks raske, kui mitte wõimatu anda. Ja peab leppima üksikute signaallikide jaoks erinormidega. Kuid need üksikud andmed, mida teised seadused on andnud, on liiga puudulikud, et nende rajal luua üldist lahenduste süsteemi. Jaab hulk wahakordi, millega seaduste jaoks tuleb otsida analoogiat ja üldist wastust. Sarnaste wastuste kohalikkusest on raske kõneleda. Nad on subjektiivse iseloomuga, esita- tud autorite poolt wastawalt nende waadetele ja tihtigi järjekindluse- tud.

Saruti ei anna vastust vastas norma elukoha puuduse puhul. Konstatatsiooniks küll, et elukoht on puudu teatud liiki isikutel, kuid see elukoha asendamine võtta, jääb arusaamata. § 3074 talenduseks tuleb minu meelest kasutada ts. kp. seaduse § 306.

Need on elulised puudused BESe elukoha normide süsteemis. Mõnelt poolt on avaldatud seisukohti 1), et seadus ei räägi midagi elukoha muutmisest, s.o. muutmise menendist. Kuid nagu pikemalt pärastpoole, ei saa kõneleda elukoha muutmisest nende seaduste juures, mis tunnustavad elukoha mitmest, sest elukoha muutmise eeldab vana elukoha mõju kustumist ootades uue asutamisel automaatselt. BES §3073 järele arvestatakse seisukorda pole. Selle järele ka §3073 väljendatud mõte, igaske võib oma elukohta muuta, tuleb võtta uue elukoha omendamise-asutamise mõistena. BESe järele pole elukoha muutmise üks, vaid kaks õiguslikku teist: elukoha vahetamine ja siis uue asutamine ehk ümberpöörduvalt. Selle tõttu seda puudust ei saa etteheita BESe elukoha normide süsteemile.

Teiiviliseadustiku Kawa väljub samadest rahvusvahelise erandiguse põhimõtetest. Nõuemeine, 1986 aasta Belkawa lake küll ole kodakondsuse põhimõttele, kuid see muutus leidis võrdlemise tagemat vastuseisu. Kawa on pöördunud tagasi vana seotamismõttele. Kuid kõik elukoha normid ja terve süsteem on saanud põhjalikkude muutuste eeslaseks.2)

Kõige pealt on tublisti keandatud elukoha norme arvukselt. Endiste õhke artikli asemel on olemas neli. Mõned normid on võetud õhte, mõned on uude kõrvaldatud.

Kawa § 28 käsitleb elukoha tingimusi ning elukoha omendamist ja vahetamist. § 29'pajatab elukoha mitmusest, § 29'' elukoha puudusest. §30 mainib suudusliku elukoha juhuseid.

Võrreldes BESega, on elukoha mõistes ja vormulatsioonis nii mitmeküür unendused. Keitaks §28 nõuab elukoha olemasolul- isiku tahet kestvalt sin-

1) vrd Holde op.cit. 1.333.

2) Kawa elukoha normid on liies ülesloetud.

na jaada; seadusi on ühendatud asukoha ja teinsetuste ning huvide keesk-
 koha tingimused. Kuid need tingimused tuleb siiski kasutada endiselt
 EBS valdus, sest võrreides järgmise § väljendusega, annavad nad eluko-
 hale juba ka üksikult toetudes. Elukohta omandamine ja saajajätkmine on
 seadusi selle artikli all. EBS ei ole loetletud mõned juhud selgituseks,
 need on nüüd täieliselt kõrvaldatud. Elukohta võib seaduda toetudes
 kõigi asjaoludele, mis loetakse kaheksal juhul eluliseks.

Kõige parem aga, Kavas on täielikult kõrvaldatud elukohtade jaotus
 vabatahtlikkudeks ja sünduslikkudeks. Tingimused elukohtade jaotust
 Kava ei tunne. See on väga oluline ja uus protsedent, mida peeldatakse
 alles uusates kirjutistes. Selle uuenduse tähts on kõrvaldatud ka §
 3069 juhud. Aast ei loo enam eeldust isiku elukohta seadmisest sinna
 paika. Alles kui sellega on ühenduse isiku teinsetuste ja huvide keesk-
 koha oleviimine sinna paika, on elukoht seadatud. Ainult ametisse astu-
 misega seda ei juhtu. Seadusi on kadunud §3069 p.I, mis neil pea kunagi
 pole maksumisel olnud.

§29' kasitades elukohta mitust ei anna mingit uut seisukohta. Ta keh-
 ta maksavad samad põhiohõtted, seadusi on tal samad puudused, mis §3073-
 §8', mis on selle artikliga tihedas ühenduses, annab küll uus vaidlus-
 võimaldava normi- määratakse parandaja viimase elukohta seadusega- kas
 selle elukohta, mis ta viimati omandab või kus ta viimati asus, kuid see
 vaidlus lahendatakse kindlasti EBS praktika alusel- viimase asukoha-eluk-
 koha seaduse kasuks.

§29'' elukohta puudusest annab uus seisukohta. EBS §3074 konstateeris
 küll elukohta puudumist, ülealugesed teatud liik isikuid, kes seda ei
 omand, kuid ei annud lahendust. §29'' lähtub teisest seisukohtast. Ta
 ei loetle liikide järele elukohta mitteomajaid, vaid annab üldise seis-
 koha, millal elukoht on puudu. Veel erineb ta sellega, et annab vastuse
 rakendatava seaduse kohta.

Nagu ta väljendusest näha, esijoones, elukohta puudusel, peaks maks-

suurele faktiline asukoht. Igakordne viibimispaik, mis on asetatud l3p
puulusena, tuleb alles siis kasitusele, kui isik "uldses ei oma asukohta."
Elukoha puudusel on määratud teatud gradatsioon. Alles täieliku kehtekoh
hata isik allub viibimise paigale, mis omalt poolt on võimeline vasta
ma igal tingimusel. Sellega on likvideeritud seadusest väljasolenise
hädad.

§3e on sarnastunumaid norme Kavas: lühidalt, selgelt ja äärmuslikult
antud. Käesolev artikkel käsitleb a.n. suudusliku elukoha juhuseid. Siin
leiab kinnitust mu asukoht, allpool pikemalt arendatud, et suudusliku
elukoha heaks on seadus. BES suudusliku elukoha juhud pole absoluutsed,
nagu seda tunnustab ka praegune waade kirjanduses.1) Mina usun aga seisu
sukohal, et §3e69 enad pole absoluutsed; §3e7e aga on. Ainult seaduses
ekiti mainitud juhusel nad seda pole. Uldiselt on aga seadus §§ 3e69
ja 3e7e normide heaks.

Sarnast absoluutsust tästab veel esile Kava seisukoht. Ilma igasuguse
tingimuseeta on igakord seadus §3e juhtude kasuks. Sarnane seadus on täie
likult absoluutne laste ja eestkehtestavate elukohtade suhtes. Naine on
võimeline sehe elukoha puudusel wti seaduses ettenähtud juhtudel oma
vast oma elukohta. Kuid §3e teine lõige annab palju kitsamad võimalused
kui BES normid. Sest BES järele naine sehe nõusolekul võib mujal elada
ja sellega muutuda oma elukoha.2) Kava waawalt seda võimaldab. Sest no
nõusolekuga võib waawalt põhjustada sigustatud elemiet; sigustatud ele
mine lahus on seadustes ettenähtud juhtudel puhul ning sehe nõusolekut
seal pole ettenähtud. Selle tõttu tuleb minu meelest seda võimalust mit
te laiendawalt seistada ja rakendada seda ainult nende juhuste jaoks,
mil naine on sigustatud katkestama koseelu. Et mehel puudub sigus suuni
viisil suudida saiet jatkema koseelu ja et naisel on suuremaid katkes
tamise võimalusi, on materiaalnorme areng, mis põhineb et ei muuda.

1) Helde op.cit. 1.227-241.
2) Riigikohus Ts. Co.02/1921

Uldiselt võib minu seisukoht võimendada tegelikult naiselo arutades oma
 elukoht pea sama paljusel juhtudel kui BES-i, sest abikasand võivad ka
 vastastikkusei kokkulepped lohnu minna kehtima abielusanduse põhjal,
 kuid normiis et kujjest on ta tugemas lahkusinekus BESest. BES tunnus-
 tab uldiselt sundusliku elukoha relatiivset mõju. Kava võimaldabvõimend
 duelise elukoha põhioõtteest kõrvaldusist ainult teatud juhustel.

Sarnased on Kava elukoha normid. Esiküses nendega sai võrreldud neid
 BES osadega. Nagu näha, lahob Kava mõnes põhioõttes lahku ja mujal täi-
 endab mõnd BES tükikut. Samuti on muudetud uuldine süsteem, koondatud ja
 puutud kirjeidavast stiilist uleminna definitsioonai abstraktselo valjen-
 dusele. Kava elukoha normide süsteemi on puutud vabastada kõigist kõr-
 val ainsist, mis vähegi võiks raskendada või takistada kasitlust. Kõi-
 ki ei leia tnnestunut. Seet §28 on tingimuste vahelo ilmaasjata paiguta-
 tud sidesõnana "ja", kuna selle olemaselo seidab kõigi tingimuste ole-
 maselo tarvilikkust elukoha muundamiseks, mida aga järgmine §39' luk-
 kab unber. Samuti §29' ja §30' on liig keerulise ja konarlike loetelu-
 ga. Palju otstarbekohasemo oleks paigutada §28esse sidesõnana "või" ja
 §29' vormuleerida lahemalt, unbes smaraseit-"Uhe selmises artiklis
 mainitud objektiivse tingimuse olemaselo on kullaldane elukoha muunda-
 miseks," valjendus, mis loeeneest viitab elukoha mitmuse olemaselo
 võimalikkusele, kuna aga praegune §29' valjendus on eeltõid ja ana-
 lüüsi tarvitataw. Samuti raske ja koormatud on §30' valjendus, millega
 aga võib leppida ta mõistetete lihtsuse tõttu.

Täielikult on jäänud vaeselapee osasse elukoha konflikt normid. Nagu B
 BES, nii ei maini ka Kava nendest sõnagi. Nad on täielisee areamise
 algastase. Veel pole hilja seda wige parandada, kuid protsedendi olemas-
 tusel wawait, et tuuskee uus norm sisse. Jämb see tühik alles, ainuke
 aetõide on rakendada juhuste lahenduseks rahvusvahelise eraõiguse üld-
 maksimaid põhioõtteid ning vastawalt nendele määrata elukoha olemaselo.
 Mitted internatsionalistid pooldawad loegi sarnase normi puudust, kuna

mainitud küsimuses, nagu allpool näeme, valitsesid ehk lahkusinewad waated ja nende waadete seast kindla normi wõtmine oleneb liiga subjektiivsest arwamisest ja subjektiwist, kuna ükski waade pole küllaldaselt labilõõnud. Kindla normi püüdnud on kasuks kasinuse kristalliseerumisele ja ühtlase otstarbekohasema normi arenemisele. On isegi lootust, et praeguse liiklemise ajajärgul areneb kõikide waade juures ühtlane norm. Wiimane loetus on minu meelest liig julge, sest riikide normid arenewad ikka wastawalt riigi iseloomule, mis on waga lahkusinewad. Kuid loetus wõib ju olla.

Alljärgneis kirjeldistes käsitan elukohta koosseisu ja üksikuid juhte. Käesolew kirjutis oli ainult üldine kokkuvõtte kehtiva normide süsteemist ühes wäikese reetseega praegusest Karest; wiimane pole põhjalikult kasitatud, sest alles Karestas olles, wõiwad nad eelnõude arendes tublisti muutuda. Tä mainimine pakub huwi ainult praeguse signaalse konseptiooni ja BES arengu tulemusena, kuna Teiwiliseadustiku Komisjon, wõttes aluseks BES, selle rajal arendab uut, praeguseajale wastawat, teiste sõnadega, uuendab BES wastawalt ta arenemise tegajärjedele. Üksikasjalik kriitika ja analüüs on wõimalikud alles siis, kui Teiwiliseadustik terwena on esialdatud ja eelnõuna ka arwustusele ka esitatud.

1) Lantier, Der Verfassung nach dem BES 1.12.1920. Die Verfassung des Reichs.
 2) vgl. Bv. 1.12.1920. Die Verfassung des Reichs.
 3) vgl. Bv. 1.12.1920. Die Verfassung des Reichs.
 4) vgl. Bv. 1.12.1920. Die Verfassung des Reichs.

Definiitsioonide võttes arvesse nende struktuuri. Peale selle parandatakse mõningate definitsioonide sisulist sisu ja elukoha mõistete seostatakse sarnaselt, mis viitab sellele, et...

Igale, kes väidab, et tegelased elukoha määratlemisel on mõeldud teha vaidlustatavate elukoha, arvake ja viibimisega seotud vahel. Seetõttu nende mõistete selgusele, määratlemisel nende vahel on vajadusel, mille teostades, mille koostamiseks, 2) mille kirjanduses. 3) Tähtis on see, et need, määratlesid elukoha, teostab pärastpooli teha nende arvake ehk viibimisega seotud: et peaks sellest eeldustest ka rahvusvahelised lepingud.

Lõpuks tuleb märkida, et elukoha? See küsimus on järele...

III.

Oigusõiguste teaduslik käsitlemine eeldab kõige pealt mõnet luua mõiste kohta vastuvõetav definitsioon. Käepärases kirjanduses, nii eriti kui rahvusvahelist eranditust käsitlevatel, pole neist puudus. 1) Nad on välises vormis väga mitmekesised, kuid sisuliselt rajatud teatud ühtlasele mõeldupunktile. Võrreldes praeguseid vanadega, näit. Corpus jurise omadega, nende mõiste ühtsust mõleni väljendise juures. Kui elukohta mainitakse, mõeldakse sealjuures isiku elusuhete pikaajalisele kontsentratsioonile teatud piigas. Suur elukohtade definitsioonide hulkon mõjutatud asjaolust, selle kontsentratsioonile anda kõiki harras üldine kujund; olgu see kirjeldaval kujul, 2) olgu abstraktsel katsel. 3) *üldine* hea definitsioon, arvestades praegusaegade mitmekesisust, laesb vist kaua oodata. 4) Olesid ja loodavad on ainult paranduse katsed senistele.

-
- 1) Lauter, Der Wohnsitz nach dem BGB 1.10 teeb kokkuvõtte definitsioonidest ainult BGB kohta üle 30.
  - 2) näit. Šveitsi kodeksi art. 23.
  - 3) näit. CC art. 103.
  - 4) wrd. Dicey op.cit. 1.794.

Definitsioonide rõhkus annab aluse nende nõrkusele. Põhise anda paremat, satutakse elukoha põhilisele jaoostest kõrvale ja elukoha mõistesse võetakse sarnaseid, mis viimasel tallesti võtavad.

Igale, kes vähegi on tegelenud elukoha küsimusega, on võimalik teha vaidlematu vähe elukoha, asukoha ja viibimise paiga vahel. Vaatamata nende mõistete selgusele, vahetamised nende vahel on sagedased, küll seadustes, küll kohtuotsustes. 1) küll kirjanduses. 2) Tihti tuleb ette et asutus, määrates ära elukoha, tarvitab pärastpoole tein asukoha ehk viibimisaega mõistet; ei pööra sellest etteheiteast ka rahvusvahelised lepingud. 3)

Lahtumõeldud mõisted mõeldustavad alati elukoha? See küsimus on järelduslik sarnase eksimuse puhul; sest väljenduste mitmekesisus loob praktilisi segadusi. Sarnastel juhusel tuleb kindlasti loobuda ilukeelest ja kirjaest ning üksikord andes mõiste väljenduse, seda ikka tarvitada, jättes hoolitusele stiili küsimused 4).

Keeliseest etteheiteest ei pööra ka seadused. Viimaste nõrkuseks on tihtigi keeleline redaktioon. Kuid, nagu elukoha definitsiooniga mainitud, on võimalik luua küllikääravat definitsiooni, mis on võimalik mõnda, et seaduses oleks lahendatud kõik juhud, mis arusaamatust ei tekitada. Kuid seda võib ikka mõnda, et seaduse koostajad annaks paar selgituspõhiseid, mis oleks seaduse kasitamisel juhtnõuadeks. Elukoha kohta varasemad juhtnõuad harilikult talelikult pauduvad. Ainest erandina on American Law Institute kawa 6): Sama asukoht pole alati tarvitatud elukoha mõte kohaselt ja tein tegelik mõte seaduse lauses tuleb kindlaks teha igal konkreet juhusel. Kohju ainult, et sarnane väljendus on jäänud ainukeseks.

-
- 1) vrd Revue 1910 1.618; 1926 1.618; 1906-1.771; 1926-1.389.
  - 2) Makarov, Die Quellen... 1.349; Goodrich Int. Private Law 1.26-27.
  - 3) Hagalhaes op.cit. 1.43 toob kokkuvõtte versailles rahulepingust, kus inglise tekstis on elukoha variatsioonid 6 ja Prantsuse omas 7.
  - 4) Dicey op.cit. 1.762; Hagalhaes op.cit. 1.44.
  - 5) Hagalhaes op.cit. 1.44.

Teiseks rangemaks määratlemiseks on elukohta määratlenud kohana. Juba Savigny kirjutas: Als Wohnsitz eines Menschen ist derjenige Ort zu betrachten, welchen derselbe jaet). ja nii ka paljud teised. Ei ole sellest mõistusest piisunud ka meie seadusloojad. Teiwiil seadustiku eelkava 111-112: Isiku elukohaks loetakse seda kohta, kus ta asub...2) Samasugune väljendus on ka praegusel Kaval: Isiku elukohaks loetakse see koht, kus ta asub...3) Lihtne järeldatavine teeb kindlaks, et elukoht ei või olla koht! Elukoht on paigal, isikul on elukoht seal kohal, kuid mingil tingimusel pole see koht ise elukohaks. Ainus seade praegusele elukoha mõistele, kus elukoht on õiguslik side isiku ja teatud paiga vahel, teeb täheks oleva väljenduse. Õiguslik side pole kaegakatsutatav, on mõtteline kontseptsioon, nagu kõik õigusvalla mõisted. Sarnane väljendus on elukoha, kui juriidilise mõiste unustamine ja teoreetiline heidimatus.

Seda segadust aitab osapeelt luua elukoha mõiste kahepeelsus. Elukoht on isiku olemise ja ta eluvahetuste keekkoht. Ta põhjendab isiku elu avaldustele, nagu eluteemine, teistuste korraldamine, jne isiku tahte teemaga. Isikul on olemas teistuste keekpunkt ning seda harilikus elukorras nimetatakse elukohaks. Elukoht ise pole isiku teistustega identne. Ta jääb ikka mõtteliseks õhenduseks, abstraktsioon isiku valistõõ õhenduste kogust. Sarnane elukoht pole aga juriidiline mõiste, vaid "faktiline elukord." Ta on juriidiline elukord, mitte juriidiline mõiste, elukord, mis allub õigusnormidele, mitte mõiste, mis toetub neile. Juriidiliseks mõisteks ta kujuneb alles siis, kui positiivsed normid lubavad talle õiguslike järeldusi. Alles kui positiivse normaiga seotakse elukohaga juriidilised järeldused, kui ta on neile aluseks ja loojaks uutele õiguslikele vahetustele, alles siis onandab ta õiguslike mõistet).

1) Savigny System...8L.88; Pothier, Introduction...88.

2) Eelkava 1926 art 28.

3) Kava art 28

4) wrd Wene Senat 88/72.

Kuid definitsiooni andmisel tuleb kindel waha teha selolewa faktilise elukoha wahel ja mitte tarwitada teise mõiste jaoks wäljendusi, mis on esimese päritoluga.

Meie kehtivate seaduste tšonks on, et meie õiguslik terminoloogia pole arenenud küllaldaselt, mille järgidusel meil mitte ühe mõiste jaoks pole mitu wäljendust, waid ühe wäljendus tihti on mitme mõiste jaoks. Seadused, mis on makswad Wenakeelse redaktsiooni, on samases seisundis. Wene õigusteadlik praktika on tarwitanud elukoha suhtes alati postojannoest nosta šitelstwa I), andes sellele domicilii kui õiguslise kontseptsiooni tähenduse. Nostašitelstwa piiritletakse kindlalt nostašitelstwaist ja nostašitelstwaist. Wäljenduste kokkus on kätseolewal juhul tšonks, mis süttab meid wäljal tihti ettetulewaist tõlgitsemise arusaamatustest.

Teine mainitud eksimustest aga walitseb meil pea absoluutselt. Ei taheta teha wahet elukoha kui olemise paiga ja faktilise wahekorrad mõistet, elukohaist kui siset õigussuhtetega ja selle järgidusel õiguslisest mõistest. Kehtivad seadused annwad õigel seisukohal 2). Kuid kirjandus onke wäljendustes tarwitab wõidakut seisukohta 3).

Ulmainitud eksituse tšonks põhjuseks on kindlasti asjaolu, et puuduwad elukoha käsitatawad teosed. Teiseks on mõjutatud asjaolu, et mainitud eksimusest pole hädashtu tagajärjeks. Wäljendis ei muuda üldist mõtet teha praktilisel käsitusel. See ongi wist pea heolimatuse põhjus. Ainult õiguslise esteetika seisukohtaist ei saa teha leppida ja tuleb tungiwalt soowitada wäljenduse muutmist.

Ala aga, mis üldises elukoha õpetuses on tsielikult heolitusse jaaatud, on sundusliku elukoha definitsioon. On püütud sunduslikku elukoha

1) nostašitelstwa ei tule segada nostašitelstwa'ga, wiimane on keha mõte wäljendus.

2) wrd BES §3066; Ts.kp.s. §204; Ijutrunow Ustaw...1.600.

3) wrd Holsten Utšebnik...1.76; Jablotskow Utšebnik russ.gr.sudopr.1.38.

koostöötada ainult väliselt, ei ole see teda saadeldud ikka kui lahuse-
 olevana, erivana. Wabatahtliku elukoha definitsioon on eriline tundub al-
 liseks, sunduolukorras. Harilikult ei ole ta piiritletud alla,
 kuna ei ole tarvilikke tingimusi. Nii loetakse enamasti dualism ühte
 mõttesse. Isegi seadused annavad tihti ainult wabatahtliku elukohale
 vastawat definitsiooni ja kõneledes elukohast, mainivad selle all ainult
 wabatahtlikku.

BES ei ole wiimase etteheite alane. Ta ei anna täpselt definitsiooni,
 vaid asub kirjeldama seisukohti, loetledes alles, mis asjaolud on oluli-
 sed elukoha olemasoluks. Nende tingimuste seas on ka sunduolukorras eluko-
 ha olemine.

Alles wiimasel ajal on mõned autorid tahelnud, et harilik teadus-
 lik definitsioon ei häära oma alla sunduolukorras elukoha juhuksid. Nad
 püüavad wältida seda sellega, et katsuvad luua definitsioon mõlemi mõis-
 tega. Nii ütleb Kohler I): Wohnsitz ist ein Zustandverhältnis, das...
 dadurch herbeigeführt wird, das die Leitung und Lenkung der angelegen-
 heiten einer Person entweder kraft Bestimmung dieser Person oder kraft
 Gesetzes mit diesem Ort verknüpft ist. Sarnased on ainult seltsed,
 laiendatud variatsiooniga sunduolukorras elukoha juhuksid jaoks. Sellega
 püütakse luua ühtlus, kuid see on waid näiline. Sest "isikliste wahekor-
 rade"-wabatahtliku elukoha puhul ja "sigualised wahekorrad"-sunduolukorras
 elukoha puhul pole koordineeritawad, waid lahkuwinaised mõisted. Esime-
 sed on elukoha seltingimus, teine elukoha sigualiste eelduste määrgistus.

I) Kohler Lehrbuch des bürger. Rechts I 1.2733Sarnas mõttes Ortsmann BGB
 art 7: Wohnsitz ist der Ort, an dem im Rechtssinn und normalweise auch
 tatsächlich die Lebensbetätigung einer Person zentralisiert erscheint.
 Matthias Lehrbuch des bürger. Rechts- Wohnsitz einer Person im Rechte-
 sinn ist nur der Ort, welcher als der ständige, örtliche Mittelpunkt
 als der Standort ihrer Lebens- und Berufstätigkeit erscheint oder gilt.

elukoha kaudu on kohal isiku õiguline keskkoht. Seda liiki definitiiv-
oonid on sama tegejärjega ja labikaalunato kui kõik eelmised.

Nagu nägime, pole praegu leida otsakoht , kõiki haaravat väljendit-
Utten enam, seal teel on võimatu saada sellist. Koitaks wabatahtliku
ja sundusliku elukoha mõtted on nii lahkuinewad, et neid ühiselt sidu-
da seal teel on võimatu. Teiseks, rõhuv enamus praegugi veel võtab eluko-
ha definitiivoni aluseks elukohta kui faktide kogu. Kõik annavad wale
alusel, kuna elukoht pole kogu, waid iseseisew õiguslik mõiste. Pikenalt
võtan selle kohta etna pärastpoole põhjenduseks, praegu konstanteerin
siin selle eksaktust.

Saanti ei panna tähele, et elukoha mõistet ta otsakohees mõttes ei
anta. Praegune väljendus annab küll juhtmeid, kus elukoht saab, missu-
gune ta on jne, kuid ei vasta, mis elukoht on. Elukoha tapse mõiste
piiritlemiseks tuleb ta eraldada kõigist ta-koosseisus määravast osadest
ning wadelda ta iseseiswast seisukohast. Sarnaselt wadeldes näeme, et
elukoht on õiguslik side isiku ja õiguse süsteemi wahel. See on ainuke
õigusalik elukoha väljendit. Praegused väljenditad aga annavad wastuse,
kuidas see side teostub ja misel kohal wileil: sunduslikul ja wabataht-
likul. Ühel puhul on isikul õigus mõjutada, teisel tal puudub. Neid peab
kõnitatama alaliikidena elementaarses järjestuses, s.o. asjaoludena,
silledele ahil teostub õiguslik side, sillede põhjal elukoht muutub eco-
tanismõisteks. Tuleb anda neile terawale lahkuinekuile eksempline
kuju, sest terawused on nii suured, et keestöö nende wahel on võimatu.
Isikranis tõstab veel rõhutamise elukoha subjektiivsele elemendile, ku-
na teisel puudub ju see. Alles kui elukoha määrajaks jääwad ainult ob-
jektiiwsed elemendid, on õigusalik elukoha mõiste piiritlemine praegusel
väljendusel. Wiinast on senini aga üksikuid väljendit I).

Wiinase juhuna on lahkuinisek sundusliku elukoha väljenduses. Wastandi-
na harilikule
walemail tarwitatawale modusele, tarwitan järjekondlalt

I) wrd Revue 1926-1.389; 1932-1.648.

sunduslik elukoht. Wabatahtlik ja seaduslik elukoht, nagu seda harilikult waljendakse, on tanna. Ta loob eelduse, et eesimesel juhul oleneb elukoht kui siguslik tagajarg sejuatsewita tahtest puhtemal kujul, teisel on seadusnormil ka oma oma woids. Tegelikult on rajatud wabatahtlik elukoht samuti seadusnormile, nagu sunduslikki. Wahe on ainult selles, et eesimesel korral arweetakse tegelikku olukorraga kski, teisel juhul on aga kaheksugune aart: eesimeses jarjekorras wotatakse arwesse siguslik suhe (teenistuslik leping, leiku olukord perekonna liikmena jne) ja alles teises tegelik olukord (teenistuse paik, isa elukoht jne).

Ain keena tsesti wabatahtliku elukoha juhuse on juriidiliste isikute elukoht asutis ehk pchikirja alusel. Kuid ka siin wiimasel ajal on hakatud nndama kingisugust olulist huwi ehk sidet elukoha maaramisel. Keik teised enawad aluseks seaduse maara. Keigil juhuseid!- knupft das Gesetz an das Bestehen eines Tatbestandes als zwingende Rechtsfolge den Wohnsitze an, unbekannt um den Willen des Subjektes I).

Seaduslik elukoht. § 307 ja 308 on talumaa § 306 wabatahtliku elukoha sattes, § 309 ja 307a lastakse sundusliku elukoha tingimusi Pealikkunike, igalpool makse, teeb ERS nende waki tingimusega, ke elukoht on wabatahtlikult leiku poolt waki tui, woi on ta seadusega maaramis. Wabatahtlik elukoht onb oma allikana aldis paretit si- ture ja ta rahadus ja tligitamine ei arine tundwalt harilikust wa- tatahtliku elukoha sisset. Nend waliksed lakkunikead, kissewamad woi intendant, nie profikar on arandad, leikwad arandadit allpool.

Sundusliku elukoha sattes ei on, shinas seaduslikel elukohatunde- de. Woids, I) kaitseas § 307 ja 307a, arand, et wiimas on jarg walikse ja tegelikult peaks jargwera arand woids. Kuidu woi jarelada, et § 307a juhul ei on sundusliku elukoha iselocan. Ma

I) Holenstein op.cit..1.79.

sunduslikke elukohti. § 3o7o teeb selge talle liigi sunduslikke elukoh-
ti. Kuna juhud § 3o69 järele on rakendatavad iseloomuga, peavad jõe ainult
vabatahtlikud elukohti. § 3o7o juhud rakendatavad, mis peavad
maksuriskide loomaga, ainult vastava õigustega vahetada olemasolul.
Ei kaitse ei makseid ega looteid, mis on vahetud alluda ise elukohale,
ega naha isale valida, mis on vahetud ega vahetada elukoha oma elukohta.
Elukoht loetakse nulli ikka seadusega.

Taan, ja ka naha järeletoetud riigis, on olema taga vastavale, ead
dusse on etteantud juhud, mil naha on võimalik omakoti loomaga elu-
koha. Lõpuks, et need arandid

IV.

Elukoha mõiste leiab oma väljenduse faktilise elukorra läbi. Nagu sel-
lises peatükist näha, harilikult seadused annavad elukoha mõiste see-
nel just väljenduse viisi. Sama teed kaib ka BES, käsitledes elukoha tin-
gimusi §§ 3o66-3o7o. Neid artikleid ei saa võtta üksikult, nad on omava-
helises seotises. §§ 3o67 ja 3o68 on talenduseks § 3o66 vabatahtliku
elukoha suhtes, §§ 3o69 ja 3o7o loetlevad sundusliku elukoha tingimusi-

Pealähkunineku, igalpool maksma, teeb BES nende vahel tingimusega,
kas elukoht on vabatahtlikult isiku poolt wali tud, või on ta seaduse-
ga määratud. Vabatahtlik elukoht omab oma allikana üldise pandekt õi-
guse ja ta rakendus ja tõlgitsemine ei erine tunduvalt harilikust wa-
batahtliku elukoha mõistest. Mõned väikesed lähkuninekid, kitsendavad
või laiendavad, mis praktikas on arendatud, leiavad arendamist allpool.

Sundusliku elukoha suhtes ei saa ühineda seniajaldatud seisukohtade-
ga. Nõlde, I) käsitledes §§ 3o69 ja 3o7o, märgib, et viimane on järg
selisele ja tegelikult peaks järjekorra number edasi minema. Euidu
võib järeledada, et § 3o7o juhud ei oma sundusliku elukoha iseloomu. Ma
suna liigituse suhtes erineval seisukohal. § 3o7o on küll seotises §
3o69ga kuid ainult niipalju, et mõlemad käsitlevad sundusliku elukoha
juhuseid. Ta ei ole järg § 3o69 ses mõttes, et loetleb järjekorralisel

1) Nõlde op.cit. l. 231.

sunduslikke elukohti. § 3070 teeb esile teise liigi sunduslikke elukohti. Kuna juhud § 3069 järele on relatiivse iseloomuga, peavad jõe ainult vastaskontrahendi surve, 1) on § 3070 juhud absoluutsed, mis peavad maksussile loobuma, ainult vastava õiguseliku vahetorra olemasolul. Ei küsita ei naiselt ega lastelt, kas nad tahavad alluda isa elukohale, ega anta isale valida, kas ta tahab wile nende elukohas oma elukohta. Elukoht loetakse neil ikka sealolewaks.

Tean, ja ka mina järgmistes ridades, on olemas tugewastuwaide, seaduses on ettenähtud juhud, mil naine on wõimaline omamast loobuma elukoha. Leian, et need erandid pole põhioleme rikkujad. Nad on wäga wähese ulatusega, nehe elukoha puudus ja naise õigus lahuseluku, et neid käsitada üldsestena. Nehe elukoha domineerow seisund jääb alles. Kuid nehel praegust pole nii palju mõjutanist, kui Wene ajal. Nehe koosealuse sundus on vähenenud ja naise õigus lahuseluku omal soovil suurenenud. Need wõimalused pole rajatud ega te üranõugetele, waid seaduse ettenähtud normidele. Selle tõttu ei saa rääkida neil puhkudel relatiivsest sundusest.

Pealigi wanasti wäga waleidaw küsimus, kas naine wõib omale abielulepingus seada tingimuseks loobuma elukoha, on lõppenud üksmeelele eitawa wastusega. 2) Relatiivse nehe elukoha sunduslikkusele on seega antud rangem he p. On nehe elukoht relatiivse jõuga, on ainuke sundija, kes sellele wõib olla ja on mõeldaw, sead. Kehel oleks siis pidanud olema woli sarnast klauselst lubama. Sest see oleks mõttetu järjekondlusetus, lubada nehele suuliselt wõi waikides erielukohas elamistja ametlikkuse tebeeris seda keelata. Et aga seda kategooriliselt eitatakse, tõstab see üldse elukoha määramise väljaspool nehe tahtest ja annab otsustamise seadusele absoluutselt.

Et ka laste ja eestkostetawate elukohad on absoluutses tähendusega.

1) Nelde op.cit. 1.327 loeb relatiivseks kõik juhud. Lepin ainult §3069ga

2) Glück Erläuterung..6.1.267; Erdmann Baeten..1.1.366; Zwingmann Entscheidungen..3.1.10-

sellest pikemalt laste elukoha juures.

Ülemine elukoha tingimuste vaatlemisele, tuleb teha märkuse, et käesolev eesmärk pole nende definitatsioonide võrdlemine. Definitatsioonide puudustele oli näidatud eelmises osas, võrdlemine, see puht keeleliselt huvitav töö jääb üldse kõrvale.

Kuigi ettetöedavad definitioonid on lahkumised oma sõnalises järje-
 tuses, osavad nad pea ühtlasi sisemisi osi. Harilikult elukoha koos-
 seisu piiritlemisel rõhutakse kahe elemendi koostööd: üht objektiivset
 ja üht subjektiivset, s.e. teatud tegelikku sjaatimetust ja isiku vabataht-
 list soovi. See nõue võetakse liktingimatusena. 1) Küll tuleb kons-
 tantida, et see seisukoht eraldab sundusliku elukoha mõistet, tehes
 viinast erandi, asjaolu, millele juhtisid sel pool tabelpanu, kuid
 haruldasise lihtsustamiseks käsitan seda viisi ka siin kehal, kuigi
 ainult vabatahtliku elukoha kohta. Sunduslik elukoht leiab käsitamist
 allpool. 2)

Vabatahtliku elukoha osade omavaheline suhtumine, nende mõiste pii-
 ritlemine jne kohta leidub vähe üksmeelt elukoha kirjanduses. Isäranis
 võib seda mainida subjektiivse külje kohta. Mis nõutakse tahte juures,
 kuidas ta peab väljenduma, mis õiguslikel alusel ja viisil, selle koh-
 ta on väga mitmesuguseid ja lahkumised otsusi nii kirjanduses kui
 seaduse normis. Selle umbtäpsusega ongi seletatav vähene uurimuste
 hulk sel alal 3). Kuid peab mainima, et ka need vähesed autorid, kes
 oma üldteostes elukoha küsimust käsitavad, lähewad sellest küsimusest
 rutuga ja üldjoontes üle.

Harilikult nõutakse subjektiivse elemendi juures sisemist tahet-

1) wrd Holenstein op.cit.1.36; Roguin Conflits des lois 1.508; Dicey
 op.cit.1.85.

2) wrd Hagalhaes op.cit. 49; Dicey op.cit.1.126; Nolde op.cit.1.324;

3) Teatud süsteemi püüab luua Manigk Willenserklärung und Willensgeschäft
 kellele toetuvad harilikult Saksa autorid, näit.Holenstein op.cit.1.57.

elukoha onada teatud kohal ja selle tahte välisepidist avaldust. Kuidas see avaldamine sunnib, kas lihtsa elama asumisega, teinestustega ehk suulise avaldisega, sellele harilikult autorid rõhku ei pane. Tahete olemasolu, te kestvus ja lõppemine on pea igal autoril isetähtsusega. Ka eesduistikud on mitmesugusel seisukohal.

Praktiliselt makewa elukoha analüüsike peab pöörduma viimaste poole. Neid liigitades, leiame, et nad jagunevad kahte peagrappi: ühed, kes panevad rõhku subjektiivsele küljele, teised, kes seda jätavad warja.

Dacey ütleb I): A person's home or domicile is the place or country, in which he, in fact, resides with the intention of residence (animus manendi).

Siin on kaks elementi: paigal wiibimine ja animus manendi-mis on lahutatavad ja peavad kuige aja olesma.

Täitsa teisel seisukohal asub Saksa BGB. Ta ei wandle elukoha eesjäones, kui kestawat wahakorras, waid ta ainult määrab ära tingimused, mis on elukoha asutamiseks ehk muutmiseks wajalikud ning subjektiivne element on kui üks tarwilik osak neist tingimustest, wrd. § 7 al.3: der Wohnsitz wird aufgehoben, wenn die Niederlassung mit dem Willen aufgehoben wird, sie aufzugeben.

Wõrreldees neid kahte väljendit, leidub kergesti wahs. Inglise seisukohalt on animus manendil eriline tähtsus, ta on hädatarwiline elukoha element. Nii pea kui üks elementidest kaob, ei saa rääkida täieõigelisest elukohast 3).

Saksa elukoha mõiste nõuab aga eluk ha subjektiivset elementi ainult

1) Dacey op.cit.1.789. Dacey definitsioon on wõetud Inglise-Ameerika juri-prudentiaals teatud eeskujuna. Selle tõttu wõtan teda kui Inglise definitsiooni elukoha kohta.

2) Samal seisukohal on ka Šweitsi elukoha mõiste: Der Wohnsitz einer Person befindet sich an dem Orte, wo sie sich mit der Absicht dauernden Verbleibens aufhält. Wrd ka Revue 1928 1.613.

elukohta asutamisel ja parastiseel muutamisel; vahelpeal ei mängi subjektiivne moment mingit osa 1).

Kuid ka selmistel subjektiivsed küll ja eelnevalt elulise omana ei anna eelnevalt seisukoht teile ainuvalitsemise. Ainult tahtega ei saa kuhugi-
le asutada uut elukohta. Objektiivsed faktid peavad ikka olema kaas-
tegevusel 2).

Näed seadustikud ignoreerivad subjektiivset küll teatud elukorras.
Isik loetakse teatud faktide olemasolul omavana seal elukohta. Seda ei
tule lugeda sunduslikuks elukohaks, sest faktide mõjutamine on jäänud
isikule, kuna sundusliku omal on see seadustes ettenähtud. Praegune
elukohta juhul loetakse presumptiivsena, kuid kohtud tihtigi kasitavad
seda teelise elukohana, kui isik ei suuda võtta teise olemasolul. Nii
loetakse näit. Monacos elukohta omavana igasugust, kol on riigis viinase
wile aasta jooksul ningisugune ettenõte 3), seadus, mille Subrikkami-
ne on väga raske. Teised seavad nõudeks kahe aastase viibimine riigis.

1) Hohenstein op.cit.1.66 leiab, et ka Ce nõuab samuti tahte momenti
ainult elukohta asutamisel. Wrd ka Revue 1926 1.389-kohtu otsus-kus ani-
mus senendile ei pöörda tähelepanu. Samas mõttes Revue 1905 1.613. Ise-
kranis aga huvitav on juhul Journal 1932 1.648, kus kohus otsustab, et
elukoht määratakse kindlaks ainult principal etablissement põhjal, ehk-
ki isik väitis, et ta elukoht oli mujal, tal pole kunagi olnud tahet
seda muuta ja tõi ka kuid fakte ette vana elukohta kasuks. Sama seisuko-
haga kohtu otsused Niboyet, Manuel de dr. int. prive § 104, kus samuti
ainult elukoht on mõeldud arvesse.

2) Dicey op.cit. 1.109; Hohenstein op.cit.1.66; Samuti kohtu otsused
Revue 1906 1.788; 1928 1.604; 1928 1.612; 1905 1.613.

3) Ce de Monaco § 79: Est considéré comme domicilié dans le Principau-
té l'étranger qui depuis cinq ans ou moins, a été autorisé à y fonder
un établissement.

ettevõtte omamine jne I).

Eelpool mainitud võime kokkuvõtte, et subjektiivase elemendi suhtes on kolmesuguseid vaateid: 1. seadused, mis nõuavad anisus manendi alalist elemasolu; 2); 3. need, kes nõuavad anisus manendi elemasolu ainult elukoha asutamisel ehk muutmisel; ja need, mis kalli põhinõuetelisele nõuavad anisus manendi elemasolu, kuid siiski vaatlevad teatud faktilisi tingimusi kui kallaideasi elukoha asutamiseks ehk elemasoluks.

Eelpoolne järjestus võib paista kunstlikuna, kuid loian ta olevana vajalikuna. Subjektiivase manendi elemasolu on raskemaid kohtu äraandmeid ja selle nittenõudmine seadustikus kergendab tunduvalt asja seigistust. Just praktilise juristi seisukohalt on selle elemasolu õigustatud, sest iseenesest ehki seadus ei ole a põhinõuetelisele subjektiivaset külge, kuid ikka pole ta oluline, mida osale tüüta pole vaja.

Objektiivase külje vaatlemine pakub paremaid võimalusi, kuna on kergemini kättesaadav ja ka piiritletud on selgenud. Näitena paar definitsiooni:

I) Chili § 63 ja 64; Peru civ. cod.; teatud reservatsiooniga võib siia alla ka viia mõned sündusliku elukoha juhud. Autoritest äraandustikkude kohta anisus manendit eitavad väheesed. Ehkki, nagu Kelenstein op.cit. 1.60 märgib, praktikas on Cof interpreteerimisel kohtud tihtigi arvestanud ainult väliseid fakte, autoritest on seda ainult Roguin op.cit. 1.508: C'est L'existence ou la non-existence a une certaine époque de l'établissement principale, toute question d'intention laissee de cote qui doit seule etre prise en consideration.

Eitaval seisukohal on ka Brunetti Domicilio civile, residenza, dimora Il Filangieri 1913 1.481.

Need on ka ainusad eitajad, keda leidisin.

2) Sarnased seadused vaatlevad elukohta kui- bestehendes Verhältnis.
vrd Répertoire 1.586.

Ce art 102 utleb: Le domicile de tout Français, quant à l'exercice de ses droits civils, est au lieu où il a son principal établissement. Saman on ka Itaalia art 16: Il domicilio civile di una persona è nel luogo in cui essa ha la sede principale dei propri affari ed interessi.

Need on seisest liiki seadustikkudest, mis käsitlevad isiku elukohta kohal, kus isikul on principal establishment ehk harilikus wäljenduses tema toimingute ja huwide keskkoht.1).

Teist liiki seadused lahtuwad enes isikulisest seisukohast:

Šweitsi Teiwii seadus utleb: der Wohnsitz einer Person befindet sich an dem Orte, wo sie sich mit der Absicht dauernden Verbleibens aufhält.

Sama seisukohal on ka BGB 3), Portugali teiwii seadus 3), ja Hispaania art 40. Siia kuulub ka Inglise domicil, millel küll puudub ametlik definitsioon, kuid mille autorite otsustes on domineerinud seisukohal residents, 4). Uhtub sellega ka Ameerika esa.5).

Meil on sellega elukoha suhtes kahesugused waated: ühed seaduseandlused sed, mis tunnustawad elukohta paigal, kus isikul on principal establishment, ja teised, mis määravad elukohta paigal, kus isik harilikult wõib 6).

1) wrd Nagelbass op.cit. 1.36. Ka Ts.Kp.a. §304 kuulub mõnede arvates siia.

2) BGB art.7.

3) § 4I: le lieu où le citoyen a sa résidence permanente. Hispaania

§ 40: le lieu de sa résidence habituelle.

4) Dicey op.cit.1.791. Foote op.cit.1.80; Hubbert op.cit.1.2;

5) Mõned autorid isegi leiawad, et residentsi tingimust tihhti wõetakse Ameerika seadustes elukohana: Goodrich Handbook...1.27; Makarew op.cit.1.246: Die Begriff domicile-Wohnsitz und Aufenthaltort sind in der Gesetzgebung der V.S. häufig nicht scharf auseinander gehalten. Der Rechtsprechung legt daher oft residence im Sinne von Wohnsitz aus.

6) Peardikk praeguses jaotuses on suunatud harilise teentrumi ja wiibi- nise paiga wahela. Ka eelmises wõib olla tahe, kuid sellest oli selpool-

Teiste sõnades, mõned seadused panevad rõhku isikule, teised varanduslikele vahekorrale 1).

Vastavalt seaduseandlusele, on ka teadlased asunud mittele seisukohale. Ühed panevad rõhku majanduslikele vahekorrale 2), teised otsustavad isiku tegelikule vahekorral teatud paigaga 3).

Kuid on olemas kolmas liik teadlasi, kes pole leidnud tarvilikuks jagada neid sõistet või leidnud nende jagamata iseloomu ning omis definitsioonides toetuvad mõlemale 4).

Viimase põhimõttega on ka üksikuid seadusi, kes omis normais nõuavad mõlemi tingimuse olemasolu. Argentiina kodeksi 5), SSSR, Brasilia ja Peru seadused eeldavad mõlema nõjutamist. Samuti Italia Cc art 17.

Eri seisukohal on üheksik seadus, kes tingimuste kohta seab üles järjekorra; harilikule viibinuspaigale antakse esõigus; selle puudusel onab jõudu principal etablissement jne.

1) vrd Planiol Traite I: Savigny definitiooni kohta ütles ta: Elle fait apercevoir la double idee qui compose la notion du domicile; le domicile est considere tantot comme la residence habituelle de la personne et tantot comme le centre de ses affaires. Ce dualisme apparait nettement quand on etudie les utilites pratiques...: les unes concernant la personne, les autres ses biens. vrd Cassin op.cit.1.669; Magalhaes op.cit 39.

2) Weiss op.cit.1.308; Pillet op.cit. §146.

3) Dicey op.cit. 1.44; Wharton op.cit.§56; Planiol Traite...1.1 p.VI.

4) Savigny op.cit.8.1.56; v.Bar Theorie...1.102; Cassin op.cit.1.664;

Magalhaes op.cit.1.40 leiab, et sija kuuluda ka Inglise õigusteadlased.

Ei saa sellega leppida. Dicey, Foote, Jenks, Hubbard jt rõhutavad, et elukohta olemasoluke on vaja residentide ja animus manendi, principal etablissementi nad ei maini.

5) § 89: le domicile reel des personnes est celui ou elles ont etabli le siege principal de leur residence et de leurs affaires.

Kõiki tingimusi haaravaid väljendusi on tarvitanud ka rahvusvahelised lepingud ning Ainaline Rahvusvaheline Kohus soovib siin viita riikidevahelised lahkuinokud ja anda neile üldine, kõikidele vastusõetaw definitsioon I).

Isenesest need kaks mõistet on ühetugewused ja olukord, et seaduse koostajad selistatavad ühe teisele, oleneb nende soovist asendada raskuspunkt kas isiku sidumusele teatud siguspaigaga ehk esikohale tõe teed waranduslike ja sigulised wahekorrad, mis isikul on oma ümbrusega.

Need mõisted ei ole üksteist; nad tihti talendawad end wastastikku. Kuid ühe olemasolu ei eelda tingimata teise ilmnemist. Selle tõttu ei saa kuidagi ühtuda Hagalhaasi wäitega, kes tõendab, et seadusandja kes defineeris elukohta teetudes principal etablissementiks, eeldas, et isik harilikult wiibib ka seal; ja kus ta harilikult wiibib, seal on ka ta principal etablissement. L'une quelconque des deux formules ou expressions employees par les legislateurs, contient implicitement l'autre.

Ta wiib olla seal ja seadusandja wõib sellega arwestada, kuid ilmtingimatusena ei eeldusena neid siduda on wõinatu.

Neil kehtiw elukoha mõiste tingimused onawad kuigi wäikesed, kuid ei oleki praktiliselt olulisi erinewusi.

Subjektliwne tingimus, isiku tahte osa, on BESees erilise tähtsusega, liginedes see mõttes Inglise ja Šweitsi seaduste ntudele. Isiku elukoha kindlaks määramiseks wõetakse esijoones arwesse isiku awaldis elukoha walikultteatud asupaigas, ja alles teises järjekorras arwestatakse ta toimingutega, s.o. otsustades ta eluawaliduste asjal.

See seisukoht seisneb silmapilgul wõib saada waleldud, sest § 3066

1) C.P.d.J.I. Avis consultatif N7; Poola-Saksa leping 1922 art. 29.

2) Hagalhaasi op.cit.l.41: qui a determine le domicile d'apres la residence, a considere egalement le fait qu'il y a son principal etablissement ou le centre de ses affaires etc.

õnnalise tõlgitsemise puhul võib tulla arvesse, et tahe pole igakord mõeldud. Lause- mis nõudab ta kodanlike elu ja tegemise kekkoha, - oleks nagu iseseisva kriteerium ainult objektiivsetel andmetel, pa- tab, nagu puuduke tahe nõue.

Elu ja tegemise kekkohi on seal, kuhu isik ise koondab oma tegemise- ja eluavaldised. Need võivad olla mõjutatud välisoludest, kuid kekkoha- waliku lõppotsuse annab isik oma tahtel. Elu ja tegemise kekkohi - mis vastab väliskeeltes tarvitatawair principal etablissement mõistele - pole ainult objektiivsete tingimuste wili. Koik spetsiaalsed loomad selle ilmnemiseks tarwilikuna isiku lõpulikku määrust I).

Teiseks, §§ 3067 ja 3068 mõetult terwikuna, katkestawad selle eelduse. Wabatahtlikku elukohta isik walib: eaduses ettenähtud tingimuste tait- misel onab see õigusele elukoha tähenduse. Loetletud juhud käsitlewad koik 'elu ja tegemise kekkoha' juhuheid. Käsitlewad §§ eeldawad alati, et isik on waldidus, tegudega waldanud oma tahte. On eeldus, et tegu- wõime isiku toimingud on ta tahte walised tunnused. Absoluutselt see wõide wõidugi ei esine. Teed peawad omama õigusele tagajärgi. §3067 nimetab paarid juhud, milledele võib kohus teotudaisiku elukoha määr- misel. Kuid see loetelu pole kaugeltki lõplik 2) ja elukoha olemasolu tehakse kindlaks kõigi päraltoewate faktidega.

Nagu igalpool, on ka BESes tahteawaldis arwestataw ainult teguwõime- tel isikuil. ja on maksuw anisus wõnendi walise awalduse kaudu. Ainult teatega tahte olemasolust omada teatud paigas elukohta ei omada isik wõimast. See küsimus on erilise tähtsusega elukoha omandamisel ja muut- misel ja selle juure tulen weel tagasi.

Suuresat huwi oma erinevusega pakub BES elukoha objektiivse tingimus- te waatlemine. Nagu eelpool nägime, eadused jagunewad kahte pealiki: esimesed residentsel, teised principal etablissement peeldajad. Kolman-

1) Pillet op.cit.1.298; Fiore Traite...I.1.473; Wehls op.cit.1.307;

Savigny op.cit.8.1.59;

2) Nelde op.cit.1.220.

dad on mõlemi ühendajad, arvestades mõlemi tingimusega. BES elukoha väljendus kuulub mõlemisele esimesele kategooriasse, kuid ei ühtu kolmandaga. Sel ajal kui mõis Argentiina seadus 1116b-koht, kus on nende residentide ja asjatöömängude peaseukoht, BES §§ 3066 ja 3067 ei ühenda mõlemad tingimusi, vaid loevad küllaldaseks ühe olemasolu. Isiku elukoht loetakse olevaks, kui ta on asunud koratusega keetvalt sinna jääda, või kus on kujunenud ta kodanilise teguse ja elu keskkohaks. Elukoha määrust ei tule võtta ainuüksi § 3066 põhjal, vaid ka § 3067 tingimused tulevad arvestussele. § 3067 on otseselt seotud § 3066ga. Tema iseseisvuse kaitse on võimatu. § 3066 loob küll eelduse principal établissement ainuüksi, kuid § 3067 3. lõige annab selge maksuse tunnustuse ka residentidele. Nad ei talenda üksteist, vaid on erinevad iseseisvad elujärgid.

Sarnase vastega annab BES laiu võimalusi elukoha määramisele, sest seaduse aldis ja tingimustrikk avaldiseletuleb anda realne kujud igakordsete tingimuste näjal. Lubades elukohtade mitmuse, lubab BES ka mitmuse elukohtade tähtsusele vastavalt praeguse elu mitmekülgsusele.

See seisukoht on läbi viidud ka Kawa. Kawa § 28 küll ühendab mõlemad tingimused - osab asukoha ja teinutuste ning huvide keskkoha - kuid see on lihtne eeldus, et need kaks mõistet esinevad harilikult ühendatult ühes paigas. Sest järgmine, § 29, annab selgesti aluse mõlemi teguri iseseisvale jõulikkusele. Kumbki neist on võimaline asutama eraldi elukohta, kui nad esinevad lahuse. § 28 väljendus eeldab seda seisukohta, mida mõned autorid, nagu sel pool nägime, peavad alati olevaks, kuigi seadustes pole see fikseeritud. Kawa eeldus ei valitse kõiknõuetult, ta on ainult senini, kui pole tõestatud vastupidist tegelikku olukorda.

BES ja Kawa asuvad ühisel vabamõttelisel seisukohal ja annavad isikuile võimalusi alluda seadustele, mis on kõige tihedamas seotises isiku teinutustega. Sest andes hulga viisi tingimusi iseseisvaid, eraldi funktsioneerivaid, elukoha olemasolu määramisele, laialdasemaid, kui

nii mõnigi teine seadus, loobuvad nad sellega oma mõju laiendamast väl-
 Jaapeel oma territoriaalpiire, kuid ühtlasi sulgedes need piirid teistele
 seadustele laianalatuslikuselt kui ükshi teine. Sarnase kaitumisega loo-
 vad nad kerguse isikule tutvumiseks ja kohaneamiseks maksimate seaduste-
 ga, sest kõige kergem on alati teada saada neid seadusi, mis on mõjul
 piirkonnas, kus isik elutseb. Laia volitustega elukoha määramiseel võib
 elutsesime kergesti muutuda elukohaks, muutus, mille vastu on raske vai-
 elda.

Sarnane vabameelisus loob eelduse lex fori rõhkele tarkkannuksis raken-
 damisele. Viimase kaitmine viib meid lex domicilii laingipiiridele, sest
 selle otstarbekohalikkusele on palju väelidud. Üks aga on kindel: kui
 lex fori seab üles vabameelsetid juhtnõude elukoha muutamiseks, leiab
 kohus nii mitmelgi korral isiku muutatud elukohta fori piirkonda ja sel-
 le tagajärjel rakendab ka lex forit kui lex domicilii. Selle vabamee-
 luse kaitse võib rünnak te negatiivsetele seadustele pole kaesoleva tõe
 eesmärk. Selle väelise jätan teistele. rgnab, et alacalised ja eestkoo-
 te all elavad ei saa määrata nende elukohta. Selle väliku piiridele otse-
 kaks järelduste elaks elukohas, elukoht on puudu määratatus tõttu. Et
 õigustselt elukohalt sõltuvalt elu on vastustatav, seadus seab vaba-
 la ja määrab ise neile, kes ei saa vci kel pole võimalust elukohas muu-
 tes otsustada.1) Seot elukoha määrata pole mingi õigus aga kohustus,
 vaid õigussubjekti juriidiline õigus 2). Inceelava elukoha määrata
 vci väliku väiksele hõlmas ainult eestkõnele eestkõne: see väikse väikse
 selle tead elukohas oma tegevuse kontrollivõimega ja tahte avalduse-
 ga. Igalt õigussubjektilt vci vci väikse. Ainult seaduse eriti väikse
 juhustel puudub see: seadus teab vci väikse nende elukoha elavate vci
 väikse väikse väikse väikse väikse. Kõik juhustel vci vci väikse.

1) vci Dicoy op.cit.1.149; Répertoire 1.204; Répertoire 1.204; 1.204;
 vci op.cit. 1.224.
 2) vci Holensteln op.cit.1.20; vci op.cit.1.204; Dicoy op.cit.1.108.

... on taltsa passivne elukohta suhtes. Nende elukoht määratakse kindlalt
teel, kuna talts isiku elukoht, kes on subjektiga õiguslikes vahetuses
on otsustades.

Enamik juhtudel tegutsesid isikud on arvestatud otsustamine elukohta
suhtes ning see määratakse ainult ühe õiguslike vahetuse ajal. Tih-
tigi see elukoht on puht fiktiivne, kuid see korral seaduse mora võib ole-
isiku vabast valikust. Kas see õigus on määratletud või mitte, see
on iga seaduse omadus.

Iseseisvat see mora pole veel teatud capitul dominatio. Isikult
on arvestatud teadmine, kuid kindlalt õiguslikult (mitte ainult tegu-
likult) elukohta määratakse v. t. See õigus loetakse ole kolmandate lei-

Nagu ülal nägime, seadus määrab tingimused, mis on tarvilikud eluko-
ha omaniseks, kuid jätab paiga valiku isiku otsustada. See vabadus ab-
soluutsel kujul pole olemas, kuna vaba valik elati ei esine või isik
ei saa seda igakord väljendada. Sest vaba valiku omaniseks on esimeseks
seaduseks teadmine, millest otsustada järgneb, et alaealised ja eestkos-
te all olevad ei saa määrata oma elukohta. Selle valiku piiramise otse-
seks järelduseks oleks elukord, elukoht on puudu määratuse tõttu. Et
õiguslikelt seisukohalt sarnane nähe on vastuvõetav, seadus seab wabe-
le ja määrab ise neile, kes ei saa wõi kel pole võimalust elukohta suh-
tes otsustada. 1) Sest elukohta omanine pole mingi õigus ega kohustus,
waid õigussubjekti juriidiline omadus 2). Iseseisva elukohta määramine
ehk valiku wõibestahendab ainult eriteadmine omanist: see seadab wõimet
seile tuua elukohta oma tegewuse kohtsentrerumisega ja tahte avalduse-
ga. Iga õigussubjektilt seda seidatakse. Ainult seaduses eriti nimetat
juhustel puudub see; seadus teeb sel korral nende elukohta elemasolu kind-
laksettemääratud faktiiliste andmete rajal. Neil juhustel isik kui sar-

1) wrd Dicey op.cit.1.149; Repertoire 1.584; Nagaihas op.cit. 1.49;
Nolde op.cit. 1.324.

2) wrd Helenstein op.cit.1.88; Hiboyet op.cit.1.685; Dicey op.cit.1.106.

hane on taitea passivne elukoha suhtes. Nende elukoht määratakse kaudeel
teel, kuna teise isiku elukoht, kes on subjektiga õiguslises vahekorras
on otsustades.

Ka mõnel juhul teguõlasatel isikutel on arvestatud otsustamine elukoha
suhtes ning see määratakse samuti mõne õiguslises vahekorras najal. Tih-
tigi see elukoht on puht fiktiivne, kuid sel korral seaduse norm kaib üle
isiku vabast valikust. Kas see fiktiivne on õigustatud või mitte, see
on iga seaduse omapära.

Iseseisest see norm pole muud kui teatud *capitis deminutio*. Isikult
on ara mõtetud teovõime, nad kaotavad õiguslikult (mitte ainult tege-
likult) oleolu omast elukohast. See õigus laseb üle kolmandate isi-
kutele või seaduste normidele.

Sunduslik elukoht, mis sel puhul tekib, toetub seaduse poolt määratud
õiguslikele vahekorrale. Nende vahekorrale analüüs annab vastuse
elukoha tekkimisest, kestusest, tingimustest jne. Vastused võivad wa-
ga mitmekesised olla, nagu on lahkuinewad õiguslikud vahekorradki.1)

Nende lahkuinewate tõttu ongi mõistatu anda sundusliku elukoha kohta
kindlat skeemi ja kõiki juhuasid haarawat mõistet; iga õigusk sundusli-
ku elukoha juhus määratakse iseseisewa faktiilise kompleksiga. Ühine on
ainult tagajärg- sunduslik elukoht toob samu õiguslike tagajärgi mis
vabatahtlikki. Seaduste isearalduste tõttu aga tuleb iga juhus eral-
di kasitada.

Sundusliku elukoha alla kuuluvad esijoonse juhus perekondiliste suhe-
te tagajärjel. Siia kuuluvad: 1) abielu naise elukoht; 2) laste elukoht;
3) harilikult õhendakse sellega ka hooldamise ja eestkostete all olevate

---

1) Nagelhaas op.cit.1.49: La plus grande variété législative regne en
ce qui concerne le domicile legal. Here est la législation qui ne cont-
tient pas une ou plusieurs dispositions sur ce sujet; chaque législation
prevoit et regle plus ou moins les cas différents, suivant les diverses
conditions de vie, les moeurs et le caractère de chaque peuple.

elukoht.

Der Wohnsitz eines Eheannes gilt als Wohnsitz der Ehefrau 1). Il domicilio del marito vale anche per la moglie 2). The domicile of a married woman is during coverture the same as, and change with, the domicile of her husband 3). La femme mariee n'a point d'autre domicile que celui de son mari 4).

Normaal elukorras kõik mehedustikud ühtuvad sees küsimuses 5). Abielupaari vaadetakse kui ühikut ja elukohta otsustatakse mehele antud seadusega. Selle määramine harilikult ei paku raskusi. Abielu esimesest kuni selle lõpetamiseni on mehe elukoht otsustavaks. Kuid mingil tingimisel ei saa siis kõneleda perekonna elukohest. Sest perekonna elukoht oma algajast on samuti tulstatud elukoht, on samuti teise järguline, kuna ta määratakse samuti nagu naise elukoht, mehe elukohta alusel. Seda ühtivust on paljud autorid ekslikult tarwitanud, raskides perekonna elukohest kui esimesejärgulisest.

Wahs puudutatud küsimus on, kas ka tühisel ja waieldawal abielu puul on naisel tulstatud elukoht. Wastuse sellele annab ainult Šveitsi seadus 6), kes jaatawalt otsustab. Mina seelast oleks õigen seda jaatada ainult waieldawal abielul. Tühine abielu on olematu juriidiline wahekorrd ja earnaseit ei wõi ta olla aluseks uutele õigustele wahekorrdadele.

On aga naine wõimeline omada veel erikohta, on waieldawateid küsimusi

1) Šveitsi art 25 all.I.

2) Italia Cc art 25.

3) Dicey ep.cit.1.134 ja 293.

4) Prantsuse Cc art 108 al.I.

5) Šveitsi art 132 al. 2

6) Ainsese erandina esineb SSSR teiwil seadus, kus pole mainitud, et naise elukoht on mehe elukoht, ja sellega loob eelduse, et naisel wõib ikka olla oma eri elukoht ja mitte omada selle mehe omas.

si seadustes ja kirjanduses.

Harilikult seaduses, mis tunnustavad elukohta ainsust, ei luba naist eraldada elukohtast. Kuid sarnane üldine kriteerium pole küllaldane, kuna on kergesti tõendatav vastupidised juhused. Näiteks loetakse Prantsuse CC sisetate kilda. 3) kuid CC on art 108 ai. 3 kus loetakse juhused, millal naine on abielukohta. Nende eritingimuste kohta on võinud lausa arvestada või seada üles mingi üldine põhimõtte, kuna seadused võivad ainult mõnes üksikus põhimõttes. Nende kasitamine on võimalik ainult ühe seaduse või ühe tingimuse ulatuse piires. 3)

Neil kehtiv seadus toetub üldistele alustele ja ei erine tunduvalt teistest. Naine loetakse omavat elukohta mehe elukohal. Kuid nagu Noides mainib, "BES art 3069 ei ole sarnast absoluutset tähendust nagu näit. Saksa BGB, kus naine loetakse alati elavana mehe elukohas, kuigi see võib olla ainult fictio, kuna abikaasade vastastikkusel kokkuleppel elavad lahut ja naine tegelikult ei ole mehe elukohas. Kuna ainult naine võib rüüda, et naine ta juures elaks, siis, art 3173 põhjal, naine on vabastatud kohustusest elada mehe juures ja võib valida oma äranägemise järele ise elukohta mehe selleskohaselt nõusolekul. See mehe nõusolek võib olla ka vaikne, ilma vormita.

Leiame oma alustel selle Noides seisukoha mitte õige olevat. Ta võib olla kooskõlas Wene wastega, kus abikaasade koostelu oli sundlik ja mees võis naist sundida koostelama. Praegu, kus naine on vabaduse ala-

1) Käige kategoorilises on inglise kirjandus: Westlake op.cit.1.302; Phillimore op.cit.1.78; Dicey op.cit.1.134(p) ja 391 ning 394, kus ta kasitab minukesi teadest võimalikke juhuasi.

Eitaval seisukohal on ka Peru ja Venezuela koostelid.

- 2) Nagelhaas op.cit.1.63; Hiboyet op.cit.1.668; Cassin op.cit.1.670.
 3) Kaunis täielik tingimuste kogu on loeteldud Nagelhaas op.cit.1.63.
 4) Noides op.cit. 1.303 ja järgised.

da mitte ühiseid, vaid ka spetsiifiliselt lastele kohandatud, on võinud anda seadustandemise ainult mehele. Seaduses ettenähtud lause- kui naiste pole kehtestatud elama koos- kuidas tol ajal ainult kohtulike lubade kohta. Praegusel ajal, kus naistel on antud seaduslikud põhjused lahkimiseks või kuu abikannad võivad vastastikkusel kokkulepele lahuselehel), Wiimane on kujunenud saguti seaduslik ke põhjuseks. Elukoha muutamine pole enam relatiivse sunduslikkusega, olenedes mehe tehtest, vaid on kujunenud absoluutseks sunduseks, mille olemasolu on sitataw ainult seaduses ettenähtud põhjastel. Mehe nõudmisel võib esineda ühe seadusliku alusena, terve elukoha olemasolu sellele rajada pole enam võimalik.

Selle tõttu fakt, et naiste on abielus, loeb ainult seaduse 2) naiste elukoha olemasoluks mehe elukohal³⁾. Lahus eluajal tuleb arvestada seaduslike põhjusi ja nende sajal otsustada naiste erielukoha olemasolu kuigi see protesteerib nende vastu. Protesti puudumine iseenesest on üks seaduslik tingimus erielukoha sautamiseks.

Tuleb aga tähelepanna, et kuigi naiste saab erielukoha, kõik tema õigused vahetuvad ei kuulu sellele perekonda. Kõik õigused vahetuvad, mis kujunevad perekondlike suhete alusel, kuuluvad eranditult mehe elukoha seaduse alla 4).

§3. Üldkaraliseemelt on väljendatud laste elukoha abiste- vanemliku võimu all olevate laste elukohaks on nende vanemate elukoht 5), kuna ei anna vastust juhustele, kui vanematei on kuubkil erielukoht. Kuid sarnaselt on ta väljendatud pea kõigis seadustikkudes. Waga paljud ühendused sellega ka kuid juhuseid, nagu eestkoste allolevate ja abielunnis-

1) wrdRiigikohu Ia. O o 64/1921.

2) see seaduse põhine on kaitse väljendatud Kawa §30.

3) Absoluutse kujul on see olemas ainult koostelamisel.

4) See kuuluvus on otseselt väljendatud BES sissejuhatus art 29 ja 31 ning art 8. wrd Erdmann System... I 1.366.

BES § 307e; Sinaiski Oenow. I. 1.243.

te elukohad. Ka kirjandus ja rahvusvahelised lepingud ühendavad harilikult neid juhuseid I).

Laete elukoha määramise eiseniste tegurite poolt lahendamiseks on teada lahku, kuna pannakse rõhk kahele olulisemale põhinele: laste eluaseme ja vanemliku võimu olemasolu.

Der Wohnsitz von Vater und Mutter (gilt) als Wohnsitz der unter ihrer Gewalt stehenden Kinder... 2) Ein eheliches Kind teilt den Wohnsitz des Vaters 3).

Selgesti võib näha, et elukoha raskuspunkt määratakse juures toetub vanemliku võimu olemasolule, kuna teise juures sigelikuks elu on lapse eluaseme 4).

Pean mainima, et kuigi teoreetikutel tarvitavad seda jaotust ja seda peeldavad, praktilises mõttes pole tal mingit tähtsust. Arvan isegi, et sarnane vahetegemine on kunstlik ja ühe mõiste poolitamine. Sest sõrrel-
des definitsioone, on kõikide teiste võimu allolevate isikute elukoht ikka selle võimu olemasolu elukohas. Pole mingit vahet elukoha rippuvusest abielulise lapse, wallalapse ja eestkostetava ehk hooldatava elukoha tingimustes 5).

Ka teine vastastikkune ühendus on mõlemi poole vahel. Miks on lastel elukoht vanemate elukohas? Vastus on ainuke: sellepärast, et nad on van

1) Montevideo kodeksi art 7; Dudley-Field kawa art 286-295; Weiss op.cit. 1.307; Niboyet op.cit.1.688;

2) Šveitsi art. 26 al.1.

3) BGB art. 11 al.1; sama Cof art. 106.

4) vrd Holenstein op.cit. 1.100; Cohn Ztscht 1.vergl. Rechtswiss. 18.1.106

5) Võib vastu väelda, et eestkostjad võinud seadustikkude järgi ei tohi ümberpaigutada eestkostetavate elukohta, seega erinõu. Kuid see väide minu meelest ei pea peika, sest enamusel on ta tehtud päris teistel kaalutlustel. Arhoida eestkostjate poolt eestkostetavate sigustaa-
ši kurirahkliku muutmist. vrd Holenstein op.cit.89; Répertoire 1.688.

nenliku võimu all, kuna neil endal puudub vastav teovõime ning vanemliku võimu kaudu teostavad seda vanemad. Või jälle, minevususe tõttu pole lastel võimalik eluk hta valida ja see määratakse õigusliku refleksiina teaduslike seaduste eestkostjate toiminguis I). Kasitletud arutlus näitab selle jautuse õhesihisust ja selle tagajärjel terve süstema mõttesust.

Isiksina touseb juba eelpool mainitud elukohtade lahuse kasine. Selle all pole mõeldud juhuse, kus isal on mitu elukohta, see elukord leiab kasitust elukohtade mituse puhul, vaid sarnast, kus naine omab erielukoha. Sarnane elukord on seaduste poolt tihti lubatud, kuid ta mõjust laste elukohale kunagi kasitatakse. Kas võib lapse elukohaks olla naise elukoht? Uldiselt sellele tuleb vastata eitavalt. Mehe elukoha järele määratakse kindlaks kõik perekonna alusel tekkinud õiguslised vahetused. Selle otsuse järelduseks on, et ka vanemlik võik kuulub mehe elukoha seaduste määrata ja samuti ka lapse elukoht.

Ainukesena tuleb siin arvestada juhust, kui mehel puudub elukoht või on ta kadunud. Mõlemil korral on eelduseks mehe äraolek, siis pole ta ka vanemliku võimu teostaja tegelikult ja sel korral naise elukohale tuleb anda otsustamise võime, kuna ema sarnasel korral vanemliku võimu tegelik oia ja lapse seisukohast on igal ajal eslistatavaks alluda alaliseks seaduse alla.2)

Elavad aga abikaasad lahuse mehe poolt tekitatud põhjustel ja lapsed on antud ema võimu alla, kuna isal lasub ainult hialpidamise kohustis, kuuluvad lapsed kindlalt ema elukoha jargi. 3)

Uldist põhioõtet, mida mõned õksikud autorid soovivad, laste elukohaks määrata selle vanema oia, kes tegelikult teostab vanemlikku võimu, pole võimalik, kuna elukoha määramine pole õhenduses seja faktilise seisundiga. Pealegi enamikus seadustes on isa eluk ht esiritta paigutatud.4)

1) vrd 1.43 waidetega.

2) Wahe on pretsedente: ainukesena on Hohenstein op.cit.1.102 Šveitsi kohtu otsus.

BES ei sisalda muidugi erilisi norme laste elukoha suhtes. § 3070 a määrab pea sama väljenduse nagu kõik teised seadused laste elukoha a alused: laste elukoht on vanemate elukoht, kuni vanemliku võimu lõppeni-
 seni (§ 236-241). Eritingimusena on BES § 239, kus astumisega teenist
 tusse kujuneb iseseisva elukoha tarve ja vanemlik võim kitseneb (§238).
 Erasteenistusse astumisel soovitab Noides I) igakordset otsustamist konk-
 reet tingimuste nojal. Kuid kuigi lapsed ja vanemad alluvad mitmele lex
 domicilliile, ei muuda see midagi vanemliku võimu vahekorris, missugused
 sissejuhatuse artXXXI põhjal ikka määratakse isa elukoha seadusega.

Osapärane on BES on põhioõtte juhul, kui laps täisealiseks saamisel
 jääb elama vanematega ühte. Harilikult seadused vaatlevad seda kui lapse
 vaikiwat elukoha valikut.2) BES §211 põhjal ei lõppe vanemlik võim auto-
 maatselt täisealiseks saamisel, on vajaline tingimata iseseisva majapi-
 damise seutamine. Kui täisealine laps jääb edasi elama vanemate juure,
 pole ta waba vanemlikust võimust, mis on ainult kitsenenud, ja ta eluk
 koht määratakse ikkagi §2070 põhjal.

Wastainuline § 3070ga ja võimeline arusaamatusi tekitada on §208 awal-

- E) Šveitsi art 170 al.1 järgi saise elukoht mõjutab ainult siis, kui
 ema juures elamine on seotud laste eluliste huvidega.
- 2) Teatud eseldust sellele küll annab Ts Kawa art 30...vanema elukoht
 tema võimu all seisva lapse elukohaks.. See ühenduses art 30 viimase
 lüikega ja BES art 197, 198 ja 216 annavad küll esale vanemliku võimu
 õigused ja eelduse, et kui laps tegelikult tema võimu all on, siis ka
 elukoht määratakse vastavalt ema elukohale. Kuid art 197 näeb isa tahte
 eelistust ja, nagu ülal mainitud, abikaasade elukohaks eeldatakse ikka
 mehe elukoht, pole võimelik last eraldada. Erand on ainult mehe eluko-
 ha pundusel või kui talt vanemlik võim kohtu otsusega võetud.

I) Repertoire 1.582; Dicey op.cit. 1.137; Magalhães op.cit. 1.58.

2) Noides op.cit.1.236.

suuliku elukoha juhtude jaoks, et art 3069 käsitleb juhuiseid relatiivse jõuga, mille teostamine sünnib ainult sellekohasel nõudel, kuna art 3070 näeb ette sunduslikke juhuiseid absoluutse iseloomuga. Seda absoluutsust kindlustab veel enam Kawa seisukoht. Kawa art 30 asub kategoorilisel seisukohal isikute suhtes, kel puudub elukoha võime. Neist teeb ta eraldi ainult kindlaks määratud juhuistel abielunaise kohta. Mingsuguseid lahuselamist Kawa lastele ja eestkostetavatele ette ei näe. Selle tõttu tuleb esitatud põhimõtte tšiel määrata rakendusele.

Seda seisukohta põhjendavad ka kohtu otsused mainitud küsimuste kohta. Otsustest loeme: Ts. O o E 199/76 E 81/97 loeme: Di ja ispolnenija roditelami ih objasannosti popetseeni ja o litsenosti i wospitaanali ih detei, neobhodimo darowatj ih prawo deržatj ih pri sebe ili isbiratj di ja nih drugoje mesto prebžwanija, a di ja towo, tsobž eto prawo bžle garantirowanodati ih wosmožnostj trebowatj woswrata detei ot lits. nesakonnno ih uderšiwajuschib. Eeli idet retž o wosworenni w mesto prebžwania detjati, niken postoronnim ne uderšiwajutschžjenowo, to nikakowo spora bžtj ne možet jae. Kohus tarwitab järjekindlalt mesto prebžwanija, termin, mis wastab meie wiibimispaigale, residentsile, kuid mida pole kunagi tarwitatud elukoha mõtte kohaselt. Art 208 elukohana tarwitada on senisels praktikaga wastelus.

Meie kohtute praktika on kahjuks waheldane kbesolewas küsimuses. Ainuke seda artikelt puudutaw otsus, Rkh Ts O 64/1981 annab küll "BES §8 p2 ja § 3070 põhjal on mehel õigus perekonna elukohta määrata. See võib õhine olla wži teatawatel pere- wži majakondlikkudel põhjustel (nagu näit. linnas laste keelitaniseks) wžib naine mehe nõusolekul lastega linnas elada, kuna mees ise naale koha peale elama ja tšõttama jššb."

Kuigi selle otsuse alusena on mainitud art 208, leiame, et siin pole lastele iseseiswa elukoha mšramine, waid terve perekonna elukoha asutamine lisaks senisele olewale ja pealegi mitte elukoha mšramine isa poolt, waid ema iseseiswa elukoha asutamine mehe nõusolekul.

Ex libel. cont. kari.

Iseseisva elukoha lubamine lastele on vastuvõetav ka puht praktilis-
tel kaalutlustel. Perekondlistele vahekorrale igatahes sarnane lahuse-
lik mõju ei avaldaks. Need lahendatakse ikka isa elukoha seadusega 1). Laste
te õiguslistele vahekorrale aga perekondlikud õiguslikud faktid, näit.
vanemlikust võimust olenemata, avaldavad tugevat mõju. Waga raske oleks
lahutada laste õiguslikud vahekorrad, mis on hendest vabad. Nad on nii
tihedalt põimitud, et nende selliigitamine on tihti palju keerulisem kui
õiguslik vahekorrad ise. Lapsele anda õigus toetuda iseseisva elukoha sea-
dusele on komplikatsioonide toomine õiguslike aluste määramisele. Mõle-
mate elukohtade seadused võivad omale anda otsestamatust. Sel puhul sei-
sane lahendamatu juhuse ees, mille vältimiseks on selistatavam tunnust
tada lapse elukoht ikka olevana isa elukohal.

Kõigil selteodud põhinõtetel laheneb ka elukoha küsimus eestkostetawa-
te juures. Enamus seadusandlusi käsitavad mõlemad küsimusi ühiselt ja
kuigi mõned seadused 2) toovad eri artikli, on see ainult tehniline la-
husus. Mõlemad küsimusi käsitatakse ühiselt põhinõtetel.

BESes püüakse otsene määrus eestkostetawate kohta. Kuid arvestades art
307e ja art 337 põhinõtetega, ainuke järeldus on, et kõik laste eluko-
ha põhinõtted laienevad ka eestkostetawate peale.

Kolmanda seadusliku elukoha juhuna on ametnikkude elukoht. Astumise-
ga riigiteenistusse seadus loob eelduse isiku elu kontsentreerumisest
ametpaika. Kuid selle liigi kategoorias on vastandina eelmistele juhus-
tele, mõikuv.

Mõned seadused näevad elukoha asetsemist ametpaigas igal juhul 3).

Taistest ametis olemine ei oma veel tagajärjena elukoha asutamist sinna-
Ta võib olla ainult tõenduseks elukoha ülevõtmiseks. Kuid eeldus on ikka
vana elukoha kasuks. 4) Ta on raskena kaaluga argument, mille olemasolu

1) art XXIX ja XXXI; wrd Nolde op.cit.1.233.

2) Cof §108; Italia Co §18; Portugali §18.

3) Cof §109: Les fonctionnaires nommés à vie ont leur domicile au lieu
ou ils exercent leurs fonctions.

on kullalidene elukohta omaniseks ehk asutaniseks.

BES tunnustab ametkohta harilikku sundusliku elukohta juhusega. Kuid tuleb silmas pidades, et seadus ei reagi ainult riigiteenistusest 1), ja mitte keik ametid absoluutselt ei masta elukohta. Selle tõttu kui isik on erateenistuses, siis vastavate oluliste tingimuste olemasolul võib ta seal paigas elukohta saada. Teiseks ainult siis on elukoht kaaskäsiw, kui vastaw amet paneb peale sunduse elada seal paigas. Et pole paratamatult asutada elukoht ameti järele, siis on ikka eeldus wana elukohta kasuks.

Milgil tingimustel pole uut elukohta, kui isik riiklikude kohustiste wõi ameti tõttu on asunud paigale teatud ajaks. Neil jääb ikka wana elukoht, kuigi nad faktiliselt seal ei ela 2). See põhimõte kaib ka isikute kohta, kes õpingute tõttu elavad pikemat aega väljaspool oma kodukohta 3).

Art 3069 mainib veel sundusliku elukohta alusena kutse omanist. Seaduses see on nende kohta juhuseid antud waga wähe ja see on eelduseks selle põhimõtte kitsendamaks seletuseks. Piiratud ring isikuid kuulub siia alla 4). Neil tahtsamatist juhuistest on elukohta sundus advokatide suhtes (KAS §224 §36) mis on oma mõtte kaotanud, kuna terve Wabariigi peale on üks ainus Kohtupalaat.

Iseloomustawana erandina on veel BES asumisele saatmine elukohta maa-rajana. Nõlde 5) teetudes Kosseniile ja Zwingsmannile, jõuab otsusele, et see on wanaaja jääkus. Nagu ta tõendab, see karistuse wiis ei katkestugi sidet elukohaga. Tahtsust erilist ta pole kunagi omanud, veel wähen neil, kus puudub sarnane karistamise wiis.

4) Dicey op.cit.l.156.

1) Nõlde op.cit. l.229; Tjutrjunow Ustaw...l.600.

2) Nõlde op.cit.l. 230; Dicey op.cit.l.158; Saksa BGB §7.

3) Bukowski Swed..l.13; Erdmann op.cit.l.88; Šweitsi 00§26.

4) Nõlde op.cit.l.231.

Mõlemad viimased sundusliku elukoha juhud on kõrvaldatud Kavaast. Ametkohaalukoht kõrvaldati arvatavasti põhjuseil, et neil ametnikkude vahel on enam kõrvaldatud ja neil on teiseks eeldatav seaduse õhtlus, ning ainend, kelle elukoht on mujal-õelimi ametkond, kuulub oma elukoha suhtes kindlasti valjakujunenud reeglitele. See oli eeldatav Wenemaal, kus seaduse partikularism oli laialt labiuidud, kus ametkohaale asudes võis sattuda täiesti teiseesse õiguelikku valdkonda.

Saruti on teine, asuniele saatmine, wõrras terwele õigussüsteemile. See on küllaldane põhjus ta eraldumiseks.

Ettetoetud juhused on aga praegu maksvad normid. Nagu juba mainisen, on wõimatu luua õidist süsteemi kõikide seaduste kohta sunduslike elukohtade juhuste jaoks. Mõnes seaduses minnakse sarnastesse õikeasjadesse vastawalt nna loomule, et kasitada neid wõrreldusena meie normidega on tõhine töö. Ainult õikeku seaduse süsteem/ wõi tutsumaine õikeku juhuse maksusse ulatusest wõib tulla küsimuse ellal).

Lisaks eelpool toetud sundusliku elukoha iseloomule, peab mainima weel mõnda ta iseraldust. BESes pole ta nii wali iseloomuga, kui õhit-Saksa ja Englise eelkohad. Sealset seadused peawad sundusliku elukoha ainumaksuks, täiestiõitades sel korral wabawalikulist. Wiimane on sel korral õigueliselt tähtsusetu gakt.

BES ei tunnasta sundusliku elukoha ainumaksust (art 3073) 2). Tun-

õ) wrd Nolde op.cit.326; v.Bar op.cit. 1.155.

1) wõrreldakse kui õksikult kasitakse juhuseid, seka paar näidet; Kaubalaewastiku wadruste elukohta kasitawad Brasiilia art 39 ja 52, Portugali ja Meksiko seadused; wangide õna- Brasiilia art 40; nende perekondade õna-Brasiilia §53 ja Meksiko õna; Dicey 1.159, Foete 1.95-97 kasitawad India ametnikkude õna jae.

2) Nolde op.cit.1. 227 juhub tahelpaanu et art 3073 taht tahelt küib ainult wabatahtliku elukoha kohta.

nustades põhinõuetelise elukoha niisugust, teiseks waikides sunduslike elukoha ainuvalikusest, ta lubab niisugustele õigusewabadustele alim-eraldaswatele seadustele, wastawalt selle elukohale, kuhu suundub nende teinimgud. Põhinõuetelise on eelnõu elukohtade paratseerolemasoleu lubatud, kuidas ta praktiliselt ja igakordiselt teostub, selle küsimuse wõtan kaitsmiselise elukoha niisuguse arutamisel.

Teiseks, art 3073 põhjal ei ole sunduslik elukoht absoluutselt wõim-Isik wõib elukoha mahajätta, kui wastaspooliselt, kellest eleneb elukoha sunduslikkus, on saawatatud nõusolek. Sellest tuleb teha erandid wastawalt eelpool toodud põhinõuetele. Art 3073 wäljendus annab otseselt otsust, et elukoha ülewõimne sünnib alluwa isiku poolt iseseiswalt; selle tõttu alaealised, kel puudub elukoha suhtes teewõime, ei ole seda õigust. Samuti pole elukoha muutus wõimalik, kui wastaspooliselt on wõetud õigus wabastada elukoha kohustisest wõi keelatud, nagu seda on kee- lu klausel abielulepingutes. Selle tõttu absoluutne seisukoht, mida ma eelpool kaitsesin, leiab veel kord kinnitust. Neil isikuil on elu-koht ikka seaduses ettenähtud paigas. 1) Elukoha sunduse põhinõue, mi- da senini peeti täiel rindel relatiwseks, pole seda, waid tal on suuri erandeid absoluutse kasuks.

Erilikkult walitseb arwamine, et domicilium originis on ikka sama algaigus; see arwamine on ebatõene. Selle elukoha kaitsmisel wõetakse ar- wesse ainult õigused wabadustele 2); domicilium originis on ikka pal- gas, kus on elukoha isiku sunduslikud wabadused.

1) Nõude op.cit. l.227 ja 236 allal wõrreldes, wõib tulla arwamisele, et alaealistel wõib olla mitu elukohta, s.o. mitmes wariatsioonis, kuid l. 236 all ja 245 all järeldusena tuleb seada seisukohale, et ka Nõude mee- lest on alaealistel elukohaks ikka üks elukoht ja nimelt wanemliku wõi- mu teostaja oma, s.o. see elukoht, millele on keendatud ta perekondlised suhted ja mis on wäljendatud art XXXI.

Erisciaukohaga (sellele velle Grieborg-Vikar 1), kestamistab domici-
 lium originisena esimest vahetustega sünkohale, mida isik onandab:
 Le premier domicile qu'acquiert dans sa vie une personne est son domi-
 cile d'origine. Ce n'est pas nécessairement le lieu de naissance de l'
 enfant, ni celui du domicile de son père au moment de la naissance, mais
 bien le domicile de l'intéressé au moment où il acquiert le droit d'en
 avoir un personnel. Ja edasi tuleb märkida, et selgitada par le fait
 que le domicile du mineur change avec celui de la personne sous l'auto-
 rité de qui il se trouve, et qu'il est déterminé par la personne au non
 de la majorité de la personne, et qu'il est déterminé par le premier
 domicile personnel d'origine.

VI.

Lidaks esimestele liikidele, on olepas teisi, vähes kaaluvamaid wõi
 onawaid tähtsust ainult eriseadustes. Sarnastene esinevad jaotused do-
 micilium originis ja secondaire, domicilium special, eu jne.

Elukoht, olles sidemeks isiku ja õigusealastele vahel, onab seaduse
 ta olemasolust isiku sündimisest saadik. Elukoht, mis isikule määratakse
 sündimisel, nimetatakse domicilium originis. I) See sünkohat saavuta-
 takee sünni fakti ainutingimusena; selle tõttu on ta ka ühduelik, sea-
 duses ettenähtud juhul.

Harilikult walitseb arvamine, et domicilium originis on isiku sünni
 paigas; see arvamine on ekslik. Selle elukoha määramisel wõetakse ar-
 wesse ainult õiguelikud wahekorrad 2); domicilium originis on ikka pai-
 gas, kus onawad elukohta isiku seaduslikud esindajad 3).

1) Dicey op.cit.1.106: Every person is held by an absolute rule, or fic-
 tion, of law to be at birth domiciled, or to have his legal home, in
 the country in which, at the time of the infant's birth, the person (in
 most cases the infant's father) on whom the infant is legally dependent
 is then domiciled.

2) wrd Nagelhaas op.cit.1.66; SSSR art.11; Laurent Droit civil II 1.75.

3) Gof art 106; Co italia art 16; Bustamante kodeksi art 24;

Eriseisukohaga tuleb seile Grinberg-Vinaver I), kestannustab domici-
 lium originisena esineet wabatahtlikku elukohta, mida isik omandab:
 Le premier domicile qu'acquiert dans sa vie une personne est son domi-
 cile d'origine. Ce n'est pas necessairement le lieu de naissance de l'
 enfant, ni celui du domicile du pere au moment de la naissance, mais
 bien le domicile de l'interesse au moment ou il acquiert le droit d'en
 avoir un personnel. Ja edasi... Cette definition s'explique par le fait
 que le domicile du mineur change avec celui de la personne sous l'auto-
 rite de qui il se trouve, et c'est le domicile de cette personne au mo-
 ment de la majorite ou de l'emancipation de l'interesse qui devient son
 premier domicile personnel, son domicile d'origine jne.

See seisukoht on ainulaadne. Ta pole koostõlas maksimate normidega
 ega aldiselt kujunenud waadetega; tahelpaanu pole ta searutanud. Nagu
 mainisin (3), tunnustakse ikka seadusliku esindaja elukoht sunni ajal
 isiku esimeseks elukohaks.

Isik saawutades taissaluse, omandab elukoha teewõine wõi astub õigus-
 listesse wahekorriisse, mis on olulised elukohale. Teostab ta oma elukoha
 teewõimet ja asub elama mujale wõi wiib ara oma tegewuse ja kodanlise
 elukeskkoha, katkeb domicilium originis ja ta omandab wabatahtlikku,
 domicilium voluntarium, domicile derive. Analooogiline on õigussahekor-
 dadega. Astub ta naht. riigiteenistusse wõi abiellub, saarab seadus tal-
 le elukoha.

See liigitus on lihtne, kuna on rajatud selgesti eraldawatele fakti-
 dele. Jätk ainukese küsimusena sarnase liigituse mõte ja siht.

Co Argentiina art 96 ütleb: Kui elukoht wälismaal on saharjõatud kawat-
 suseta sinna tagasi minna, isik omandab oma sunnielukoha.

Natuke laiendawamalt (tleb inglise wande3): Kui elukoht on saharjõatud
 ja unt pole seutatud, kerkib fiktsiona seile sunnielukoht.

1) Repertoire 1.883.

2) Dicey op.cit.1.121; Foote op.cit.1.80; Hubbert op.cit.1.3.

Need seadused ei tunnusta elukohta puudust 1). Sõnnielukoha ilmsiiktulek on askeaine. Meie seadus ei tee vahet elukohtade vahel nende ajalises arengus ja tunnustab samuti elukohta puudust. See oluline vahetegemine eelmiste seaduste vastu on meie omade järele tähtsusetu.

Samasugust vaikimist onab kolmas liik elukohti, domicile elu.

See elukoht harilikult seadustes, kes teda mainivad, ei loeta täisõiguliseks elukohaks 2). Sellegi peale vaatamata paljud mainivad teda. 3) Ta lubatakse valida teatud õigusalade toimingute seriseamiseks, eraviisiliselt või kohtulikul toimingul. Selle elukoha mõju piirdub ainult selle õigusalase toiminguga, millele ta oli valitud, ja selle järeldustega. Viimased lõppedid, kaotab valitud elukoht oma olemasolu ja aluse 4).

Selle elukoha valikuks seavad mõned seadused üles erinõudeid 5); enamus aga lepib vaikse valikuga, ilma igasuguse võrdsusega.

Samuti on ta määratud ainult isiku vahel valikul 6), sundusliku elukoha juhul sarnaselt pooldavad ainult üksikud 7).

Kui vaadelda seadusi, kes tunnustavad seda liiki elukohta- kuigi ise nad ei tunnusta seda täisõiguliseks-, on need eranditult sarnased, kes tunnustavad elukohta ainsust. Elukoha mõju aga ei ilane sarnase absoluutsuse loomuga, nagu põhioõigusteis võib luua, ja selle tõttuõiguste vahetkordade reguleerimisel on tihtigi tuntav takistusena panna maksumusele seadusnorme, mis on õigusalasele toimingule võõrad. Kergenduseks ja ra-

1) Dicey op.cit.1.98: No person can at any time be without a domicile.

2) Hiboyet op.cit.1.687; Magalhaes op.cit.70; Planiol Traite t.I.

3) Cef art.111; Portugali art.66; Hollandi art61; Italia art 19; Jaapan art 24; Argentina art 101; Venezuela art 6; Meksiko art 42.

4) Repertoire 1.886.

5) Italia art 19; Portugali art 46-aastlik tunnistus; Brasiilia art 42-kirjalik leping.

6) Cassin op.cit.1.669; Rolin op.cit; Pillet op.cit.1.297.

7)Loiseau op.cit. Baudry-Lacantinerie; Magalhaes op.cit.1.71.

kandmise võimalamiseks ongi loodud kasitatu liikeluhti. Meie seaduse põhinõute järel on see maksu täisõiguslik elukoht, kuna isikul on võimaldatud eelda mitu elukohta ja elukoha muutamine on võimalik igakord, kui isikul on kontsentratsiooni vastava paika taotnud iseseisv hulk õiguslisi vahakordi ja tal on hupi see paigas. On õigus eelda paralleelselt elukohti eriõigusliste toimingute jaoks, kui need esinevad iseseisvate kompleksidena. Neil ei tarvitse luua sarnaseid asenaid. Selle fiktiivse loomine on ainult tunnustus elukoha ainsuse ebaratsionaalsusele ja jõuetusele, on näide, et elukoha mitmus on siiski kohasem ja vastavam tegelikkudele vahakordadele I).

Mis puutub aga elukohasse fiktiivse õiguse valias 2), siis elukohtast sarnasena puht alusloendistena, ei saa siin juttugi olla. Elukoht maksu seaduste seisukohalt ei ühtu elukohaga rahvusvahelise eraõiguse osalt. Ta on palju laiem tähendusega, ühtudes selle väljendusega, mida tarvitatakse igapäevases elus 3). Isik neis mõttelis loetakse harilikult enavana juba siis elukohta, kui ta alles asub seal- a reside de longuee annee en France, y exerceait sa profession, y avait un appartement a son nom etc. Igasugune faktiline olemasolu ehk asukoht on maksu aluseks. Selle kasuks loobutakse ka nii suurest põhinõutest, kui elukoha ainsus. Maksuseadustes viimane põhinõute pole kunagi peeldatav 4).

See mõiste painduvusega ja varitatumusega ei ühtu ta ka käesoleva mõiste ulatavusega ja teda tuleb eraldada iseseisvaks, kõrvaliseivaks mõisteteks-

1) Niboyet op.cit.l.666: en droit français il n'existe pas un seul domicile, mais des varieties de domiciles selon le but a atteindre - näitab kujukalt, et ühe elukohaga praegusel silmapilgul on võimalatu opereeruda. Sama Cassin op.cit.l.670.

2) wrd Wahl La notion du domicile au point de vue international dans la legislation fiscale française Revue 1906.

3) wrd Répertoire l. 686.

4) wrd Wahl op.cit.l.621.

Kuna see on sunduslik protsessioon, ei saa loiku teha siin mingit mõju. Isikul on võimalik osineda see tehtega ainult neli tingimustes vahakorras, mis on sundusliku elukoha aluseks. Talis on võimaldatud kahele mõjutamine õigus.

Seepärast elukorda loomad mõned juhud. Seaduses on elukohti määratud, kuid loiku tegevus ehk teotegus on elukoha omandamise aluseks. Nii ja- rale need liigid on eraldatud. Kuna art 307e räägib juhustest, millega puhul isikul pole õigus kaotada, art 308 juhud tekiwad tagajärjena loiku tegevusele ehk teoteks. Mõnikord aga ei anna kehtivad seadused vastust sundusliku elukoha kaotamise kohta.

Harilikult väljendatakse elukoha tekkimist sellest sõnadist, nii astus jusse õigustatud vahetult, mis põhjustab elukohta. Art 308 juhud ei seisa seda igal juhul ka tekkimise iseloomu tõttu. See on

VII.

Elukoha omandamine, olles ühenduses isiku alluvusega teatud õigussõl- teeniga, on eriti oluline moment, millel see teostub. Omamise küsimus on tihedas seotise eelmises peatükis arendatud elukoha olemasolu tin- gimuste küsimusega. Ainult elukoha tingimuste olemasolul on võimalik omendada elukohta. Selle faktiline omandamine seisneb aga kohplitseeri- nud nähtena.

Nagu on kahte liiki elukohti peatingimuste järele, vabatahtlik ja sun- duslik, nii on ka kahte liiki omandamise viise.

Seadustes on harilikult mainitud sundusliku elukoha liigid. Kuid vä- ge ja väge vahesed lisavad selle ligi mingisuguseid lisa märkeid sun- dusliku elukoha omandamise, kaotamise, iseloomu jne kohta. Sunduslik elukoht arvatakse nii selge olewat, et isegi selle omandamise moment jääb selgitamata.

Kuna seadused vastust ei anna, tuleb otsida vastus kirjanduses ja koh- tu praktikas.

Sundusliku elukoha omandamise momentide loetakse harilikult selle õi- gusvahetorra tärkamist, mis on aluseks sunduslikule elukohale. Laste- le- waneeliku võimu tärkamine, ametnikkudele- teenistuse leping jne.

Kuna see on sotsiaalselt presuutioon, ei oma isiku tahe siin mingit mõju. Isikul on võimalik osineda oma tahtega ainult neis sotsiaalses vahetuses, mis on sotsiaalselt elukoha aluseks. Talle on võimaldatud kindel mõjutamine sotsiaalselt.

Omavahelise elukoha loomad mõned juhud. Seaduses on elukoht määratud, kuid isiku tegewus ehk toimingud on elukoha osandamise aluseks. BES järgi need liigid on eraldatud. Kuna art 3070 räägib juhuist, millede puhul isikul pole sotsiaalselt kaasasõid, art 3069 juhud tekiwad tagajärjena isiku tegewusele ehk tahtele. Üldiselt aga ei anna kehtiwad seadused wastust sotsiaalselt elukoha tekkimise momendi kohta.

Harilikult eeldatakse sotsiaalselt elukoha tekkimist sellest momendist, mil astus järele sotsiaalselt vahetuse, mis põhjustab elukohta. Art 3069 juhud ei eelda seda igal juhul oma relatiivse iseloomu tõttu. See on eeldatav alles siis, kui vastaspool seda nõuab. Teiseks, mainitud juhuistte puhul on tekkinud wäielus arwestamise aja kohta: lugeda sotsiaalselt elukoha algumomendiks sotsiaalselt vahetuse tärkast wõi isiku asunist sinna paika. Enamus peeldab wistast, tegelikku toimingut. Selle wistte põhjenduseks tuuakse art 1279 X kõide I jaost, ja ka asjaolud, et wastasel korral isiku jaoks wõiwad tekkida vahetused ja isik ise elada wäljast seaduste wõimu all, ilma et isik ise seda teaks wõi tahaks I).

Asuline teatud paika on elulise tähendusega ka wabatahtliku elukoha osandamisest, kuid seal ei osine ta sarnasel iseseiswal kujul, waid on seotises teistega. Asuline wõi kohalolemine pole wäljast tähenduseks wabatahtliku elukoha asutamiseks 2). Ta on osandatav ainult kombinatsiooniga tahtest seuda sinna elama ja selle tahte tegelikst teostamisest. See

1) Helde op.cit.1.250; Erdmann op.cit.I.1.51

2) BES põhjal art 3068 ei määrata ajutine wiibimine kuskil kohal mitte isiku elukohta, nõnda, et poliitselt sissekirjutise märkus passil iseseisest ei ole elukoha tähendus (Rn Ts O o 64/1931).

seisukoht on tunnustatud igalpool I).

Need kaks tingimust on ainukesed ja nõudpäikesenatud onawaheliseelt ole-
newad ning ainuakewad elukoha osandamisel. Neade puudusel, ehk õigemini
õhe puudusel, on elukoha osandamine wõimatu.

Asumine teatud paika ei tule wõtta BES järele sarnase kitsa mõistena
nagu see on Inglise waade 2). BES, tunnustades elukoha mitmuse, ei nõua
alalist residentsi teatud paigas. Asumine teatud paika tuleb wõtta laia-
ulatuslikumalt, selle igapäewases tarvitatawas mõttes, ta on olemas kui
isik kontsentreerub paika teatud arv wõi kompleks omi õiguslisi wahekor-
di. Arwestades art 3066 suure wabameelsusega elukoha määramisel ja et
art 3067 loeteldud juhud pole lõplikud, tuleb elukoht osandatake tunnus-
teda sest silmapilguet, kui need õiguslikud wahekorrad moodustawad ise-
seiswa, teistest oluliselt rippumatu, terwiku. 3)

Mõned seadused nõuawad 4) elukoha osandamisel ametlikku deklaratsiooni,
tahte awaldusena. Enamik sarnasewaldist ei nõua. Ei sisalda sarnasew-
aldust ka mail kehtiw seadus. BES näeb küll ette "väljendatult awaldamise
teel" kuid see ei oma eesõigust, waid isik wõib oma tahte awaldada ka
waikides, oma tegudega. Elukoha osandamise ja tõenduste suhtes on mõle-
mad wiisiid õhewõrred.

Art 3071 näeb ette, et ainult awaldamise teel ei saa elukohta saha-
jätta. Sarn põhimõte tuleb rakendamisele ka elukoha osandamisel. See

1) Dicey op.cit.l.110: It may be conceded that if the intention of per-
manently residing in a place exists, a residence in pursuance of that
intention will establish a domicile. v.Bar op.cit.l.152: Es gehört also
Zweierlei eines Domicils: 1) der Wille... 2) die Bethätigung des Willens
durch entsprechende Handlungen. Nolde op.cit.l.230: Wahatahtlik elukoht
on juhustel, kui isik waikides ehk awaldisega on walinud õhe paiga oma
eluwaldiste keskkohtaks ja selle tegelikult ka teostas.

2) Dicey op.cit.112: a habitual physical presence in a place or country.

3) Nolde op.cit.l.221.

pole, küll otseselt avaldatud kuusgil, kuid selle eitanine pole keeskeelias art 3066 elukoha tingimustega.

Kuna avaldamise deklaratsioon pole ainumaksus, on tihti raske kindlaks teha elukoha muutmise momenti. Sest tahe vaikides avaldamine teostub isiku tegudega ja nende tegude vahesaag võib olla pika ajalise olemisega. Muutmise moment eel puhul on jantud poolte ehk kohtu otsustada, andes neile võimaluse selle kindlaks tegemiseks igakordeste asjaolede najal. Kohus peab ainult arvestama isiku tahtega ja selle tahte oluliste väljendustega, isiku vastupidised waited, mis pole keeskeelias ta tegudega ja suunatud teise elukoha olemasolule, peavad jätma tagajärjeta.

§2. Isiku elukoha muutmise teostub seaduse normide eeskirjutisel, viinased mõnekord andes võimaluse isikule ka osapoolset walikut. Kuid leiab, et praegu enamikul juhustest seadused määravad ise. Juba isiku sünniga luuakse talie elukoht. Elab ta seal kuni surmani, eesab ta alati sine elukoha. Kuid tal on õigus igal ajal oma wabal tahtel muuta selle olewises najale.

Nagu paljude teiste juhuste ju res, tuleb lahutada seda wabatahtlikku olewist sunduslikust. Teatud olukorries seadus kirjutab eesuti ette uue elukoha olemasolu najal. Need mõlemad wiisid on erinewad.

Põhjapanewa eeskõltsiruse on asjajalu, kas isik õlde eesab õlguse elukohta muuta.

Siseõlguses ees küsimus ei jätka waelusi 1). Üldtunnustatud on isiku õlguse liikuda riigi territoriumil. Seda wabadust ei ees kitesendada ei lepinguga ega testamendiga 2).

Rahwuswaelises õlguses eesab ees küsimus erilise põnewuse. Waatanata suurele rahwuswaelisele liiklemisele, riigid tihtigi ei taha wastuwõt-

4) Wenezuela art 11; Brasillia art 34; ka Peru, Italia, Kolumbia seaduse.

1) Paljudes riikides seadustes puuduwad otseskoheesed normid elukoha waelamise wabadusse. Ei ees eesab ees ka BES.

2) wrd Nelde op.cit.1.221.

ta välismaalasi. Kaks põhiprobleemi, ei taha teha võitluses, vaid vastamisi elles, kuski ei taha tegeleda.

Need on individuaalne vabadus ja riigi suveräänsus, mis valitsemas territooriumil ja laienemas kõigi te elanikkonna peale, ka välismaalastele.

Praegu tunnustakse välismaalast kui juriidilist subjekti ja põhimõtteliselt antakse talle kõik õigused. Kuid nende õiguste tegelikul teostamisel täheldatakse harilikult raskused.

Mõned internatsionalistid 1) asuvad seisukohal, et kui rahvusvaheline õigus nõuab vaheldada välismaalasi kui õiguse subjekte nende õiguse veldkonnas, ning positiivne õiguse norm ei sunni riike avada oma piirid sissetõukamiseks ja võimaldada elamist nende territooriumil. Nii ütles Rivier: 2) L'Etat est maître chez lui. Il peut refuser aux étrangers l'accès de son territoire, interdire toute immigration, ou l'immigration de certains individus ou de certaines catégories d'individus, par exemple de nationaux de certains pays.

Teised 3) toetuvad isiku juriidilise isiku tunnustamisele ja järeldavad selle loomuliku lisana kohustuse välismaalasi sissetasta, ning neile võimaldada asustamist. See kohustus on pehendamata piiramatute võimalustega, mis on enam vähem kujunenud kindlaks ja mille rakendamist on riikidel võimaldatud oma korralduste järele.

---

1) Phillimore Commentaries upon int. law I 1.320; Oppenheim Int'l law; Hall International Law §§ 13 ja 63.

2) Rivier Principes de droit des gens I 1.307.

3) Weiss op.cit. I. 301; Despagnet op.cit. I. 199; Laurent op.cit. III 1.456

Brecher op.cit. I. 1.254; Bertauld Questions pratiques et doctrinales I

1.12; Alvarez Vilela Le droit int. I. 1.128; Fauchille Traite I 1.692;

L'admission est le devoir juridique. USA seadused 1882, 1904 ja 1907; Alien Act 1905;

Revue 1906 1.771; 1905 1.766.

Passi nõudmine, numerus clausus, tantsjaline asustus, valjasmataise õiguse, need on pekkitsendused, mis rahvusvaheline õigus võimaldab isikute vastu tarvitada. Kuid absoluutselt õigust riigil keelata ei ole I). Isikul on praegusel ajajärgul lubatud ja rahvusvahelise õiguse põhjal on ta õigustatud naha jätta oma elukoha ja asustama teise riigi. Kuid kas sarnane asustamine õigus loob järeldusena seal elukoha?

Prantsuse seadus kuni viimase ajani nõudis elukoha muutmiseks administratiivsete võimude autorisatsiooni 2). Teostades pealegi art 103, citati üldise võimalust välismaalastele elukohta muutada. See seadus oli ainu- pärane, kuid tuleb juhtida tähelepanu asjaolule, et kohtute poolt ei elidnud ta vastuvõttu 3). Tegelik õigusteade nõudis elukoha üleviimisel ainult tahet vastavalt seaduste normidele ja ei teinud erandeid välismaalaste kohta.

See seisukord lõpetati 1928 aasta seadusega 4) ja Ühine Ülemaailm- lise seisukohaga, et iga isik on võimeline asustama elukohta igale poole, kuhu ta tahab, vastavalt selle koha materjalil normidele.

Sellega on maksumisel üksainus põhimõte: iga isik võib vastavalt sea- duste normidele muuta oma elukoha 5). Kuid nagu igal põhimõttel on oma kitsendavad tingimused, nii on need olemas ka elukoha muutmisel. Mitte iga isik ei saa muuta elukohta, samuti ei saa muuta igal tingimusel.

Elukoha muutmiseks isik peab oma teovõimet; teovõimetud ei saa muuta iseseisvalt oma elukohta, see alles määratakse neile seadusega. Samuti ei võimaldata seda isikutele, kel on sunduslik elukoht. Viimaseist põhi- mõttest on enamikorda mõned laienatavad tingimused.

Lahkumised on tugevalt seadused tingimuste suhtes elukoha muutmisel.

1) Lisst Völkerrecht §26; Lapradelle H.D.L.P. t.VIII l.330; Fiore art 204.

2) art 103 Cof. Répertoire l.389.

3) Revue 1928 l.664; 1921 l.213; 1926 l.1129; Clunet 1919 l.1061; 1914

4) Valery Un étranger...Revue 1928 l.692. (l.690; 1918 l.666.

5) Dicey op.cit. l.121 BES §§ 3071-3072.

Wastawata rohkelele normidele, need on siiski puudulikud ja ühekülgsed.

On seadusi, nagu SSSR, Meeksi, Hispaania ead, kus walikwad teieli- kult; Bustamante Kodeksi 1) omab üheainsa, õige puuduliku nõrmi.

Teised on sarnased, mis ei oma kalli määrusi elukoha muutmise kohta, kuid mis on wõimelised teiste normide najal andma wastuse. Siia kuulawad Šweitsi seadus 2) BGB 3) ja teised. Parenini on asi ähhendatud Inglise seadustes, kus sellele pööratakse enne tähelepanu 4).

Elukoha muutmiseks nõutakse harilikult mõlemi tingimuse subjektiivse kui objektiivse olemasolu. Alles kui mõlemad, tahe ja olek, on kehen- datud uude asukohta, on elukoha muutus teostunud. Wastawalt sellele üldi- seels pöhimõttele tuleb käsitada ka meie seaduse norme. BES puudub norm elukoha muutmisest. Ta sisaldab ainult norme elukoha omendamiseest ja mahajätust. Kuna aga BES tunnustab elukoha nitust, siis ametlikult polegi elukoha muutmist olemas. Seet elukoha muuta ootkohesest mõttes tähendab ühe elukoha mahajätu ja teise omendamist ühekorraga, ühe õi- guelise toiminguga. Kui seadus lubab uue elukoha omendamisel wana alles jätta, pole seal elukoha muutmist olemas.

Selle tõttu ei tule wõtta BES järele elukoha muutaist, wastandina Sak- sa ja Prantsuse elukoha normidele, kui iseseiswat õiguelikku toimingut. Neil tunnustakse elukoht keetwa olemisena; tema muutmise toimub sellega, et isik oma wahakordade raskuspunkti wiib mujale. Nii pea kui ülekanne on teostatud, järgneb elukoht kui õiguelik refleksi, nagu wari, iseenesest- Naiteks wiib isa oma perekonna teisale. Elukoht muutub iseenesest pere- kondlikkudele wahakordadele. Kõik muud wahakorrad wõiwad jääda alluwaks wanale elukohale. Millal raskuspunkti üleminek sündis, on tegelik küsi- mus, mitte õiguelik. Ta wõib sündida selgete, überükkamatute tõendis-

1) Bustamante La Commission des Jurisconsultes...1.286.

2) art 24 al.1 wrd Holenstein op.cit.1.85.

3) BGB art 7 al.3 wrd v.Bar op.cit.1.163.

4) Dicosy op.cit.1.131; Foote op.cit.1.77-97; Hubbert op.cit.1.1-24.

tega, võib aga ka tulla sõnematult, pikapeale toimuda. Uue elukoha esandamisel waja ainult tõendada mainitud andmed. Kõhisus, millel elukoha muutus aset leiaks, on ainult natske komplitseeritud juhuhariliku elukoha määramisel. Isiku tegewuse keskkoha kindlaks tegemine on sellega rakendatud, et teatud muutused on toimunud tema raasilises tegewuses, mille tähendus ta endalegi enamusel taita selge pole.

Selle walikwa hlekannega, ilma walise kujundi nõueta, laheb BES tublisti lahku teistest seadustest. Wastandina harilikule elukoha muutamis seole, (mis on samane BES järele elukoha muutmisel) kus on wajalik residents ehk seustus ühes soowiga seal elada) on seadusi, kes nõuavad teatud aja 2), või teatud ametliku toimingu sooritamist 3) wanas ehk uues elukohas.

Elukoht teowõimetutele määratakse seaduse normiga. Kas see elukoht on kehtew kuni elukoha teowõime saawutamiseni või on muutlik, on tekitanud palju wastupidiseid arwanusi. Harilikult andes isikutele samad õigused elukoha suhtes, nagu teistel aladelgi, s.o. teostades oma eestkostjate kaudu 4), piitawad siiski paljud seda õigust elukoha muutmisel. Näiteks Cof 5) asub seisukohal, et mõnel liigil, näit. alacalises kestab surnud sinks isa elukoht kuni täissõlmseni.

Teowõimeta isemel toimub tema eest ta seaduslik eestkostja. Sama seadusliku esindaja elukoha järele otsustakse temagi elukoht. Siit otseskohe järeldusena keeld wõimaluse ommiseks muutada ehk muuta oma elukoht. Kas seda võib teh nende seaduslik esindaja või kas esindaja elukoha muutmisega muutub ka esindatu elukoht, selle küsimuse kallal on palju waieldud.

Wähe walismail 6), kuid palju BES kheitaw kirjendus on waieldud küsi-

1) Cof art 103; Italia art 17; Portugali art 44; Nekarow op.cit.l.79.

2) Argentiina art 99; wrd Vico Domicilio y Nacionalidad l.287;

3) Portugali art 44; Bracillia art 34.

4) Dicey op.cit.l.137; Eweitari art 26;

nusega, kas hoidaja võib määrata elukohta hooldealusele?

Nolde 1) jõuab otsusele, et toetudes art 46c lisale, mis näeb ette eestkostja kohuseid, ei vaja eestkostja elukohta valikuks kohtu luba ja vastus sellega on jaatav. See on võimaldatud ja art 415 põhjal ainult teatata kohtule, kes art 416 põhjal võib selle otstarbekust revideerida. Rahulolematuse korral võib seda õigust kasutada igaske art 476-477 korras. Erdmann 2) vaidleb sellele vastu, kuid ilma positiivse materjalita.

Mina seisukoht on, et positiivne õigus ei saagi anda vastust, sest selle küsimuse alus on vale. Kõik need toetuvad art 308 pe le, kuid nagu ilmselgus, laste sundusliku elukohta määramisel, art 308 pole minu meelest täienduseks art 307c ja art XXXI ja XXXII. Eestkostetaval pole õigust valida elukohta, temast ei ripu ära eestkostetava jaoks määrata makses seadus, vaid eestkostetav elukoht eleneb automaatselt, on õiguslike refleksi iseloomuga t enda elukohta mõistest. 3)

5) Cf art 108; Feelix op.cit.I §28; Story Conflicts of Laws §46.

6) Stobbeop.cit. I l.398; v.Bar op.cit.I l.159; Dicey op.cit.l.131: ta saab õiguse eestkostetavale määrata elukoht küsimusmargi alla, ja toob esile palju kohtu otsuseid, kuid lõpuks ütleb: These authorities refer almost wholly to the authority of a mother to change the domicile of a child whose father is dead, and hardly determine what is the authority in that respect of a guardian. Samas mõttes Westlake op.cit.l.249 ja 130. Nagelhaas op.cit.l.79 leiab, et inglise seisukoht on eitav.

1) wrd Nolde op.cit. l.231.

2) wrd Erdmann op.cit.I. l.89.

Saguti pole võimalik iseseisvalt elukohta muuta eestkoste all viibijs. wrd Nolde op.cit.l.231; Hohenstein op.cit.l.108; selle tõttu on täiesti vastuvõetatu Saksa BGB seisukoht, et alocalise elukohta muutmise, kui ta isa on surnud või on tagandatud wancelikust wõimust, annab ta esese poolt, ainult kooskõlas ta seadusliku esindaja nõusolekuga (art II ja

3) wrd Repertoire l.388.

See küsimus on, kas eestkostja elukoha muutmisega muutub ka eestkosteta-
va elukoht. Sellele antakse praegu üldiselt järges vastus I) Waleidama-
tuse ja seaduse mõtete loogilise järeldusena ei tarvitse ta mingit põh-
jendust. See seisukoht on etteest eaduses avaldatud 2)

Esile toodud üksik juhus on eeskujuks kõigile teistele juhtudele elu-
kohatööstustite isikutega. Kõik teised lahendatakse analoogiliselt.

Elukoha muutmise kohta võime siin ütelda:

Teoõigeliselt isikud võivad elukohta muuta ehk BES järele elukohta
teisele asutada iseseisva mõjutusega subjektiivsele tingimusele ja ob-
jektivsetele tingimustele olemasolul.

Teoõigete elukoha muutmine sünnib õiguslike reflektina nende eest-
kostjate elukoha muutmise fakti tagajärjel.

Kis puutub sundusliku elukoha muutmisega, ei olene elukoha muutmine
nagu eandaminegi, isiku tahtest. Seadus näeb ette kõik tingimused ka
muutmisel. Harilikult põhjuse kirjeldamine, mis paneb kohuse saada sundus-
liku elukohta, võimaldab elukoha muutmise, andes isikule vabad kaed.
Õiguswagekorra lõppesise moment, mille tagajärjel oli sunduslik elukoht,
on ka lõppromendiks viimasele.

BES onab mõned iseloomustavad jooned. Sunduslik elukoht ei on alati
absoluutset iseloomu. Selle tõttu, kuigi sunduslik elukoha tingimused
on olemas, võib elukohta muuta, alles jättes seda õiguslike vahetorda,
mis oli elukoha aluseks. Ainuke lisatingimus, mis siin esineb, on nõus-
olek nendelt, kellel oli vastava õiguslike vahetorda alusel õigus nõu-
da sundusliku elukoha teostamist. Nõusoleku eandamine muudab sundusli-
ku elukoha vabatahtlikuks, kõigi selle liigi elukoha eadustega ja ta-
gajärgedega. Sel puhul toimub elukohtade liigiline muutus, mitte rau-
siline 3).

1) Erdmann op.cit.1.89; Nolde op.cit.1.222; v.Bar op.cit.1.159;

2) Kawa §30; eestkostja elukoht eestkostetava elukohaks- ilma eranditeta.

3) wrd Repertoire 1.689; Dicey op.cit.1.137. ja teised.

§3. Wastandina elukoha omandamise normid, on seadustes harilikult olemas normaalsel elukoha lõppemise kohta. Elukoha omandamise normid tuleb järeldada seaduse normist, mis käsitleb makswat elukohta ja ta tingimusi. Elukoha lõpetamise puhul võib enesikuu teostada kindlaksmääratud määrustele. Mainitu puhul siiski ei tule järeldada, et see osa elukoha normist on täiuslik. Ei, ta on täiuslikum harilikult, kuid mitte kõikihaarav.

Seadused, mis tunnustavad elukoha ainsust I), loevad elukoha lõppenuke niipea kui uus on omandatud. Elukoht kaotatakse automaatselt uue omandamisega.

See seisukoht tuleb eelile sundusliku elukoha puhul ka paljude seaduste juures, mis omavad üldise põhimõttena elukohtade säilumise, kuid seda eitavad sundusliku elukoha juures. 2)

Hariliku tingimusega on aga elukoha lõppemisel paiga mahajätmine, s.o. residentideist loobumine tahtega sealt ära minna 3). Nagu omandasi eel nii ka elukoha mahajätmine on vaja mõlemi tingimuse aktiivne tegemus. Elukohast peab lahkuma "animus et facto". 4) Nii pea kui ühe olemasolu tehakse kindlaks vana elukoha, jääb vana elukoht makswussele. Ei loeta küllalduks isiku väljendust kui ta tegelikult jäänud vana elukohta, samuti pole küllaldane arvestada tingimusi, kui isikul on kavatsus tagasi tulla 5).

1) Šveitsi art 23 al 2; Peru §44; Dicey op.cit.1.121; Foote op.cit.1.78; BGB art 6; SSSB art 11; (Hubbert op.cit.1.2.

2) BGB art 7; Dicey op.cit.rule 7.

4) Dicey op.cit.1.123.

5) Erandi moodustavad juhused, kus isik on lahkunud ehk ei saa tagasi tulla sünduste tõttu. Se juhused on praegul eriti terav Wen emigrantide juures, kel küll on tahe minna ja alles hoida oma elukoht Wenel, kuid tegelikult seda ei saa teostada. Kõige õigem on nendele arvestada asukoht nende elukoha säilimiseks.

BES art 3074 näeb samuti sõlme teguri kaasstegevust. Elukoha mahajätmine sünnib sellekohase kavatsuse täieliku teostamisega, mitte aga lihtsa avaldisega, et senist elukohta kavatsetakse mahajätta. Isik peab avalikult katkestama oma suhted vana elukohaga. Et BES tunnustab elukoha vahetust, siis uue elukoha asutamine ei too veel enesega kaasa vana mahajätta, vaid seidus jääb vana alalhoiu kasuks. Alles kindlate tõendite esitamisel, et isikul on katkenud kõik õiguslikud vahekorrad vanaelukohaga, võib konstantserida uue elukoha alusaktust.

Sundusliku elukoha mahajätt on seotud laienate võimalustega kui nujal. Harilikult sundusliku elukoha mahajätt on seotud siis, kui õiguslik vahekorrad, mis annab alase elukohale, lõppeb I), või kui muudetakse see seaduse norm, millest järeldub õiguslik vahekorrad.

Eelpool mainitud, on BES veel kolmandama tingimuse, vastava isiku nõusolek, kellel on valise seaduse normi järele. Sunduslik elukoht mitmel korral esineb ainult siis, kui vastaspool seda nõuab. Kui nõudja otsustada on elukoha omendamise küsimus, on tal samuti õigus otsustada elukoha kaotus. Kui vastaspool avaldab oma nõusoleku, s.o. loobub sundusliku elukoha omamise nõudest, siis kaob sunduslik elukoht igal juhul. Jääb isik sinna paika edasi ühes elukoha omamisega seal, on seal juba tegemist wabatahtliku elukohaga selle õiguslike tagajärgedega. Sest isiku olemine seal paigas pole enam rajatud sundusliku elukoha normi nõudel ja selle elukoha omamise olemine isiku wabast tahtest. Selle tõttu sunduslik elukoht kaob, nii pea kui vastaspoole nõudest loobumine on avaldatud.

Kaotab isik wabatahtliku elukoha kui tal tekib sunduslik, on väga waieldaw. Seadus waihib sellest, nagu üldiselt elukohtade vahekorrist. Üldine arvamine 2) on selle poolt, et jäätakse alalhoiu võimalused ja ka seadus. Isiklikult seun wõidi erineval seisukohal. Sundusliku elukoha om-

1) See juhus on seadustest waijendatud ainult Argentiina art 91 poolt.

2) Nolde op.cit.1.327; Erdmann op.cit.I; Dernburg Pandekten I §46.

mine ei kasta veel võimalust omada ka wabatahtlikku elukohta, kuid eeldas minu meelest peaks olema sundusliku elukoha ainuwalitsamisega.

Ka Holde tunnustab, et mitse elukoha olemasolu on sarnasel kerral mõteline, kui see "faktiliselt võimalik". Kuid sellega, et isikule sunnatakse peale elukoht, on arusaadaw, et erielukoha omaniseke peab olema nõusolek kontrahendilt.

Alies faktiliste tõenduste olemasolul j et isikul on luba ja tegelik võimalus omada kõrwal-elukohta wabatahtlikuna, annab annab juhuse mitse elukohaga. Sunduslik elukoha tekkimine ei kõrvalda elati wabatahtlikku, kuid ta asub domineerival seisukohal. Oma domineerimisega kõrvaldabki ta wabatahtlikku elukohta, iseäranis veel BES järele, se t nõude esitamise eeldab, et wastaskontrahent, ükskõik kes see ka poleks, ei pea võimalikuna isikule anda võimalust mujal elada, järelikult ka omast wabatahtlikku elukohta.

Selle tõttu sundusliku elukoha omandamise eeldatavaks järelduseks on wabatahtliku elukoha lõppemine. Sigulikk side, võib pöörduda, sest see tähendab ainult teatud tingimuste olemasolul. Et aga isik tahet, mida kõik arwatakse nõuget, ja pole sigulikke fakte, mis nõugetele wastawalt wõivad waga mitmekesised olla, pöördub elukoha n iste. Et aga isik praegu pea elukohas peab olema aluse mingile sigulikkule korrale, mille on teadused loonud teatud praeguste tingimuste, mis asuina aluseid alustada isikult nõugetele. Asuina aluseid on waga lohkumiseks.

On aga eeldusi, kes ütles et pea võimalikuna elukoha pöördust. See elukohad nende elukoha mõistust, mille waga elukoht kaska alies oia, kui see on teatud I). Isik ei oma wõimalust elukohta mahajätta, wabatahtlik elukohast maal tahet, see jargneb wõimalustest waa elukoha asugetele. Isikul on sama kasuarekide ainult elukoha asugetele, mahajätetel waga ei ole. Põhinõueteliseit tunnustades elukoha asuget, need wõivad tunnustades elukoha kaha kaska ka kui waa on elukoh.

Sarnaselt wõimalustele, kuid teibet põhjõteteliseit ja wõimalusteliseit sei-

I) Portugali art 40; Brasiilia art 33; Ekwitai art 24; Para, Dudley-Field

... Inglismaa ja Argentina seadused 1). Isik võib kuuluda elukohata pole
jätta, ilma et ta vast vastaks, kuid see pole veel on loodud vabatahtli-
kust elukohast, astub neisole isep isese isikule elukohast. Isikul see muutus
pole jätud vaba valikut. Isikud see on seaduse presumptsioon, millest
isik võib vabatahtlikult tõendada, et ta ei soovinud uus vabatahtliku eluko-
ha. 3)

Elukoha puuduse vältimiseks loetakse need seadused valduse, mis ei vasta
tegelikule. Sarnane süsteem pole ka mujal. Harilikult ei paku
vana elukoht isikule mingit huvi, sest see on juba varem olnud
tõlpidamisega vaheneda. Teiselt poolt vabatahtlik elukoha tegemine
on seadud hulga raskemate tingimustega kui vaimalusteni seda lihtsasti
teha. See elukoha muutus on

VIII.

On tähtsa väärtuse eeldus, et isikul pole elukohata. Harilikult isikule
on see tõendatud väide. Tegelikult ongi nii, kuid elukoht on alati olemas
faktiilises mõttes. Elukoht, kui õiguslik side, võib puududa, sest see
tähts ainult teatud tingimuste olemasolul. Ei ole isik tahet, mida kõik
seadused nõuavad, ja pole õiguslikke fakte, mis nõustele vastavalt väi-
vad väga mitmekesised olla, puudub elukoha n iste. Et aga isik praegu-
see ühiskonnas peab olema alluv mingile õiguslikule korrale, siis on sea-
dused loonud teatud presumptsioon, mis asseainena aitavad allutada isik-
kut seadustele. Assaine eeldused on väga lahkumisevad.

On osa seadusi, kes ei ole ei pea vaimalikuks elukoha puudust. See ole-
neb nende elukoha mõistest, kuna vana elukoht kaob alles siis, kui uus
on asutatud 1). Isik ei ole vaimalust elukohata mahajätta, vaheneda elu-
kohast enam tahtel, see järgneb automaatselt uue elukoha asutamisel.
isikul on sama kaasraakida ainult elukoha asutamisel, mahajättul seda
ei ole. Põhimõtteliselt tunnustades elukoha ainsust, need seadused tun-
nustavad elukoha kehe kadun ke kui uus on olemas.

Sarnased eelmistele, kuid teisel põhimõttelisel ja asjalahendaval sei-

1) Portugali art 46; Brasiilia art 33; Šveitsi art 24; Peru, Dudley-Field

sevad (Inglise ja Argentiina seadused 1). Isik võib küll elukohta maha jätta, ilma et ta uut asutaks. Kuid nii pea kui on loobunud wabatahtlikust elukohast, asetub asemele ipso facto sünneielukoht. Isikul see suhtes pole jäätud waba walikut. Isikuk See on seaduse presumptsioon, millest isik võib wabanelega tõendada, et ta on walinud uue wabatahtliku elukoha. 2)

Elukoha puuduse wältimiseks loomad need seadused eelduse, mis ei wasta tegelikkusele. Sarnane süsteem pole õnnestunud. Harilikult ei paku wana elukoht isikule mingit huwi, pealegi kui isik soovib sellest oma elalpidamisega wabaneeda. Teiselt poolt sünneielukoha kindlaks tegemine on seetud hulga raskehate tingimustega kuini wõimalusteni seda üldse mitte leida. See elukoha uuesteõud on puht fiktsioon- kunstlik doktriin, nagu seda tuunustab ka prof. Brierly 3) oma kommentaarides elukoha projektille.

Palju elulises on tunnustada elukoha puudumist kui nõuetawad tingimused pole kooskõlas elukorraga ja asendada seda mõne uue elukorraga, mis wastab tegelikkusega. Ka sarnastel seadustel on kahe sugused wastand-

õned seadused 4), kelledega õhineb ka Bustamante kodeksi 5), lahendada elukoha puudust, asetades seda paigaga, kus isik on kohatud, ilma rõhku panemata küsimusele, on see ta harilik wiibimise koht ehk juhuslik sealolek.

Selle positiivseks küljeks on kergesti wõimalus leida tarwilikku seadust. Kuid oma juhuslikkusega kaotab ta aluse. Sest asjaolu, et isik kohatud, ei eelda weel mingit sidet selle kohaga. Isiku sealwiibimine võib olla seal taitse juhuselist laadi. Juhuslikkust tuleb aga kõige ka-

1) Dicey op.cit.1.99; Foote op.cit.1.60; Hubbert op.cit.1.14; Argentiina seadus art 99;

2) Clunet 1928 1.749.

3) Magalhães-brierly Comentarios 1.19

4) Portugali art 45; Brasiilia art 33; Meksiko;

5) Bustamante kodeksi art 26;

rninalt kõrvaldada õiguslikudest vahetõrgetest, etiti aga veel rahvusvahelisest erastigusest, kus kõik senised püüded olid sihitud terwikulise süsteemi loomiseks, mis oleks saanud igalpool ja igal ajal. Jarje-kindluse poolest on eslistatavaks teine seisukoht.

Teised I) nõuavad konkreetsemaid tingimusi ja juhuvad mõiste enam kontseentreeritud paika, etastades elukoha puudumisel teda asendada isiku harilikku faktilise asukohaga. Lahendamisele ei kuulu harvad juhud, kui isikul üldse ei esine mingit asukohta.

As koha all tuleb esijoonel mõista füüsilise olemasolu teatud paigas. Harilikult ta pole piiritletud kui õiguslik kontseptsioon, selle tähtsused enamikus ei oia ta definitsioonigi. Erandina esineb siin Italia seadus: Residents on kohal, kus isik osab oma harilikku elutegevusepaiga. See definitsioon vastab enamiku arusaamisele asukoha mõistest ja on vastu võetud ilma vaieldusteta.

Harilik elamine eeldab igal juhul isiku kestvat olemasolu teatud paigas. Isiku lühiajalist viibimist ei saa võtta tema normaali eluna. Enamik isikuid kontseentreerub ikka oma huvide keskkoha faktiliselt teatud paika.

Meie seadus ei anna normaali elukoha puudumise kohta. Ta konstateerib kull et elukoht on puudu 2): kes saajattis wana, kes reisib wõi hulgu ringi ilma tõõta, kuid ei anna wastust rakendatava aseseine puhuks.

Nolde 3) arwab, et õiges on lahendada see sahnaselt, et isikutele, loeteldud 1 ja 2 punktis, jääwad maksmata mahajätatud elukoha seadused, kolmandate kohta aga olemise paik. Kas on mingit mõtet teha sarnane liigitamine? Ülal nägime et sarnane fiktsioon, naga ta seda soovitab esimesel juhtudel, pole pooldatav4). Pealegi sarnane eeldus on vastolus ees-

---

I) Šveits art 24; Pereira projekt art 118; Montevideo leping. Saksa BGB, Venezuela, Chili, Peru seadused; Italia art 16.

2) BES art 3074.

3) Nolde op.cit.1.247; Erdmann op.cit.I 1.51.

4) Répertoire 1.607; Magalhães op.cit.1.102.

duse mõttega, kuna seal on väljenditult avaldatud, et sarnastel isikutel puudub eluk hta ning elukohapuudusel tuleb otsida mingi asaine ja mitte aksepteerida wana.

Wõrreides makswate seaduste põhieõttetega, tuleb konstateerida, et elukoha asainena on seal samuti akswusel asukoht. 1) Ajutine wiibimine on tunnustatud puudulikkuks ja wiimane toob kaasa waga wõheseid tagajärgi. Ajutine wiibimise ja asukoha wahelolemine on meil tehtud küllaldaselt kindlaks, nii et see suhtes pole waielusi. Wane tehakse peamisjalikult "seitse, sbasukoht eeldab kauakeetwanat olenist teatud paigas. Kindlasti määrata see aeg pole wõimalik, kuid weel paremat lahkusinekut rõhutat teine asjaolu, ja ninelt olenise siht teatud paigas. Asukohas, s-o. harilikus wiibimise paigas eeldatakse, et seal asub üks isiku tegewuse koht; Isik on seal, et toimida mingit asja; ajutise wiibimise puhul pole isik seal, et toimida asja, waid asjaolude sunnil ja enamasti selleks, et mõõduda labisõidul seet paigast." 2)

Kas sarnane elukoha asaine toob kaasa kõik õiguslikest tagajärjed nagu täisõiguslik elukoht, on waga küsitaw. Kas määratakse ka tuletatawad elukohad, naise, laste ja perekonna omad, wiibimispaiga põhjal? BES waihib sellest, nagu üldiselt asukoha tingimustest. Teiste wande seadustest mainib sarnast juhtu ainult Šweitsi seadus 3): Ainult siis, kui wana-liku wõimu omaja omab täisõigusliku elukoha, järeldakse sellest tuletatawad elukohad. Pole eeda, wõib laps omada ise elukohta ja tema asukoht loetakse tema elukohaks. Naine omandab aeg sarnasel puhul õiguse omanda-da iseseiswa elukoha. Omab naine elukoha ja mees mitte, otsustakse laste elukoht ema eluk ha järele.

See seisukoht on täielises kooskõlas BES põhieõttetega. Teda wõib waga hästi asetada selle tühiku asemele, mis meil praegu walitsemas. Nai-

1) Ts kp s §206; Senati otsused 82/23; 73/884; Tjutrjunow Ustaw...1.602.

2) Holmeten op.cit.1.77.

3) Šweitsi art 23-24; Egger Kommentar...art 26; Holenstein op.cit.1.119.

See onab neil niikui nii siguse asutada on elukoha ja isa elukoha puudusel on see taieati etatarbekohane. Seati laste elukoha määramine selle alusel.

Elukoha puudus pole palju ettetulev. Wastandina sellele, elukoha mitmus on enas lewined. Uldine teoretiline seisukoht eitab elukoha mitmust. Waidatakse, kui isikul on mitu elukohta, peab tal olema ka mitu õhetu-gewat juriidilist sidet. Wiimaste wahel on aga ikke teatud wahel ja wastawalt sellele moodustawad sidemet kas elukoha, asukoha wõi elutsenise paiga. Wõi lihtsalt paiga, kus isik ajutiselt wiibib.1)

Õhned seadused pooldawad otskoheselt seda waadet. 2) Teised, wastawalt definitatsioonidele wõi kirjanduslikkudele allikatele, naiwad õhtuwad seelistege.3) Kuid rõhuw enamus naiw pooldawat elukohtade mitrust 4) Huwitawal korbel elukohtade mitmus on sammas edu teed. Alalise Rahwaswahelise Kohtu nõuandew arwamine N7 annab elukoha tahenduse-- a l'etablissement. Naga Saksa walitus wahekohtus waitis, see seisukoht ei eelda elukoha asutamiseks--la principale de l'etablissement. Ja wahekohtus otsustas-- L'etablissement vise dans la action du domicile n'implique pas la concentration exclusive des relations tant personnelles qu'economiques dans un seul endroit. See otsus on waga tähtis, arwestades kohtu preetiixi kõrgusega ja otsustandwa nõjuga elukoha mitmuse kasuks.

Meie seadus õhtub wiimakemalinitutega. Ta wõinaldab isikule omada piiramist arv elukohti. Kõik needloowad õhesugusel määral kõik sigulised tagajärjed, mis on seotud domiciliusega, nii rahwaswahelise eradiiguse, matterjaal kui protsessuaalõiguse seisukohalt. 5) Elukohad ei loo mingit

1) Nagalhaes op.cit.1.62.

2) Šweitsi art 23 al 3; Enamuses elukoha definitsoonides on elukoha mitmus ehk ainus põhinõte labwitud. Sest definitsoonil järele Cof wõi Šweitsi seadus ei wõi olla mitu elukohta. Isikul wõib olla õks ainuke "principal etablissement", seati õhesammas kohas--"mit der Absicht dauernden Verbleibens aufhalten kann".

3) Cof art 103; Portugali art 43 ja 46; Dicey op.cit.1.99: It is clear

gradatsioonid, nad on kõik ühesuguse õigusega. Teatud seadust võib tekitada art 3073 väljendus: kui ta neid ühesugusel määral...käsitleb. Ühesugusel määral on samuti väljendus, sest seda määrata on võimatu kindlaks määrata. Õiguslikud vahekorrad ei oma tahtsuse mõtet ja nad pole võrreldavad. Sest vastavalt iga isikule omavad nad ka eritahtsuse. Vahetuse seisukohalt nende vürdlimine, nii mõtetu kui see ka poleks, on samuti võimatu, sest paljud õiguslikud vahekorrad ei lasse end hinnata. Elukoht tuleb alati tunnustamiseks, kui on olemas teatud paigas olemas kontsekreeritud teatud kompleksi õigusliku vahekorrad, mis on seotud selle paigaga ja selle õiguse süsteemiga. Teatud isiku eluvaldus, mis on iseseisev ja lahutatav teistest, loob elukoha oelduse, kuigi 99% tema eluvaldustest on mujal. Selle tõttu ei vii praktilises elukoha määramises kuidagi rögutada selle artikli väljendust.

Eriksusena tuleb vabatahtliku elukoha küsimus sundusliku korral. Seadusandlused, kes eitavad üldise elukoha mõistet, eitavad kuidagi ka seda võimalust. Kuid ka mõned seadused, kes põhimõtteliselt lubavad elukoha mõistet, sundusliku elukoha puhul seavad selle võimalitsemisele 1). Kõige hullem on lugu selle tõttu, et seadus nagu paljudel muudel korral, ei anna vastust sellele küsimusele.

Sarnaselt mittevastajaks, ehk õige vahekorradest vastajaks jaotades mõlemad juhused, on meie BES. Nagu juba ülal mainitud, pole BES normid see suhtes kategoorilised. Isik võib saada ka vabatahtliku elukoha sundusliku elukoha mõiste olemasolul, kui isikud, kellelelt olemas nende mõiste tegemisse astumine, ei esine mõeldisega 2).

If that, by our law, a man must have some domicile, and must have a single domicile.

4) BGB art 7; Chili art 67; Brasiilia art 32; SSSR art 10; Hispaania §44

5) Nolde op.cit.l.240.

1) näit. BGB art 10.

2) Nolde op.cit.l.227 ja 236.

Isik võib kuul ja da wabatahtlikku elukohta ja võib neid omada ka mitu, kuid, kui tal on sunduslik elukoht peale p nndud, kaotavad selleised oma jöu. Nõlde 1) jõuab kuul otsusele, et wõrdseit domicilium necessariumiga võib olla ka domicilium voluntarium, ja isik vastaselt sellele allub kahele seadusele, nende õigussuhete kaudu, mis on õhenduses ühe wõi teise õigussüsteemiga, kuid ta jõuab selle otsusele waitega, et ku sagil pole keelatud domicilium voluntariumi olemasolu kõrwti domicilium necessariumiga, ja et BES põhioõtteliselt tunnustab elukoha mitmuse.

Kuid keegi ei wõi ütelda et BES elukoha normid oleks täiuslikud ja et seaduse walikimine ehk tühi on aldise põhioõtte aksepteerimine. Elukohtade mitmus on maksaw otsukoheselt ainult wabatahtliku elukoha kohta. Teiseks, Nõlde enda arätlus 2) on wastolus ta wäidetega. Ta juhib tahelpaanu art 3069 allikale, Wene seadusele 3. aprillist 1840. aastast. See seadus kasitab ametnikkude elukoha küsimust ja sundusliku elukoha juhuste käitlemisel juhüb kohalikkude seaduste juure. Kohalikud seadused, normide puudulikkuse tõttu, seadawad üldiste juure tagasi 3). Selle tõttu tulewad rakendamisele Üld-Wene seadused ja need näew d ameti elukoha juhul wiimase ainuwolitsenist.

See põhioõtte on meil maksaw ka teisel teel. Meil kehtiw Ts kp s §§306-306 põhjal on tunnustatud elukoha mitmuse põhioõtte. 4) Kuid see on üldine seisukoht, esat sellest on tehtud erandeid, kuna wõr eldes art 306 art 306ga ilaneb, et mitmesugustest elukoha tunnemärkmetest, loeteldud art 304 ja ninelt: 1) elukoht tegewuse põhjal ja 2) ameti põhjal, seadus seadus tunnustab ainult esimesest elukoha mitmuse küsimusel, mitte lubaearnast õhtiwust teise tingimuste juures, s.o. tunnustades, et ametioliija võib omada elukoha ainult ühes kohas, ametkoha järele, aga mitte

1) Nõlde op.cit.l.227 jt.

2) ibid.l.239.

3) ibid.l.239

4) Kolasten op.cit.l.74-75.

mitut elukohta I)*.

Nelge ise tunnustab, et BES mainitud küsimuses ei anna vastust. Järelikult tuleb otsida teistest seadustest vastuse. BES võimalikkude põhinõutete loomine ei pea paika, kui on olemas küsimuse kohta teised seadused, mis annavad vastuse.

Kaasoleva vastus on küll ainult ühele küsimusele, ametiajaja sündusliikule elukohale, kuid seda põhinõutet tuleb laiendada ka teistele juhusetele. Teostamatute juures ei tekita see küsimus wafelusi, Iseseiswat elukohta ei saa nad nii kui nii asutada. Elukohta asutamine on neile ettenähtud seadusega. Teostamata juures, näit. naiste juures, arwamised enam õhtuvad. Kui mees nõuab koosseisu, on naisel ka see elukohaks, kuna see vastab olemasolewale normile. 2) Ühisel elul on naisel võimalus omada ainult eriliiki elukohta, näit. kaubanduslike ettevõtte järele, kuna vastaw elukoht on eriseadusega ettenähtud ja on maksew eriliigi õigustlike wabakordade jaoks. Koik muud elukohad on lubamatud, kui mees nõuab seaduslikkudel alustel koosseisu, ja ei anna tegejõrgi, kuigi naine tegelikult elab lahus 3). Sarnane lahusele ilma seadusliku põhjuseta ei wõhenda teise seaduse wõimkonda.

Et aga sündusliku elukohta iseleem on relatiiwse jõuga ja vastaspoolele on antud nõudmise õigus, on loomulik, et sündusliku elukoh omandamine pole wajalik, kui vastaspool mis wõib olla ka seaduse norm, pole esitanud nõudmise. On aga nõudmise esitatud, on vastaspoole arwates wajalik isiku elukohta olemasolu vastawas paigas ja on maksusel esidus sündusliku elukohta ainumakawusele ja wabatahtliku elukohta paratseelus on

---

I) Ob'jasnitelnaja sapiska k projektu. Tjutrjusow op.cit.1.603 Wene seisu koht oli küll (art 71 preobresowanija sud.teastil1889) et art 204 tuleb asendada art 3066-3074, kuid see asendus tuleb nii palju wõtta, kuiwõrd wiinased annavad vastuse; on olemas aga tšhikud ja waturakhiwusi, kas art 204 kui kehtiw norm ei täida neid?

2) BES art. 9.9 ja 10.

on eitataw, kui pole teostatud wastupidist.

Wiimane on olenen wastaspoolist. Kui ta on wõimaline looma elukohta oma nõudega, siis on ta wõimaline määrata ta tingimusi ja tunnustama maksuwestuke wana elukohta. Kui nõutakse sunduslikku elukohta asumist, on järeldus, et tekkinud olukorras on uus elukoht tarwilik. Sellele tettu asun seisukohal, et nõude esitamise tagajärjena on harilikult kõigi eel-
miste wabatahtlikkude elukohtade kaotus. Ainult kui nõudega ühes on jaa-
tud võimalus wõi kui olukorrast on selgesti näha, et kaks elukohta ole-
masolu on faktiliselt võimalik, on wana elukoht maksuwest. Senini, was-
tupidi senistele arwamistele, on maksuwest ainsana sunduslik elukoht.

IX.

Teatud elukohtade, eriti riigi piiride, kus elukoht asub ja lahendatakse sellist peamist küsimust: kas on konflikt kor-
rid. Elukoht on kõigi kultuuriliste asutuste järele ühe alustest, mil-
lele teatud sigusselised wabakorrad ja teine wõimalikult rahwa-
wahelise erandiga. Selline ta wõib wõrrele teiste wõimalike kül-
gus, kodakondsuse ja wiibimispaiga wõimalik. Kõik need on tal üht
sigusselise sideme loomine, wiibimispaik wõimalikult elukohtade liit-
mise wahendi. Teine wõimalik (1), kodakondsuse alla kuulik sigussel
wahakord, elukoht aga erandiga, kade tead. Elukoht on teistele wõimal-
tikuks, et see paika, sest sigusselise wabakorra paigutamise teatud ko-
deksi ei määra wõi ta loomine. Elukoht kui rahuswahelise erandiga
teaduslike on wõimalikult sigusselise wahakord kui kodakondsus-
ki 2).

Wõimalik elukoht sigusselise elukohtade looma praktiliselt tead-

3) See seisukoht on küllalt põhjendatud art 7 ja 8 ning art XXIX ja XXXI
nõuetega. vrd Erdmann op.cit.1.368; Wolde op.cit.1.235.

dasisel ei oma erilist tähteust. Palju eluliseid on selpool kätitatud lahkumised seisukohad elukoha sisulises konstraktsioonis. Elukoha mõiste, kuigi enam vahem ühine oma põhijoontes, läheb lahkku seadusandlustes kõrvalisele poolele, või oma tahtuse ja praktilise tarvitamisega I).

Need lahkumised on küllaldased, et ühe seaduse järele isik, omab teatud paigas elukoha, teise järgi mitte. Kuna elukoht on rõhuvas rakendamises taidab rahvusvahelise eratiguse funktsioone, suurendab see veelgi elukoha kindlakstegevise tahteust. Ma ei räägi juhustest, kui elukoht on lahkuminev konflikt normi alusel, s.o. kui ühel maal on maksim kodakondsus ehk mõni muu seotamisõige, konflikt normi alusena, teises maas lex domicilii. See juhus on põhimõtteliselt lahendamatu jate praktiline teostamine on viinud kurikuulsa tagasööde juhustele. Waid sarnased juhud on kätitatawad, kus ühe riigi seotamisõigeteks on elukoht või on seda mõlemal. Näiteks mõlemad seadused on ühesel arvamisel, et parandus konfliktide lahendamiseks võetakse aluseks lex domicilii de eujus. Juhul aga, kui isik oli A riigi kodanik, suri B riigis ja oma varandus ei D riigis, missuguse paiga seadus määrab, kus asus isiku elukoht? Kui nad on elukoha sisenistes tingimustes ühel seisukohal, vastus on ainuke. Annab aga igaske elukoha kohta eridefinitsiooni, on meil tegevit seaduste konfliktiga elukoha suhtes, missugune konflikt peab tingimata lahendamata, et õiguslik küsimus, mis teemale oma korda teetab ja ainult teema tõttu tegemusse pääseb, leiaks õige seljatuge.

Enne kui seada mitmesuguste eisteeside vaatlemisele, peab tehtama täpne liigitus sundusliku ja wabatahtliku elukohtade wahel. Kui seadustest enam piiritletud ja selle tõttu ta isearaldusteg enam seotud, on sundusliku elukoha konfliktid palju terawamad ning omawahel suurema vastoluga. Esijoonese peab lahendamata juhud sunduslikele elukohtade otstar-

I) wrd Repertoire § 76 jt.

bekehasega seaduse valikul, samuti analoogiline sellele juhul, sundusliku ja wabatahtliku elukohtade paraleelne olek. Alles siis tuleb küsimuse waieldatavain ooa, mis seadus määrab wabatahtliku elukohta ja anda ka asjalahendus juhul, kui isik onab kake ehk rohkem wabatahtlikku elukohta, s.o. kui mitu seadust tunnustawad ta onawat elukohta nende maksimuse piirkonnas.

Misugune seadus määrab, kas isik onab ja kus ta onab sunduslikku elukohta?

Pillet 1), kke wähestest kee sellele on püüranud tähelepanu, annab lühikese ja selge wastuse 2). Esitades küsimuse, walikuke personaal wõi territorial seaduste eelistamisest, walib ta kindlalt wiimase; elukoht on, nagu kodakondsuski, kke elustest, milledele baseerub rahvuswaheline eraõigus. Iga riigi seadus peab see mõttes olema ainuwalitseja oma territoriumil. Ainult tema määrab kas isik onab ta wõimu piirkonnas sundusliku elukoha ja eraldab kõik teised selle küsimuse otsustamisest.

Neile lühidate ja selgete wäidstele on raske vastu waielda, wäljudes praeguste rahvuswahelise eraõiguse põhimõteteist ja neid tuleb tsielakult aksepteerida.

Territorial põhimõtetele wastawalt onab see elukoht alati eesõiguse, mis õhtuh forumiga. Onab ta lex fori järele seal wabatahtliku elukoha ja teise riigi seaduse põhjal seal sundusliku elukoha, olenab lex fori põhimõttest eelistuse andmine. Kitab lex fori põhimõtet, mis on aluseks sunduslikule elukohale, wõib ta minu meelest sellega mitte arwestada. Tunnustab ta aga samast põhimõtet, leiab, et sunduslikule elukohale

I) Pillet op.cit.l.300; sama : Riboyet op.cit.l.687; Nagalhaes op.cit. l.125; Nolde op.cit.l.224.

2) Pillet Traite: Sera-ce laicirapport de droit duquel derive le domicile legal, et comme les questions de domicile legal se posent au sujet de personnes soumisees a l'autorite d'autres personnes, sera-ce le statut person el des interessees que l'en devra consulter? Sera-ce au contraire la loi du territoire sur lequel le domicile est etabli?

tuleb anda eesõigus. See oleneb praegusest üldse maksvast põhioõigest, mille elukoha olemasolul eesõigus tuleb anda sunduslikule.

See on ka seisukord, mis on avaldatud ka eespool sundusliku elukoha käsitlemisel. Kuigi sunduslik elukoht seaduste normides on paigutatud enamikus tahapoolse, ei võta see tervelt ta imperatiivset võimu. Eeljootes peaks ikka arvestama sundusliku elukohaga, ka sarnastes seadustes nagu BES, kus sunduslik elukoht ei oma absoluutset võimu. Nõnda on ta eesõiguses, ei ole mingit põhjust muuta see põhioõite rahvusvahelises liiklemises.

Lahendamatu on juhused, kui tahu seaduste erinevustele, isik saab mitu sunduslikku elukohta. Kui pole võimalik lahutada nende tegemise väl- ja vastavalt õigustele vahetõrgetele, andes igale vastav õigusala, on lahendamine võimatu. Ei leia mingit alust sarnastel puhkudel seista teda mõnd seadust kompetentsemaks teisele, samuti mõtetu on võtta aluseks liigitajana ja otsustajana mõni õigustlik vahetõrge, millele teostuvad seadused sundusliku elukoha määramisel.

Et aga mingi lahendus on vajalik, pole teist teed, kui anda otsustamine faktilisele olukorrale ja anda eesõigus sellele sundusliku elukohale, mis õhtub isiku viibimispaigega, s.o. kus viibib ta füüsiline isik. Sellele seadusele allub isik tegelikult, viibimine paigas tõstab suuresti õigustõrgete arvu, mis on seotud isikuga, ja selle tagajärjel nende teostamine kutsub esile kõige vähe hõõrumisi I).

Wastandina sunduslikule elukohale, wabatahtliku elukoha määramise seaduse küsimus võib kiidelda iseseiswate, erinevate seisukohtade rohkusega. Kompetentse seaduse käesolest on laialt ja vihaselt waiseldud ja on annud väga lahkumise waid arwanusi nii kirjanduses kui kohtu praktikas 2).

Kõige vähemat poolehoidu on leidnud ettepanek, anda elukoha olemasolu

1) wrd Magalhães op.cit.l.134; Hohenstein op.cit.l.110jarg. ja 116jarg.

2) erandiga Bustamante Kodeksi 3ptk. art 22 ei oma seadused kehjuke mingit üldist seisukohta mainitud küsimuses.

määramise seadusele, mis on rakendatav aliku viibimispaigas I). Enamikus langeb see ühte lex forigi. Kuid oma põhiolemuses on ta puudulik, kuna viibimispaik ei ole suurel määral juhusest ja juhuselise kooseisuga seotud, sest pole võimalik. Et isik võib osaleda uue elukoha lihtsalt piirist üleminekuga, see on asjaolu, mida elukoha vastased on kõige aja ründanud; elukoha liig kiire muutuse võimalust tuleb vältida. Vahetise otsingul ja suurema järjekindluse eesmärgil on püütud leida teisi võimalusi.

Wastandina selmisele puht objektiivsete faktide najal püstitatud seisukohale, iseäranis Loiseau poolt 2) arandatud waade seab omale toeks elukoha sublektiivsed tingimused. Elukoha üheks tarvilikute, nõudapõhiseks tingimuseks on isiku tahe. Isik loob oma tahtel elukoha, seadus ainult kinnitab seda tagantjärele. Et kindlaks teha elukoht, on vaja saada hõlpsalt isiku avaldise. Võimatuse korral seda saada, võib isiku tahe kindlaks teha ka muude, isiku väliste tegude najal. Isikuil aga, kel puudub juriidiline tahe, tuleb see määrata seaduse põhjal, mis valitsemas nende personaal status.

See seisukoht on vahese ulatavusega ja temale on tublisti vastu vaieldud. Seaduse nõuded, mis praegu on rakendatavad, pole muudetavad wabal tahtel. Elukoht erineb harilikust viibimispaigast mitmesuguste õiguslikkude nõjudega, mis on talle seadusega antud. Seadus ei määrata mitte ainult elukohta sunduslikkude juhuste puhul, waid ta sanktsioneerib ja muudab ka isiku wabal tahtel kogunud faktilist olemist õiguslikeks mõisteks, avaldades kindlad normid elukoha osandamiseks ja muutamiseks. Nende kindlustuste tõttu on võimata eeldada, et isikul on walik antud alluda oma arvamusele järele seaduse mõju alla. Elukoha seadus on sama imperatiivse loomaga kui teised walik õiguslikud normid. Isikul on õigus teatud suuna mõjutada faktiliste toimingutega, nagu seda on tal ka kodakondsuse

Weiss op.cit. III l.321 jt.

2) Loiseau Du domicile comme principe...l.192, 139: Le domicile est du domaine de la volonté individuelle et non de la loi: la loi le constate

küsimustes, kuid tal pole antud wõlli walida seaduse normide seas.

Teiseks, praktiliselt see waade on raskesti läbiwiidaw. Isiku otsuko-
hene waljendis on harwa esinew. Isiku tahe, ja sellega ühes elukoha kind-
lakstegemine on raskesti läbiwiidaw. Kaudsete faktide najal. See waade
pole makswusele pääsenud ja, olles ainult üks ajalooline aste üldises
arengus, tema mainimine siin teiste omasarnaste seas pakub üksi tee-
reestilist huwi.

Elukoht pole ainult fakt ja tahe, ta on õiguslik side isiku ja teatud
paiga wahel. See side pole teostataw isiku tahtega, waid seaduse normi-
ga. Seaduse pooldajad jagunewad aga mitmesse rühma.

Mitmekesine on hulk, kes pooldab elukoha määramist natsionaal seaduse
alusel. Asjata on wist mainida, et pooldajad on Mancini natsionaliteedi
koolist I). Elukoht, olles osa personaal statusest, peab alluma samale
seadusele.

Tuleb mainida, et pole mingit üldist põhimõtet, mis sunniks paiguta-
ma elukoht personaal statusse liiki. Riikide wahel pole üldise kujunenud
põhimõtet õiguslikekude wahekorradete kohta, mis kuuluksid personaal statu-
sse. Riigi seadused paigutawad neid oma arangemise järele. Samuti pole
absoluutne põhimõte, et personaal statusse õiguslikud wahekorrad lahenda-
kse kõik ühisel põhimõttel. Wahekorra allutamine seadusele on riigi kaas
ning tema ainuõigus on rakendada kohaselt seotamismõiste wastawa õigusi-
sele wahekorrale. Tegelikus rakenduses pole lex nationalis sugugi ainu-
maks w ka neis seades, mis tunnustawad lex nationalise kohasust, waid
ta kõrwal personaal statusse küsimustes esinewad ka teised seotamismõisted.

Teiseks ei anna ta mingit wastust natsionaal seaduse puudumise jähul-
isik on taltea seaduse lage, kui ta on kodakondsuseta. Harilikus elukor-
ras tarwitatakse sel puhul elukoha seadust aasainena. Siin aga tekib
tagassaade ja isik on nõiutud ringis. Samane on lugu, kui seda waadet
rakendada sel puhul ka isiku personaal statusse otsustamiseks elukoha
seaduse alusel. Et leida see seadus, on waja tingimata leida elukoht,

et ne l'établit pas... Le fait et L'intention sont dans la pleine depen-

elukohat määratakse aga sama seadusega. On jõutud absurdumini.

Elukoht pole mingis sidemes kodakondsusega: võib saada elukohta ilma kodakondsuseta, kodakondsust ilma elukohata. Nende omavaheline side luua on võimatu. Sideme kunstlik loomine toob meid absurd järeldusteni, kus meie kohtunik peab otsustama, kas kreeklane, kes ilal pole enam kodumaal kolinud, vaid meil sündinud ja üleskasvanud, onab Eestis elukoha või mitte. Kompromiss ettepanek 2) lex fori maksvus, kui elukoht puhtub selle seadusandluse piirkonda, kuhu kuulub kohtunik, vähendab piiratult võimalikke konflikte ja erandina annab hoobi põhimõtte ühtlusele.

Peapuuduse ja eeskirja moodustab põhimõtte vale alus. Esimesest silmapilgust paistab loogilisenarakenndada personaal statusse kindlaks tegemisel ratsionaal seadust ka elukoha juures. Kuid selleks on vaja kindlaks teha, et elukoht kuulub personaal statussesse.

Seda teha on võimatu, sest elukoht sinna ei kuulu 3). Elukohal pole midagi ühist personaalsusega ja ta ei kuulu ei õiguse ega teovõime hulka. See on olukord, millest isikul tekiwad sidemed õiguskorraga ja territooriumiga ning selle tõttu on ta territorial tegur.

*Siseõiguses, ütleb Nagalhaas 4), ühe riigi valdkonnas ühe isiku elukoht mis on selle riigi piires, loob mitte ainult õiguslike sideme selle isiku ja riigi vahel, vaid ka administratiivse, poliitilise, naturaalkohustusliku jne.

Bahvusvahelises õiguses, le domicile etablidans un Etat determine cree un lien juridique entre l'individu domicilie et cet Etat; du domicile

---

de la personne qui cree l'un et manifeste l'autre. Sans Repertoire 1.593
 1) Weiss op.cit.III 1.333; Durand Essai de dr.int.pr.1.373; Valery, Manuel...1.113; kohtu praktika toetab vähesel määral seda vaadet: Clunet1930 1.279; 1928 1.1022(?). Repertoire 1.598; Rolin, Principes de dr.int.1.634
 2) Vincent et Penaud Dictionnaire de dr.int.pr. Despagnet op.cit.1.500.
 3) Nagalhaas op.cit.1.126; Dicey op.cit.1.119; Niboyet op.cit.1.684; Pillet op.cit.1.301; Holenstein op.cit.1.179.
 4) Nagalhaas op.cit.1.126.

resultent pour l'individu et pour l'Etat dont il s'agit, des droits reciproques et des obligations importantes.

Selle tõttu elukohta nä ravime, millest oleneb selle õigusliku sideme loomine, kuulub muidugi selle riigi võimkonda, kellega see side on loodud, sest ta on palju enam huvitatud kui see, kelle kodanik isik on.

Pea viimase ajani oli üldine arvamine, et territoriaalne seadusena pääseb maksussele lex fori. See teooria vaatleb elukohta mitte kui puht teivillõiguslikku normi, vaid üht segasõistet, elukoht kuuludes ühteaga ka avalik õigusesse. Tähest on huvitetriigi võim kui sidemest mis ühendab isikut riigiga. Selle tõttu ainult oma seadus (lex fori) võib anda selguse 1).

Kahn ütleb: 2) Ein Rechtsverhältnis (sõeldud selle all elukoht) ist die letztes Residuum des Internationalisierungsprozesses übrig geblieben, ein Rechtsverhältnis, welches, so einfach es ist, doch nach einem territorialen Recht bestimmt werden muss, und auf welches gleichwohl die weitere Anwendung internationalen Privatrechts unmöglich ist. Die Internationalisierung hat ein Ende; wir können das Domicil nur nach unsern eigenen Rechte bestimmen.

Veidi teistkõlgealt põhjendavad seda Pillet ja Niboyet 3): La lex fori possède ici une compétence de principe facile à justifier. En effet, chaque fois que le législateur fait dépendre l'application d'une loi à l'existence d'un domicile, il s'agit du domicile tel qu'il le conçoit. La notion du domicile est une définition des éléments de la doctrine internationale; comme tel, il fait partie du système de droit internat

---

1) Le domicile ne se rattache pas nécessairement au statut personnel; notamment, lorsque la compétence des autorités dépend de domicile, celui-ci est déterminé selon la loi territoriale, le juge ne pouvant puiser sa compétence que dans sa propre loi. Clunet 1928-1.1297.

2) Kahn Gesetzkollisionen 1.76.

3) Pillet et Niboyet Manuel de dr.int.pr.1.533.

tional edicte par le souverain. Ainsi quand le legislateur soumet la succession mobiliere a la loi du domicile, il determine l'empire de sa souverainete dans cette matiere. Or, il ne faut pas qu'un pays etranger par sa conception differente du domicile puisse soit etendre, soit restreindre l'empire des lois francaises en egard aux successions.

Samaal seisukohal on Dicey: The acquisition of a domicile cannot be affected by rules of foreign laws 1). Ta juhib muu seas ka asjaolule, millega tihti ei arvestata, elukoha omendamise ehk omendamise k situs tuleb eraldada elukoha seaduslikkudest s judest ja tegaj rgedest. Esimene käsitus tuleb vastata kohtu poolt vastavalt lex fori nõuetele elukoha iseloomu, omendamise ja muutmise kohta täitsa iseseisvalt, ilma s juta elukoha seaduse poolt.  iguelikud vahekorrad, mis tekiwad elukohast, on iseseiswad ja alluwad lex domicili.

See vahetegemine on õige ja kohane, kuid iseenesest see seisukoht pole toetataw.  iguelikud vahekorrad on weidi teisteugused seal, kus elukoht on rahwewahelise eraõiguse eestamisesteks.  igueliku iseloomu annab siin konfliktnorm. See k seb kohtunikule teatud  iguelikud vahekorrad allutada mitte oma materielle seadustele, waid nendele, mis maksuwel isiku elukohas. Selles seisabki konfliktnormide eesp ra, et ta t stab kohtuniku w inu üle oma õiguse normide ulatawuse ja annab otsustuse wõime teise riigi seaduste üle 2). See algidee on k sigilt tunnustatud ja s gaw j rjekindlusetus, kui kohtunuk, et seda tarwilikku õigust leida, k he tarwitab elukoha normides ilma kaalutamata oma materjaleist seadusnormi. Elukoha, kui konfliktnormide aluse m aramine lex fori põhjal, on

1) Dicey op.cit.1.119; Samaal seisukohal Brocher Cours 1.246; Lerebour-Pigeonniere Precis §337; Halebury The laws of England 1.183; Westlake Prantsuse kohus-Clunet ja Revue; Wharton Conflict of laws §147; v.Bar op.cit.1.240; Dernburg op.cit.I. 1.98.

2) Laine Introduction II 1.111; Mancini Del'utilite...Clunet 1874; Pillet Principes §49-50; Tjutrjumow Graždanskoje pravo 1.29; Jablotskow

praeguste waadete najal, rahvusvahelise erasiiguse põhinõutete murdmine, puht territoriaal põhinõutete kasuks 1).

Teelik, et see inkonsekwentsus on kõigil autoritel silma wahele jäänud. On teetatud põhinõutele, et elukohta mõiste kuulub rahvusvahelisse erasiigusesse ja selle otsustamisega andmine teise seadusele on suverääniteedi rikkumine. Kuid asustades elukohta rahvusvahelise erasiiguse aluseks, tuleb tunnustada ta põhinõutetelt ühiseks teiste oma sarnastega, natsionaliteediga, rei siitaga jne. Kui neil kohtunike peab tunnustama kedagit näit. praegu makawa abielu seaduse normide kasitusel Italia või Hispaania kodanikuks, kas ta otsustab Eesti kodakondsuse seaduse põhjal? Ei, praegune doktriin vastab anan-wähen ükemeelselt, et wastawa te maade kodakondsuse seaduste alusel lahendatakse asi. 2) Tihti põhjendatakse kodakondsuse erinevust ta kuuluvusega awalik siigusesse ja ta normide sundisloomuga. Kuid see isoleerimise joon sunnib weel enes tarwitama lex fori määrusi ja kui seda praegu ei nõuta, on osalt naljakas nõuda seda elukohta juures, mida paljud autorid loewad ikka weel kuuluwaks erasiigusesse. Et kodakondsuse kätinused on suurena hawiga wiigi elus, ei ole seotamisõiguste juures arwestatataw; kodakondsus kui seotamisõiguste kuulub üldiste selle juriidiliste kätinuste kätitusewiisude alla.

Selle waate pooldajad rõhutawad elukohta määrust kui kwalifikatsioonikätinust. Kwalifikatsiooniteoriaga pole kätinused mejas teginist. Mitte kaks siiguelikku kontseptsiooni pole siin waieluses, pole teginist kätinusega, mis siiguwalda või siigusesteeini peatukki paigutada wastaw mõiste, mitte siigueliku wahekorra isoleerimise kohta, waid kaks siigusesteeini on waieluses, kumbki seowides oma wõimu piire laiendada.

Prak. kommentarii 1.206; Engelmann Kurs...1.68 jt; Holsten utšebnik..1. 30 jt; Senat 86/93; 96/98; contra Šeršenswitš Kurs graš. prava I 1.180.

1) Weiss op.cit.1.308; Holenstein op.cit.1.177;

2) Pillet op.cit.1.178; Weiss op.cit.1.79; Westlake De la naturalisation et de l'expatriation R.D.I.I 1.102; Zeballes --J.I.P.tXLV 1.19;

Kas ja kus on faktiline seisukord muutunud õiguslikuks siksaks, see on vaidlusküsimus.

Kvalifikatsioonil puhul on vaja kindlaks teha objekti õigusline status, et selle põhjal rakendada üks miitast selle maa seotamisõhstet; elukoha määramisel on seotamisõhstete kindlakstehtud, ainult selle kaitse all materiel normide rakendamine, s.o. sissuguse maa sisulised normid pöösewad makewusele, on vaidlusküsimus.

Bahuswahelise seotamisõhstete ei kuulu kvalifikatsioonil alla. Need on riigi põhiohguse küsimused, mis ükskord kindlaks määratud ning nilledo rakendamine on ette teada. Ainult nende tagajarjel rakendatav materiel seaduse norm on oteinistateline.

Inelik, et Pillet I) pole pannud tähele oma sarnast järjekindlaestust. Sundusliku elukoha puhul ta tunnustab ainuakswake territorial põhiohte. Wabatahtliku elukoha puhul on järsku teine seisukoht, lex fori ainuakswus. Miske sundusliku elukoha puhul peab olema ainuakswes seaduse norm maal territoriumil, aga wabatahtliku maal mitte. Ma leiab, et kui küsimus kerkib naabri riigi kohtus, pole riigil samuti üksikikne, kas isik tunnustakse elama ta piireis tema wõi naabri seaduste põhjal. Suwereniteedi küsimus tekkitab alati juhul, kui tärkab küsimus, ka isik maal elukoha wastawa riigi piireis. Nii kaugele kui riigi wõim ulatub, nii kaugele wõib ta otsustada, kas isik maal maal elukoha wõi mitte. Otsustada elukoha üle teise riigi territoriumil, kus walitsemas teine suwerään, on selle õiguste rikkumine. Praktiilises elus wõib lex fori seisukoht wia absurdumini, nait. BES §§3066-3074 otsustawad, kas isik maal elukoha Boliwias wõi Paragwais. Esiteks peab mainima, et meie seadusandlus pole sugugi huwitet, elab ta ühes wõi teises riigis, ja teiseks BES normid pole sugugi kvalifitseeritud selle otsustamiseks.

Wahese tähepanelikkusega on möödanud kõige praktiilises ja otstarbe-

1) wrd Pillet op.cit.1.300; ka Manuel 1.633;

kohaselt seisukoht. Zitelmann 1) arvanine jai wiinase ajani ainakeseks, I) sandes toetajaid, kuigi teistsuguse argumentatsiooniga, alles mõõduvili aastateil. Zitelmann ütleb: Wohnsitz in einem bestimmten Staate haben, bedeutet...in ersten Linie, dass eine Person in diesem Staate von Standpunkt der Rechtsordnung gerade dieses Staates aus Wohnsitz hat; nach dem Rechte dieses Staates ist mithin auch die Frage, ob ein Wohnsitz in diesem Staat vorhanden ist, von Richter zu Beurtheilen. Selle järel- dusel, toetudes kõigi tingimustele, mida seadused nõuavad, tuleb otsida, kuhu need suunduvad. Koguvad need tingimused vastavalt seaduse nõuetele, tuleb waadelda vastavas riigis olusat olukohta kui seaduslikku. Suunduvad need aga mitmesse riiki, siis on isikul mitu olukohta ja eesõiguse omab see, kus on wancis olukoht; ühesanuste juures omab eesõiguse see, kus isik harilikult või tegelikult wiibib jne."

Jattes kõrwale wiinased juhud, olukoha mituse, mis on waga waleldatavad, tuleb tunnustada, et põhiidee on Zitelmanni õige. Tema mõtet on ühes riigis olukoht omada, on just selle riigi olukoha normide järele olukoht omada. Sellele on wastuwaleldud just konfliktnormide seisukohalt. Waidatakse 2) kui riik wõtab olukoha oma konfliktnormide seotamisestiseks, siis wõib ta ka ettekirjutada, kuidas piiritletakse olukoht igakordselt. Nende nõudmiste ülesseadmisel on tal wabal käed. Kodakondsuse suhtes on makswad üldised rahvuswahelised põhimõtted, olukoha suhtes puuduvad need täielikult. Igal riigil on waba woli määrata olukoha tingimusi ja nõudeid wastavalt oma oma isikrahdustele ja oma õiguslikule arusaamisele. On riik need awaldanud, siis nad, kui kõige wastawamad kohtuniku hingelaadile, peawad pakeema ikka makswusele.

Ettetoodud arwustus ei pea paika. Oma õigusnorme rakendad ainult sel põhjusel, et need on kõige koosõlastatamad kohtuniku õiguslikele arusaamisele, on ebajuriidiline. Wastaw seaduse normid rakendatakse üld-rahvuswahelise eesõiguse põhimõttets alusel ja praeguse õiguslikul arus

1) Zitelmann Internationales Privatrecht I 1.177 jt.

2)Holenstein op.cit.1.180.

saarisel suunduslikult. Ainult üldkorra erand võib siin muutusi luua I).

Teiseks, elukohal puuduvad, vastandine kodakondsusele, üldised rahvusvahelised põhimõtted. Ainuke küsimus, kas kodakondsusel olid need põhimõtted iseenesest ja algusest peale, lõkkab white paper. Need põhimõtted selle tõttu esinevad, et kodakondsuse küsimus on teoreetiliselt enesekäsitatud, et tema on suurema aktiivsusega, kutsudes riikide poliitilises elus täiseisemaid kokkupuurkeid. Nagu ülal nägime, pole elukoha mõistet nii lahkuinud, et neilt poleks võimalik eraldada üldiseid põhimõtteid. 2) Oma väiksema aktiivsusega pole elukoht esiletõukkinud ja tema käsituse on paljudes osades veel algastases.

Täiseisem vastuvõtu on, konfliktnormina ja ka seotamismõistena on riigil õigus piiritleda üksikuid juhuasi 3). Riigil on seks õigus, seda ta tunnustab ka, kuid ainult neil juhuasi ja neil piireis, millistele ulatub tema võim. Väljaspool seda tal ei ole. Sealpool piire on elukoht teise seaduse all. Ja ainult vastava seaduse otsusega saab elukoht õigustlike iseloomu 4).

Mis aga kõige imelikum, arvustajad panevad elukoha kui seotamismõiste, eriseisukorda. Lex fori tahta ise määrata elukoha tingimusi. Kui loogiline olla, siis peab ta seda tegema kõigi seotamismõistetega juures. Seda aga arvustajad ei nõua. Kui tekib kodakondsuse küsimus lex nationalise

1) Ligeix La theorie de renvoi et la nature juridique des regles en dr. int.pr.--Clunet 1904; Jablotškov op.cit.I. 1.207; Tjutrjunow Gr.prawo 1.29

2) Suuremaid uurimusi elukoha kohta on üksikuid, mil e tõtta on võimatu luua ka suuri ühtlasi põhimõtteid.

3) Heleinstein op.cit.1.180: Wenn ein Staat in seinem Kollisionsrecht die Rechtsbeziehung Wohnsitz als Anknüpfungsbegriff verwendet, so kann er auch vorschreiben, wie dieser Wohnsitz im Einzelfalle zu bestimmen sei... Bei der Aufstellung solcher Normen ist er vollständig frei in der Wahl der Kriterien, nach denen das für den Wohnsitz geltende Recht zu finden ist.

4) Paris vastuvõtmatu arvustuse esildab Heleinstein 1.181 elukoha normide

otsustamiseks, kasitatakse selle riigi seadusi, kelle kodanikuks isik pretendeerib olevana. Või teisel seotamisviisil. Laeva lipu suhtes ehk sadama on tihti, eriti meriõiguses, seotamisviisideks. Kui otsitakse lipu ehk sadama seadust, ei seata üle norme, millede põhjal neid seadusi määratakse, ehkki vastav lipu ehk sadama seadus seda omaks ei võta. Wastupididi, waadeldakse seadust, millele vastav isik pretendeerib allu- waks, ja selle seaduse tingimuste olemasolu. Kui Inglise kohus otsustab asja lex pavilloni põhjal, ei hakka ta Inglise normide kohaselt otsima Eesti laewale lipu seadust, waid waatleb Eesti seaduse tingimusi ja kas laew nendele vastab, et ta oleks wõimaline pretendeerida allu waks Eesti seadustele. Samaaegune lugu on ka elukohaga.

Lex fori kasitamine toob raskusi ka tegelikus elus. Mitte kõik wahet- korrad ei lahendata kohtus. Sinna satub waid wahene hulk. Elukoha kind- lake tegemine ülejäänute jaoks on sarnasel korral wõimata. Wastakoht- rahendil pole mingit toetuspunkti, mille najal otsustada teise elukohta. Sarnane olukord on ta enda elukoha määramisel. Satutakse jälle sõjaringi. Normaalsel kohtuna esineb harilikult elukoha kohus. Et aga alles kohtu mää- rusega luuakse elukoht, ei allu isik tahendab üldse kohtule, kuna alles lex fori põhjal luuakse elukoht.

Nagu mainisin eelpool, pole seadustes olemas enamikul juhuistest elu-

---

negatiiv konflikti puhul: Kui ükski riik ei tunnusta enamwat elukohta oma seaduse järele, s.e. kui riik A järgi saab ta elukoha riik B ja wiimase seaduse järele jälle A-s, tuleb Zitelmanni järgi elukohata juhus. kuigi ta seda Holensteini meelest seda pole sest- nach ihren tatsächlichen örtli- chen Beziehungen und Verhältnissen eine solche Behandlung gar nicht ge- rechtfertigt erscheint. Elukoht pole mingi faktide kogu, ta on õiguslik side isiku ja teatud paiga (riigi) wahel. See ütlus on otseskooses wast- olus Holensteini enda definitsiooniga elukohast (1.140). Elukoht pannakse maksma seadusega (Nagelhaas 1.125) ning isikul on ainult õigus sõjutada temale antud piirkonnas. Ainult seadus võib ütelda, millal on elukoht

kohta määravald norme. Kuid huvitaval kombel on üksikud olimasolevad aluseks võtnud viimase seisukoha; Montevideo leping §5 ütleb: Koha seadus, kus isik viibib, määrab tarvilikud nõuded, et viibimine muutuks elukohaks. Formulatsioon on puudulik, sest ei lahenda juhuseid ilma viibimispaigata. Mis puutub elukoha mõistesse, siis paistab ta seda eitavat.

Sanase seisukohale jõuab ka Magalhães I), kuigi ei loe ereliset olukorda, vaid väljub praktilistest kaalutlustest. Peale mitmesuguste kombinatsioonide, mida ta väga mitmekülgselt haritab, jõuab ta järgmistele seisukohtadele, mis on üldjoontes ühised Zitelsmanni omadega, kuid klassifitseeritud ja loodud praktilisele kasutamisele.

Elukoha määramisel on rakswad järgmised põhiõoned; a) lex fori on ainu kompetentne, kas vastav isik onab või ei onab elukohta vastava riigi võimkonna ulatuses; b) on otsustada elukoha suhtes teise riigi territooriumil, tulevad selle riigi seadused rakendamisele; c) kui eelmistest põhimõtetest järeldub, et isik onab situ elukohta riikis, mis on teised kui fori oma, rakendakse nende riikide seadusi ja seaduste omavahelist suhtumist lahendaks vastavalt mitme elukoha põhimõtetele; ja kui järeldub, et ta pole elukoha omaja, rakendakse seadus, mis on elukoha puudusel rakendatav.

Elukoha määramisel rakendakse lex loci, mis võib paljudel korradel ühtuda lex foriga. Süsteem paistab keerulisena olevat, tegelikult seda ta pole, ta head omadused kõrvaldavad pealegi ta mõned arusaamise raskused.

Selle süsteemi tugewus on ta järjekindlus. Isik allub elukoha suhtes ikka samadele materjaal seaduse normidele. Isikul võib olla protsesses mitmes maa, mis praeguste sisetate juures on igapäevane nähe. Kui anda otsustamise vallasel puhul leges foridele, iga maa seadus võib ise seisvalt määrata elukoha. Seaduste lahkuinewate nõudmiste tõttu võib

tekkisud ja faktide kogu, mis teise õigusliku arusaamise järele on küllalidane, ei ole mõduandew kellegile.

I) Magalhães op.cit.l.129;

isik onada iga lex fori põhjal eri elukohta. Ta võib alluda nii mitmele materjale normidele, mitu protsessi tal on, ja kõik need võivad olla erinevad. Siin võib tekkida sarnane segadus ja sarnased õigelikud vastolud et ühes riigis tunnustakse lex domicilii põhjal õigelik teinang maks- waks, teises aga samuti lex domicilii põhjal, mis aga lex fori kontsep- tsiooni alusel on teisel, mõelduseta.

Lex loci määratlemisel on elukoht ja lex domicilii ette teada. Nad muutu- vad alles isiku teinangutega ja seaduse sanktsiooniga. Isik võib alati teada saada, mis seadusele ta allub ning vastavalt sellele toimida. Ta loob kindla kujulise õigussüsteemi isiku tegewusse, ning kõrvaldab ka elukohta muutlikuse võimalusi, mida eriti pakub lex fori põhimõte.

Mainitud põhimõte on kohaldatav kõige kergemini BES põhimõtetega. Ta aluseks on Savigny ja ta järglaste põhimõte, õigelik vahekorid allub sellele seadusele, kuhu ta suunudub oma iseloomu poolest. Tuleb leida "Sitz der Rechtsverhältnis". Mõnast põhimõtet paljudel korral ta ühe suse tõttu on raske käsitada. Elukohta juures see kontsentratsioon on ette olemas, mille alusel on faktiline elukoht kindlakstehtaw. Faktili- sest elukohast õigeliselt üleminek võib sündida ainult selle seaduse mõjul, mis tegelikult walitseb seal paigal, mitte aga mõne muu maa seadu- se põhjal. Selleks seaduseks võib olla ainult lex loci, koha seadus, kae isik pretendeerib omawat elukohta.

Praktiliselt see põhimõte pole veel aksepteeritud ühegi seaduse poolt. Kuid kohtu praktika on talle heatahtlikult suhtunud. Esimene osa sest seisukohast on aga väljendust leidnud Bustamante kodeksiis I). Ainuüksi see osa põle täiuslik, sest ta ei määrata seadust juhul, kui lex fori ei

---

I) art 23: La nature, l'acquisition, la perte et la recuperation du do- micile general et special des personnes physiques ou civiles seront re- gi par la loi territoriale. Les questions relatives au changement de do- micile des personnes naturelles ou civiles sont resolues conformement a la loi du tribunal, s'il est celui d'un des Etats interesses et, a de- faut par la loi du lieu ou le dernier domicile est pretendu acquis.

pääse rakendusele. Samuti artikli esimene osa võib siia arvaniselt lex fori kasuks, kuigi autorid praegu annavad sellele lex loci tähenduse 1).

Praktiliselt seisukohalt väljudes, faktilisi asjaolusid arvestades, nagu ta ise mainib, püsib ka Holensteini iseseisva elukoha seaduse määrava teooriaga esineda.

Ta ütleb 2): on konflikt juhul kohtunikul määrata ühe isiku elukoht, siis on tal kõige pealt silmas ees oma eesmärgi elukoha normid. Esijoonel teeb ta ikka kindlaks, kas nende normide põhjal asjaomane isik onab kohtuniku õiguspiirkonnas elukoha või mitte. Sel puhul, eimesel tingimusel võib ta vaba tubdega rakendada oma elukoha normid.

Ei võta aga kohtuniku õigus vastavat isikut oma võimkonda, pole põhjust selle seaduse norme rakendada. Mainitud normid pole enes kompetentsed. See sunnib elukohale otsima mingitpidet, mis vastaks kõige enes elukoha iseloomule, mis oleks üldistele elukohtadele vastav ja kohtunikule igal ajal kindlakstehtav. Sarnane side peistab kõige kindlamana olevat "principal etablissement", isiku olemise keskoht. Ta on kõigil riikidel loomulik korraline elukoha alus. Sel alusel on isiku elukoht kohtuniku poolt kõige hõlpsamini oletatav.

Principali etablissementi rakenduse elulises valdes on ta leidmise võimaluses. Holenstein jätkab: Sarnaselt kindlakstehtud koha õiguse põhjal kohtunik otsustab, kas isik onab elukoha. Ta peab tunnustama, et isik onab elukoha ka ta õiguspiirkonnas, kuigi ta harilikud elukoha normid seda eitavad. Nii pea kui on kindlakstehtud isiku principal etablissement seal piirkonnas, onab isik elukoha. Selle eesmärgi hüved olla sellise, et eiin on võinatu edas- või tagasööde. Die Wohnsitznormen jenes Ortes entscheiden endgültig über den Wohnsitz, auch wenn sich dieser danach nicht an jenes Orte oder in jenes Staate, sondern in einem Dritten, oder gar in Staate des Richters selbst befindet.

1) Bustamante La Commission des Jurisconsultes L.106 ja 216.

2) Holenstein op.cit.l.181.

Põhiline varamõiste on järgmine: Die Wohnsitz bestimmt nach dem Rechte des Staates, in welchen eine Person den örtlichen Mittelpunkt ihrer Existenz (son principal etablissement) hat 1).

Uks mõte on Hohensteini: sarnane eelmise vastega: võttes seadus ei saa ettekirjutada, kas isikul on vastavas paigas elukoht või mitte. Kompetentne selleks on ainult sel paigas maksvad elukoha normid. Kuid väljades sellest mõtest, langab ta oma eitavasse tagasi teisel teel. Mitte kohus ega kodakondsus ei määra väljaspool oma piire elukohta, mille vastu ka Hohenstein vaidleb; vaid tema meelest teeb seda principal etablissement, kui olla sarnane võim. Ei suuda kuidagi aru saada, sike eelmistel õigustel tugeval seda õigust polnud, ja principal etablissement, kes ise puht faktiline olukord, ilma mingi õigusliku tagasõjuta, saavad võimu osad?

Teiseks, ei saa kuidagi võtta üht elukohta tingimust aluseks tervele riigile. Elukoht ei teki iseenesest, faktilise olukorra olemisel, seadus määrab kõik tingimused; ta võib su meelest ka eitada elukohta, kuigi kõik tingimused paistavad olevatena. Faktiline olukord, principal etablissement, alles veel pealegi ainult ühe tingimus elukoha olemise eelduseks, ei loe kuidagi iseenesest elukohta. Nagu elukohtade võrdluseel nägime, elukoha alustena ei esine ainuüksi principal etablissement, vaid ka teised tingimused. 2) Principal etablissement aluseks võttes on Hohenstein osast seisukohast loogiline, sest ta tunnustab principal etablissement ainukeseks elukoha aluseks 3). Kuid seaduste võrd-

1) Hohenstein op.cit.1.182;

2) Repertoire §§ 164-168; Par contre la notion du domicile differe trop d'un pays a l'autre et tout conflit entre les conceptions nationales du domicile ferait naitre les difficultes insolubles chaque fois que des conceptions nationales differentes du domicile seraient entrees en conflit.

3) Hohenstein op.cit.1.61.

alusena seda ta pole. On olemas seadusi, kas võtavad alusena ka paigalviibimise I), sümboolikohas üuesti esiletõkkimine 2) jne.

Holenstein ise võtab pühendatuse 3), et elukohta määrata võivad normid ainult oma piirkonna ulatuses. Kuid lõpujärelduseks jõuab ta otsusele, et kohtunik peab oma seadust kui *lex domicilii* rakendada kui seda nõuab *principal établissement* seadus, ehkki oma elukohta normide kohaselt õhtegi elukohta seal pole: Nach dem Rechte des so festgestellten Ortes (*s.c. principal établissement*) würde also der Richter bestimmen, wo die betreffende Person ihren Wohnsitz hat... Im letztgenannten Falle hätte also der Richter sein eigenes Recht als Wohnsitz-Recht anzuwenden, obwohl nach seinen eigenen Wohnsitz-Normen kein Wohnsitz in seinem Rechtsgebiet bestünde. Suuresmat vasturaskivust ei või onas luua. Isik ei allu seadusele kui *lex domicilii*, kuid siiski selle seaduse normid tulevad rakendamisele. Seadus ei pea ennast kompetentseks, kuid singisuguste faktiliste olukordade sunnil, mida seadus ise ei pea küllaldaseks ja end kõrvaldab, peab kohtunik siiski teda kasutama. Elukoht pole faktiline tegur, mis luuakse asjaoludega, ta on õiguslik mõiste, mis määratakse seadusega, mitte ei konstateerita. Seadus määrab, kas isikul on side oma õigussüsteemiga. Selle sideme loomine materjaalse olukorra najal pole võimalik.

Holenstein vaidab, tees süsteem kõrvaldavat tagassaade. Aga kui seadus, mis maksusel *principal établissementi* paigas, määrab elukohta aul tingimisel, näit. residentai järele, ja isik on oma residentaiga mujal, on neil edassaade kõige puhtamal kujul. Elukoht seaduse otsusega määratakse mujale riiki. Võtta aga otsukohe tarvitamisele *principal établis-*

1) BGB art 7; Portugali art 41; Hispaania art 40; BES § 3067.

2) Dicey *op.cit.* l.99; Argentiina art 99.

3) Holenstein *op.cit.* l.181: Nimmt aber das eigene Recht des Richters nicht den Wohnsitz für sein Rechtsgebiet in Anspruch, dann besteht auch kein Grund mehr, weiter seine Wohnsitz-Normen anzuwenden.

seerenti seadus kui lex domicilii, on elukoht, kui siguelise mõiste, kui siguelise sideme eitanine. Isik ei ole alluv seadustele mitte siguelise mõiste alusel, vaid faktiliste asjaolude sunnil.

Kõigil neil asjaoludel seda praktilist seisukohta on võimalik pooldada. Ta on võimalik rakendada ainult piiratud liiki seaduste jaoks. Kuid ka nende juhuste puhul pole ta oma vastutavuse tõttu kohane. Sest kohunik ei saa milgil tingimusel rakendada sigusvahekorra selgitamiseks lex fori kui lex domicilii, kui lex fori otsuskoht konstateerib, et kehtivad tingimused pole küllaldased elukoht määramiseks. Lex fori rakendamine sel juhul on otsene oma seaduse eeskirjade ignoreerimine. See praktiline vaade on võimalik siseõiguses, kus tihtigi arvestatakse faktilist asjaoludega. Kuid kui autor seab siin elukohta kui juriidilist sidet faktidega ja kohtu võimalikku toetuspunkti laiendab ka seaduste toetuspunktide, selle tuleb kindlalt vastu vaielda ja eitada.

Ühes samas, praktilisest seisukohalt väljudes, kuid olusid otsides siguslike vahekorrad iseõigusest, mis toetuvad lex domiciliiile, eitab Rolin I). Üks seadus on võimetu andmast üldist vastust. Elukoht määratakse selle tõttu ei saa ühe üldise põhimõtte järgi otsustada. Kompetentne on seadus, mis leitakse olevana kõige kohasem elukoht mitmesuguste tagajärjede kohta: mõnikord lex fori (kompetentsi määramisel), mõnikord lex nationalis (personaal statusse määramisel), lex territorialis (asja õiguse jaoks) jms.

Seda vaadet arendati Härmasesse 2). Elukoht pole iseseisev mõiste, mille tõttu eraldi määramine pole võimalik ega tarvilik. "Elukoht ise pole midagi, see on tagajärjed, mis on kõik". Selle tõttu pole ja ei võimalda konflikte seaduste vahel elukoht määramisel, vaid need konfliktid

1) Rolin Principes I 1.650.

2) Fiore Traite I 1.476; Donnedieu de Vabres Evolution de la jurisprudence 1.616; Bennet Le domicile des etrangers en France 1.143;

Ühtuvad nendega, mis määravad elukoha tagajärgi. C'est à l'autorité qui fait du domicile une condition nécessaire à l'obtention du droit ou d'une qualité ou qui recourt par le recours à la loi ou au tribunal du domicile un conflit de lois ou de juridictions préexistant qu'il appartient de définir ce qu'elle entend par domicile.1)

Tähtsaks küsimus, kas sarnane elukoha eitanine ainult sel põhjusel, et elukoht on liig raske eraldada te erinevate juhusete, on põhjendatud. La notion du domicile general repose pourtant sur un fait élémentaire et présente en soi un caractère de nécessité, de permanence et d'universalité 2). Elukoht on juriidiline mõiste, mida on võimalik eraldada, mis on seaduste normidega määratud ning mille kindlakatteenimine on ta tingimuste kaudu võimalik. Kui ei saa mõistet kindlaks teha, pole teda olemas ning ei saa olla ka tagajärgi. Tagajärg tekib alles mõiste olemasolul ja selle isekrõudustele vastavalt, mitte ümberpöörduvalt.

Kõige tähtsam, see waade on elulises vastolus tegeliku jurisprudentsiiga 3). Kes kajastab oretti tegeliku elu tarvidusi ning kes kindlalt annab vastuse elukoha mõiste olemasolust ja ta mõjust, on otsustaga konfliktide puhul elukoha seaduse määratsemisel. Samuti loob ta raskusi tegelikele kahtlemisele, andes ühe õigusliku vahetorra oma õigusliku elu ajal mitme seaduse vahelkonda. Tegelikult elus viimane moodus võib tuua määratlemise raskusi, sundides õiguslike vahetordi killustatama vastavalt iga ta oma iseloomule ning vastavalt viimastele otsida elukoha seadust. Waade on loodud kabinetis varjuse ilma puudeta lahendada praktiliselt elukorda. Ta peab lema õigusliku mõiste kahtlemise hõlpsustamiseks, aga mitte raskendamiseks. Ainna ratsionaalse ja järjekindla aluse loob minu pealst sinuksai lex loci.

1) Lévesseur La détermination de domicile en dr.int.pr.fr. 1.93.

2) Cassin op.cit.1.681.

3) Dicey op.cit.1.798; Revue 1926 1.389; 1905 1.613; 1928 1.613; Clunet 1919 1. 1061; 1914 1.590.

Isik võib paljude seaduste järele saada mitu elukohta ühe riigi territooriumil. Kuid ta võib kaasa, ja seda võimalust suurendab veel enam minu poolt ka soovitatud lex loci rakendamine, saada elukohti mitmes riigis. Lex loci määrab iseseisvalt, kas isik on tema võimalikkuses elukohastatud. Lahkumisevõtte tingimuste puhul võivad seda konstateerida mitu lex locit. Kuid siin tuleb nende seaduste omavaheline võistlus, igasüks olles ühesõrdselt suveräänne oma piirkonnas, tal pole mingit põhjust loobuda teise kasuks. Mis seadust või mis elukohta eelistada?

Üldist põhimõtet seadused ei anna. Vastavalt senisele viisile, tuleb otsida üksikuid vastusi, neid koostööstada ja nende rajal luua uusi tehnikute tähtsuseks.

Juhul, kui lex fori ühtub lex lociga ja isik saab elukoha koostuniku piirkonnas, pole kahtlust lex fori elukoha ainuaksuseel. Kui õiguslik kontseptsioon on arenenud kindlaks mõisteks, tuleb ta igal juhul rakendada. Erandina esineb olukord, kui lex fori otseselt normaiga loobub oma mõju andmast ja delegerib selle teise elukoha seadusele. Kuid see peab olema otseselt ettekirjutis, üldiselt on eeldatav lex fori esisus.

Raskem on asjaolu juhusel, kui mõlemad elukohad on väljasepool forumi piires. Siin tuleb pöörduda seaduse üksik normide juure ja nende vaikimiseel otsida analoogilisi juhiseid. Arvestades üksikute juhuste vähesusega, pole analoogia otsing sugugi kerge teinang.

Üksikuid põhimõtteid on seostatud I).

BES ei oma ühtki konflikt normi elukoha jaoks. Kuid erilist erinevust ei saa siin luua. Tuleb katsuda ühtlustada need üksikud normid, mis on

I) Projet d'une convention international sur le domicile art 3: Si la personne a sa residence en un lieu et le centre de ses affaires et de ses interets dans un autre, on la considere comme domicilie, a l'egard des droits de famille, la ou elle a sa residence, et a l'egard des droits de creance, des droits reels et de ceux de succession, la ou elle a le centre de ses occupations et de ses interets.

laialt paigutatud kogus õigemini kuul eiseriiklike elukohtade jaoks, ning süsteem, mis vastaks rahvusvahelise elukohtade tarvidustele.

Valjaspool kahtlust on asjaolu, kui isik vastab neile, kui lex forumi seaduse nõuetele ja onab BES piirkonnas elukoha, tuleb rakendamisele rõhuvas enamuses forumi elukoha normid. Alles, kui juba mainitud, annab lex fori kindlaid norme teise elukoha rakendamiseks, tuleb loobuda meie normidest. Nii leiab, art XXXIV põhjal tuleb igal juhul loobuda lex fori elukoha materjaal normide rakendamisest, kui isik, kuigi onab Eestis elukoha, elas enne oma surma alaliselt välismaal.

Onab isik aga kaks elukohta välismaal, määrab seekord lex fori nende omavahelist suhtumust. Lex loci on tegem elukohtade tekkimisel, kehtastatamisel, kas nad on võimeelised valitseda vastavat õigusvahekorde. Nende rakendamisel, s.o. mis seaduse materjalinormid rakendatakse, on otsustajaks ainuüks lex fori. Sest vastava elukoha valik on seotamisõiguste tahtis omadus ja tingimus; seotamisõiguste isoleerimise määrab aga ainuüks lex fori.

Lex fori ettekirjutise puudustel tuleb rakendada võimalikult ulatuslikult neid üksikuid juhtumid, mis on laialt paigutatud BES konflikt kui ka materjaal normide seas. BES normid on juhuelse isoleerimise, selle tagajärjel suurena sidemeta osa vahel. Kuid mõne küsimuse kohta annavad nad väga häid vastusi. Nii BES art XXXIV annab eeskujuliku vastuse pärandusõiguse kohta: kui isik onab mitu elukohta, arvestatakse seda, kus ta elutes viimast ajal I). Isiku residentide majal lahendatakse suur hulk tähtsaid õiguslikke vahekorid.

Residents on üldse üks suuremaid abinõusid elukohtade omavahelises mõistatamises. Otsuseid viitid on vahel; kuid kaudselt ja analoogia põhjal rakendatakse teda ohtrasti. Eriti suuresti leiab ta aset abielu

I) Arvestamiseks tuleb siin residents, mitte lähinjaline olek. Selle tõttu, kuigi isik suri elukohas, kuid harilikult viibis teises elukohas, tulevad viimase normid rakendamisele (Ts K D 68/912).

õiguses. Abielu õiguste kohta maksab esimesest elukohta-asukoha seadused (art XXIX). Kuid need muutuvad elukohta muutmisel. Nõlde asub seisukohal, et uue elukohta erandamine pole wana mahajätt, kui wiimast pole ilmselt näha ja sel puhul tulewad rakendamisele ikka wana elukohta seadused 1). Sellega ei saa õhtuda; ei saa luua sarnast üldist normi. Elukohtade ülewiiimisel tuleb arvestada ikka wahekorra tingimustega. Kui naine jargneb mehele uude elukohta ja wana elukohaga on nee seotud ainult ariliste ehk suude töö sidemetega, ei saa nende najal ometi otsustada ka perekonlikke wahekordi. Kohus võib presumptsioonina wõtta esimest elukohta, kuid peab arvestama ka tegelikkude wahekorradega ja huwitet isikute õiguspõega. 2) Sama seisukoht tuleb wõtta ka waneplikust wõimast tekkinud wahekorradega jaoks. Arvestamisele tuleb alati see elukoht, kus perekond asub. Naidu võib tekkida juhuseid, kus osa perekonda ja nende õigused wahekorrad lahendatakse eriseaduse najal, kui õllejäänute onad. Wiimast asjaolu võib eriti tekkitada Nõlde seisukoht 3) , et "kõige õigem on juhul, kui isal oli mitu elukohta, anda eelistus selle elukohta seadusele, kus see suhe esimesena ajalisel faktilisel tekkis, s.o. selle elukohta, kus taitus esijoonel terve faktiline waneliku wõimu tekkinise koosseis, koht, kus oli sündimine, seadustamine, ehk lapseandamine; see koht, kui esimene ajalisel, kõrwaldab teised."

Nõlde ise tunnustab , et "awaldatud arwamine ei wõida pretendeeruda waidlenuks." Ja waidlenuks on ta tõesti. Keitaks, juba Wene Senat oma otsuses 68/ 912, mis kaib küll parandusõiguse kohta, kuid mille õid-põhimõtet võib ka siin rakendada, tunnustae faktilist elukorda tihti

-
- 1) Nõlde op.cit. l.242; Jesli muž wposledstwi priobritet nowoje mestožitelstwo, schranie na rjadu s nim presnoje, to eto na otrasajetse na prawah suprugow, kotoreje obaužadajuteja po sakonah prešnowo mestožitelstwa.
- 2) Onab isik juba abielu sõlmimisel mitu elukohta, pole kahtlasi, et see pannaeb maksusele, kuhu nee asus naisega kehe pärast sõlmimist.

mitte küllaldaseks, vaid seades maksussele sarnase, mis oli vahekorraga seaduslikult seotud.

Teiseks, wanaeliku wõimu sidumine lapse sündimisega wõi muu tegeliku faktiga on mitne õigussüsteemi toomine perekonda. Kergesti võib juhtuda, harilikus elus, mitne elukoha juhu puhul veel sagedamini, et lapsed erinevad elanipaikadega; Selle tagajärjel erinevad nad ka õiguslikus statuses. Ainuke wõimalik elukoht on see, kus sees elab oma perekonnaga. Seadus tunnustab perekonna elukoha muutust, kui perekond on isa poolt mujale wiidud üksik elukoha juures; uue elukoha asumine osalise õigusewahekorradega terwiku ülewilmisel on lubatud; seda enam peaks olema wõimaldatud õiguslike wahekorradega ümbergruppereimine mitne elukoha wahel. On perekond ülewilmidud, rajatakse uue elukoha najal kõik õiguslikud wahekorrad, perekonnast tekkivad. On wana elukoht jäänud, on ta mähkj jäänud, see küsimus üldse ei peaks esinema.

Üldisemad põhimõtted, residentidega lahendada wõistlus kahe elukoha wahel, pooldan kõigi isiklike õiguste lahendamisel. Residente elukoht tuleb seni wõtta aluseks, kuni pole tõendatud wastupidist. Alles asjahuwitusei tõendusel võib see eeldus ümber lükata ja seeõigustatud elukoht mujale määratama. Kohtule tuleb aga anda üldine põhimõtte, mis on tõendataw objektiiwsete andmetega.

Samasugust objektiiwset momenti ühtumisel tuleb arwestada ka asjajaguse juures. Missuguse lex domiciliiga ühtub lex rei sitae, seda elukohata on seil küllaldane põhjus tunnustada seeõigustatuke. I)

Paljudes riikides on näha kohtutel püüet elukoha fikseerimisel anda suurem tähtsus objektiiwsetele faktidele. Isiku tahe loetakse waljendatud juba ta toimingutega. Seda seisukohta tuleb eriti rakendada elukohataide nitmuse puhul, sest siin mõlemis on isiku tahe tegewuses, mille t tõttu sel alusel wahetegemine on rakendatud. Jatta otsuse tegemine isiku ütelusele on juhuslikkuse ja ühe poole tahte maksma panek õiguse-

3) Nolde op.cit.1.240;

1) v.Bar op.cit I 1.599 ja 603;

waherõrdades, mille võimaldamine on lubasatu. Selle asemel tuleb võtta arjandus, mis on tegelikult valitsemas isiku üle, on neile kõige lähedasemad ja tuttavamad ja nende põhjal otsustada elukohtade eesõigusi. Lusa aga üldist apriorset tecriat, nagu seda Kolde paneb ette wanemliku võimu kohta, on vastolus tegeliku eluga ja täiesti vastuvõetatu.

Jätk järelle otsustada seadus, mis määrab elukoha muutust. Wanemliku võimu tekkimise puhul oli paar sõna elukohtade kohta üleviimisel; jätk otsustada, millal, on toimunud faktiline ja õiguslik üleviimine.

See seadus ei õhtu sellega, mis määrab elukohta, sest isik võib wai- ta, et kuigi andmete põhjal tal on wastawa seaduse otsusel seal elukoht, on see tema poolt mahajäetud. Elukoha muutmisel tarvilikud tingimused on määratavad teistel põhinõtetel.

Elukoha muutmisel on waja olla teowõimeline. Elukoha teowõime jaguneb aga kaheks: üldine teowõime ja eriline teowõime. I)

Üldine teowõime osab harilikke tingimusi, s.o. isik peab olema täisealine ja sui juris. Et see kuulub personaal statusse hulka, on waidlema- ta, ja selle järeldusel on konfliktid lahendatavad üldistel alustel.

Elukoha muutmisel pole aga üldisest teowõimest küllalt, waid peab osama veel eriteowõime, s.o. isik peab olema waba sundusliku elukoha kohus- tiseet. Nagu selpool nägime, sunduslik elukoht harilikult ületab waba- tahtlikku ja selle osanik ei saa oma tahtel elukohta muuta. Selle tõttu pole kahtlust: kui on olemas sunduslik elukoht, on eeldus wahetamise wõimatusse. Osandab isik teises riigis sundusliku elukoha, kaotab ta eelimesse, wabatahtlikku.

Elukoha wahetuseel võib tegelikult juttu olla ainult wabatahtlikkust elukohaast; selle muutmisel tekib küsimus: mitesuguse riigi seadus on ot- sustajaks, kas selle, kus hakk elukoha mahajatab või selle kuhu ta siir- dub?

Nagu elukoh waliku suhtes, nii ka sellele küsimusele pole wastuseid

I) Nagaihaes-Sõn 1.10 jt.

seadustes ja vähe kirjanduses. Mõned ökeikud, mis on antud, annavad vastuse waga mitmesugustest seisukohtadest.

Wanin wande, Dudley-Fieldi projekt, annab otsustamise "seadusele, mis on maksusel riigis, kuhu isik saab wõimendil nii ta tahab asutada oma elukoha". Wastawalt sellele seadusele määratakse wanus, teowõime ja muud tingimused. Põhjenduseks sellele watele- ta annab wõimaluse igale riigile otsustada oma seaduste põhjal elukoha asutamise tingimused oma terriitoriumil.

Bolin I) wõttis selle arwustuse alla ja seet seadik on pöördud teise seaduse poole, elemasolewa elukoha osale. Selle poolt tuuakse wäiteid, et wastawalt elemasolewale elukohale on isiku personaal status, kuna s selle määramine peab tehtama ja toetama olewale wahekorrale, mitte aga saabuwaale.

Wastawalt w imasele Utleb ka Bustamante Kodeksi: art 22: Les questions relatives au changement de domicile des personnes naturelles sont resolues conformement a la loi du tribunal, s'il est celui d'un des Etats interesses et, a defaut, par la loi du lieu ou il est pretendu que le dernier domicile a ete acquis.

Samas waates on ka Nagaihaes 2), kes oma seisukoha waljendab peo sanade sõnadega. Saanti pooldawad seda enamus autoreid, kes küsimuse kohta on sõna wõtnud. Uldiselt peab mainima, et see on üks wähestest elukoha küsimustest, kuo waated hakkawad õhtuma 3).

Erandi seisukohaga esineb Valery 4) , kes pooldab elukoha tingimuste allutamist isiku lex nationalisele. Kuig teda pole toetanud isigi nationaliteedi teoria teised esindajad, ka kõige härmisemad. Ta on jäänud taita õksinda.

---

1)Bolin op.cit.I. 1.667: cette opinion est de plus sujette a la critique, neme au point de vue de principe d'apres lequel la capacite serait regie par la loi du domicile; car c'est a la loi du domicile anterieur du domicile encore existant au moment ou l'on vient et on veut changer

Kõiksus ei paku meie seisukohest erilist huvi, sest tema peenasukoht on see, mis tunnustavad elukoha ainsust. Ainult elukoha ainsuse põhimõtetel on tegemist elukoha muutmise küsimusega, kuna muutus näeb ette ühe-aegset vana elukoha kadu ja uue omendamist.

Toodud vaidetele ei saa leida vastavat juhust meie seaduste järele. Meil ei saa elukoha muutust võtta ühe õigusliku toiminguna, tuleb ikka lahutada omendamist ja vana mahajätmist, sest korraga nad ei ilms. Selle tõttu oleme meie vabad viimastest konflikt juhistest ja ette toodud väitelus seisukohad pole kasutatavad meie seaduste normide kohta.

Ainukene küsimus, mis meil ette tuleb, on, millal on elukoht mahajäetud ja uus asutatud? Sellele küsimusele annab kumbki seadus iseseisvalt vastuse. Nad polegi siin konfliktis, sest nende tegemuspiirid ei ühtu. Mõlemad otsustavad täiesti iseseisvalt, ilma vastustamiseta.

Meie seaduste kohaselt on elukoht erinav, vastavalt tema viide, elukohale, kui ka iseloolule, energilisusele jne. Kõik need toimingud on erinevad üksteisest. On vana üheõiguslik, ehk õiguseid, viide pole. Mõne iseloolu joonega erinevad nad ikka. Kui juba annu on need võetud gruppidesse, vastavalt nende iseloolu peajoonetele. Mõnedest on enam vana õiguse ilgitus.

Üheke õiguse jaoks õiguslikud toimingud on nende mahajätmise alatus. Nad toimuvad mitte teiste õiguse normide, mis määrab nende mahajätmise. Progresse arengus on õigusekohane mõne õigusliku toiminguga üksteisest eristada õigusnormid. Et õiguseid ole on viitavad, on kõigile toimingutele määratud ka mahajätmise alatus.

Wastavalt alatusle ühe õiguse, moodustavad õiguslikud toimingud ühe

---

qu'il faudrait logiquement recourir.

2) Nagalkaas op.cit.1.134.

3) Vice The Int. Law Ass. Report 1923 1.286; v.Bar op.cit.1.161; Zitelmann op.cit. I 1.175.

4) Valery Manuel de droit int. prive 1.116.

jarjed ja siguelikud toimingud, mis isiku eluajaga kontsentreeruvad sinna, sigueliste toimingute ning rahgutuse elukoht psühholoogiliselt mõistlik, toimingutele ja tagajärgetele. Elukoht on kogu need siguelikke toiminguid ja tagajärgi, on nende ühe hõlmas mõiste, mitte neadest erinew.

Eluajaga ja tahelparandamise tõttu see mõistlik on leidnud teed ka siguelikku kirjandusesse. Si taheta teha vahet, et elukoht tõttu kontsentreeruvad need toimingud ja tagajärjed sinna paika, vaid elukoht mõistlik ise tagajärjele. Elukoht võib olla mõnele inimesele, vaid on talusatud mõiste. Sarnast ühist, igapäevaelu elukoht erandisoleks põhjendatult üteldakse et see järjekindlalt mõistlikust hõlmas kiita. Veel hõlmas, et ka kirjandus ja sellele vastavad tead, vaid siguel-

X.

Igal isikul on sigueliste toimingute kompleks, mis ta ehitab elu kehtel. Muidugi on see igaljuhul erinew, vastavalt tema elule, elukutsele, kui ka iseloomule, energilisusele jne. Kõik need toimingud on erinewad oma vahel. On wahed ühesuguseid, ehk siguelini ühise, ühise pole. Mõne iseloomu joonega erinewad nad ikka. Kuid juba annu on neid wõetud gruppidesse, vastavalt nende iseloomu peajoonetele. Seadustes on enes wahed ühtlase liigituse.

Üheke ühtlaseks jooneks siguelistele toimingutele on nende makswuse ulatus. Nad toetuvad kõik teatud seaduse normile, mis määrab nende kuuluvuse. Praeguses arengus on ettekujutatatu mõne sigueliku toimingu olek väljaspool siguelnormi. Et iseseisew ole on eitataw, on kõigile toimingutele määratud ka makswuse ulatus.

Wastavalt siduvusele ühe normiga, koonduvad siguelikud toimingud ühte paika. Et siguelikud toimingud on isikuga seotud, on mõeldapaasematu mõne nende kontsentratsioonist sinna, kus isik alaliselt wiibib. Kui i isik asub ühes paigas järjekindlalt, ühiseks, tal on seal elukoht.

Põsib isik paigal tahtega seal kama wiibida, tekiwad tal sellega otsekohesed siguelikud tagajärjed. Harilikus elukorras segatakse need taga-

järjed ja õiguslikud toimingud, mis isiku elamisega kontsentreeruvad sinna, õigusliste mõistetega ning reagitakse elukohest analoogiliselt mõlemille, toimingutele ja tagajärgedele. Elukoht on kogu neid õiguslikke toiminguid ja tagajärgi, on nende ahte haarav mõiste, mitte nendest erinev.

Eksituse ja tähelepanematuse tõttu see seisukoht on leidnud teed ka õiguslikku kirjandusse. Ei taheta teha vahet, et elukohta tõttu kontsentreeruvad need toimingud ja tagajärjed sinna paika, vaid elukoht võetakse ise tagajärjena. Elukoht pole enesest iseloomuga, vaid on tulutatud mõiste. Sarnast üldist, igapäevalist elukohta arusaamiselt põhjendavat ütelist ei saa juriidilisest seisukohast heaks kiita. Veel halvem on, et ka kirjandus pole sellele tähtsust annud, vaid õigusliku mõistena käsitleb ka esimest wandet.

Tuleb ikka wahet teha ja arvestada sellega, et enamus seadustikke, ka neid, kellele seotamisõigetena esineb elukoht, on enamikul juhustest arvestanud elukohta toimingutega siseõiguses, jättes täielikult arvestamata õiguslik tegemus rahvusvahelises eraõiguses. Sellest ongi, et side, mille elukoht loeb, käsitletakse liig siseriikliselt. Tihtigi on jäetud kõrvale elukohta kui rahvusvahelise eraõiguse seotamisõigete tegelus, tema kompetentsus kui side teatud territorium legis'ega I). Seda lahkuvõtmist pole märgatud nii mitme autori poolt. Osalt on siin eeldatud isikute seotamise piirkond, kuna seaduste poolt määratakse, seja lahendus on antud kohtunikkude hooldeks, kes oma otsustes ikka pole täiesti üleolevad ja sagedasti oma seadust pooldavad 2).

Kui mõnede rahvusvahelise eraõiguse küsimuste jaoks, näit. välismaalaste küsimustes või kohtu kompetents rations personae, on vaja kohanda isiku seukoha nii kindlalt kui siseriikliselt, on vaja ainult teada riik, ehk õigeni antud terwiku õiguslist süsteemi, kuhu elukoht suun-

1) wrd Dicey op.cit.1.4. Magalhães-SáN Brierly kiri 1.18.

2) Valery Manuel N112; Lareboure-Pigeonniere Precis §337.

dub. Elukoht rahvusvahelises eraõiguses alustab kuni õiguse süsteemi pii-
rideni; elukoht siseõiguses lokaliseerub faktilise asukohaga, enamasti
administratiiv õigusega kindlakstehtav. Siseriikluse elukoht ei esine
rahvusvaheliselt, ta kaotab jõe rahvusvahelistes õiguelikkudes tolein-
guses. Elukoht rahvusvahelises eraõiguses onandab aga alles jõe teise
õigussüsteemi pretensioonide tekkimisega. Nõuetes nõistet on eritegevuse
piirkonnaga.

Et võrrelda kahe riigi elukoha nõistet, tuleb asetseda sarnaselt alu-
sele, mitte aga võtta ühelt seaduselt ta faktiline olemasolu, alias elu-
koht siseõiguses, teiselt aga seotamisõiguste, alias elukoht rahvusvaha-
lises eraõiguses I). See seadus on tihtigi kirjatistesse paasenud. Sea-
duste püüdlikkuse tõttu on mitmedki autorid asetanud elukoha faktilise
elukorra kogu seotamisõigustele. Nii ütlev Löwenwarter 2): Diese Dreitei-
lung (in Tatbestand, nähere Wirkung, der entstandene Wohnsitz und ferne-
re Wirkung; privat und öffentlich rechtlichen Folgen) ist verwirrend,
wähil man nicht zwischen näherer und weiterer Wirkung in diesem Sinne
unterscheiden kann. Es ist nur denkbar, dass ein gewisser Tatbestand vor-
liegt, und dass aus ihm gewisse Rechte und Pflichten entspringen. Dagegen
ist ein Zwischenglied in dieser Kette von Ursache und Wirkung, das Manigk
Wohnsitz nennt, logisch unmöglich. Ja edasi: es handelt sich nicht da-
rum, den Begriff "Wohnsitz" zwischen Tatbestand und seine Folgen als be-
sondere Rechtswirkung einzuschleiben, sondern lediglich darum, ob man
der Ursache oder ihren Wirkungen die kürzere Beziehung Wohnsitz debon
soll."

See katkend ei taba otse sihti, kuid ta näitab siiski oma autori waa-
te: elukoht võib wadelda kahest seisukohast. Et aga igaku on nakeew
oma erialal, ilma osawahelise suhtumiseta, on wadlemata ja eelmise kat-

1) Cassin op.cit.1.667.

2) Löwenwarter op.cit.1.8.

kend on põhimõtete eesmärgid.

Keisese mõtte juures elukoht kaotab oma kindla asu. Ta kujuneb üheks suurearvuliseks õigustite järelduste koguks, mis omavahel ei oma mingit sidet ning muutub üheks sisesise koostööst ja ilma iseseisva õigustite mõjuga massiks.

Elukoht pole see kogu õigustite vahetordi, vaid ta on aluseks nende vahetordadele. Kõik vahetordad sihiwad elukohale, kui enne neid olid, neid rajavale; näiteks:

Für die Scheidungsklage ist der Richter am Wohnsitz des klagenden Ehegatten zuständig 1). A person's capacity to enter into a contract is governed by the law of his domicile (lex domicilii) at the time of the making of the contract 2). Les actions ayant pour l'objet les matières visées à l'art. 1 (successions et testaments) seront de la compétence de la juridiction: 1)...2) de l'Etat où le défunt avait son dernier domicile etc.3) Elukoht esineb siin selgesti kui ühine õigustik alus kõigile nende õigustite vahetordadele. Ta ei ole nendege identne. Sest nende sisesise jõe omandamiseks peab ta ette kindlaks määratama.

Järelikult on olemas kaks liiki norme, mis kurbki isiklikest mõjutavad elukohta: ühelt poolt seaduste normid, mis piiritlevad elukohta, määravad selle asu 4), millede rajal elukoht tekib ja on elukohale alusteks, ning mis kasselewas tõe on leidnud kasitust, teiselt poolt normid, milledele elukoht ise aluseks on.5) Elukoht asub ise nende vahel, kolmande lülina, olles seotud mõlemiga, kuid siiski siduvusele vastanata iseseisva mõistena.

Kui vaadelda mõlemaid kõrvaldusi, on vaidloomu teise, elukoha aluslike toimingute, suurem tähtsus. Keiseseid määravad elukoha olemasolu, ta

1) Šveitsi art 144; 2) Dicey op.cit.1.577;

3) Projet de convention en matière de succession et des testaments art 8.

4) Meie seaduste järele BES art 3066-3074;

5) Meie seaduste järele aet XXVII-XXXVI.

sisu ja aja. Teisel eelneb elukoht kui iseseisev faktor, taie sisemist jõudu ja suure teguvõimega. Tal on määrav võime, andes õigustatud teo- ja jõu. Eraldades elukohtast sellelgi osad, leiame ta mõiste-ks on abstraktne, õiguskorralduse loodus õigussubjekti side kindla paigaga. Elukoht eelneb järelikult kui õigussubjekti olemus, kui üks õigustsüsteemi atribuut. Ta on üks olemus õigussubjekti võimetest, millega ta õigusteasutust saab osa võtta. Kui üldse võimeid on võimalik liigitada, võib öelda: õiguskorraldus annab isikule olemuse saavutada õigusi ja kohustusi, teovõime neid elustada oma teoasutustega.

Elukohta võime vastuseks peame vaatama ta õigusliku tagajärgi taie ulatuses. Nii mitmesugused kui need viimased ka pole, kõik nad omavad ühe jõu: nad kõik tähendavad ulatuse kompetentse mõisteid, nad annavad järelikult õiguslikele vahetule teatud piirkonnas.

Elukoht on ulatusline kompetentsialue. Ühtlasi on see ainuke tema ülesanne. Sellega piirdub tema õiguslik funktsioon.

Sarnase üldise ütlusega ei saa piirduda, kuna on olemas hulk õiguslike mõisteid, teoasutust ja vahetule, mis samuti määravad ulatuse piirkonna. Näiteks suur hulk neist on olukorralduse iseloomuga, näit. elukorralduse olemine, lepingu allkirjutamise koht jne, mis eralduvad meie käsitatavast liigist. Waikese osa on õigusliku iseloomuga, näit. kodakondsus, muu õiguslik kvalifikatsioon ja ühenduse jne. Elukoht kuulub nende viimaste õiguslike suhte kilda.

Kõigist teistest erineb ta aga kahe iseloomu joonega.

Kui siiski näit. kodakondsusest tõusevad ühe kohaga sidumusest teatud õiguslikud tagajärjed, siis on see ainult väljendite aluseks olevate vahetule. Need tagajärjed pole ainukesed, vaid teinaga kujunuvad ka paljud teised, näit. riigi ja kodaniku vahelised vahetule. Kompetents-tagajärjed lianuvad ainult sarnastel puhkudel, kui nad nende alusel olevate vahetuledega tihedas ajalikus vahetule. Kõigil juhtudel on teatud õiguslik vahetule või eriline õiguslik juhus alus, cause, avalikkus-

de õiguslike tagajärjede seotamiseks.

Elukoht on selle vastu ulatusline vahetud õigussubjektiga, mille tagajärjel pole mingit erilist õiguslikku vahetorda ega õiguslikku toimingut. Elukoht iseennest on ulatusline kompetentsialus I). Sellega piirduvad ta õiguslik tähendus. Pole olemas mingit erilist cause avalikkude õiguslike tagajärjede seotamiseks, viimastest olenevalt. Teda pole ka tarvis, seetõttu elukoha olemasolu on iseennest juba küllaldane põhjus tagajärgede seotamiseks. Elukoht esineb abstraktses seotamisõistena.

Sellest esimesest erandist järgneb automaatselt ka teine. Kuna elukoht kui abstraktses seotamisõiste ei esine mingis üksimeses seotises oma õiguslike tagajärgedega, pole ta ka piiratud oma ülesannetes. Sel ajal kui teised kompetentsialuslised seadused on oma õigusliku iseloomu järele nõjumas teatud laiemal või kitsamal kompleksil õiguslikele vahetordadele, puudub sarnane piiramine elukohal. Seotamisõistena on elukoht võimaline olemas kõigile õiguslikele faktidele. Ta ei tõuka õhtegi wälja. Kui õigussubjektile tähelab üks õiguslik toiming, on elukoht võimaline olemas õigusliku alusena, ilma, et toimingu sisulised vastolud esile tõikald tõrkida. Kae aga konkreet juhusel on elukoht võimaline määrata või on aluseks mõni muu seotamisõiste, on seadusandja määrata. Ainult kehtiw seadus määrab, missugune on elukoha efektiivne jõud üksikutel juhtudel. On võimalik, et ta pole maksim kehtiw õiguse järele, kuid sellega pole tõetud elukohalt ta jõud olla aluseks üldiselt. Seadusandja osus lihtsalt wastel, et käesolewa õigusvahetorra jaoks on kehtes teine seotamisõiste.

Inglise seaduste waade 2), millega lex nationalisele üldise elukoha kompetentsialusliku statusse määramisel, mis on täielikult elukoha määrata, on esimese waate määruse tõendus Inglise seadusandja ei pea võimalikuks wadeldada neid kahte mõistet, kui wõistlewaid, waid kui tegütsewaid eri-

1) Niboyet op.cit. §564.

2) Nagelhaas-Sch Brierly kiri 1.19; Cassin op.cit. 1.668.

piirkondades. 1) Sellele vastuvõetavale määratlus on ainult ebnaline. Sest eest-
 lamisõiguste kohalikkust võib otsustada üksiku õigusvahetuse puhul või
 terve peatükki kohta. Leian, et lagilise eelkoht on tarvilikult viimast
 ja selle tõttu kui eestlamisõiguste pole tal mingit vahet teiste riikide
 omadega.

Kuiseestamis ise, on elukohal ikka ühesugune mõte ja misel võime kons-
 teerida, et elukoht on õigusnormidele toetuv õiguslik siduvus teatud
 paigaga, mille tõttu õigus vahetusele tähendab üldine, abstraktne kom-
 petentsi alus.

Vastavalt eelpool toodud näidetele, on elukoht tihedalt seotud isiku
 õigustega. Ta on isiku võime tegelik olemine. Olee nende tihedus side-
 ned isikuga, kuulub ta personaal statusse hulka, seistes kõrvuti teiste
 omadustega, nagu õigusevõime, tegev isik, kodakondsus jne. Süsteemili-
 selt kuulub elukoht seega isikõiguste hulka.

Kuuluvusega isikõiguste hulka, ei ole veel seega öeldud, et ta on era-
 õigusliku iseloomuga. Tema praegune kasitus tsiviilõiguses ja ta aseta-
 mine sealt avalikõiguslike vahetuste aluseks on loonud eelarvamise,
 et eraõiguslik elukoht on kõigi alus. Elukoht piiritletakse vastavalt
 tsiviilõiguste seadetele ning se lega õhtlasi on määratud ta iseloom 3).

Sarnase ühekõlge järeldusega ei saa õhtuda. Elukoht ei kuulu eraõ-
 guslikku vahetusta 3). Õigusliku elukorra iseloomu ei määrata veel see,
 et ta on paigutatud eraõiguslike seaduste kodeksi. Sinna asetatamine
 võib sõnuda juhuse ehk midu ettevaatamatuse tõttu. Õiguslik fakti
 tuleb alguses ikka käsitada abstraktselt, vastavalt ta iseloomule ja

1) Brierly kiri: La premiere determine son statut politique, c'est-a-
 dire sa nationalite; la deuxieme determine son statut civile... la le-
 gislation, a laquelle se trouve soumise la societe dont il est membre.

2) Heinenstein op.cit.l.140.

3) Hiboyet Manuel §568: Le domicile est autre chose. Il retache territo-
 rialement l'individu. Ce n'est plus un concept de pur droit prive. Il
 consiste un moyen de classement.

Järelduse põhjal anda talle iseloomulik asend õigussüsteemis.

Nii nagu asend ei määrata iseloomu, nii asuti ei saa sõnada, et vastavalt sellele, et ta on piiritletud eraõigussüsteemi normidega, on ta eraõigussüsteemi iseloomuga. Alus nagu nägine pole vastuvõetav. Järeldus on asuti.

Elukoha suhtes on üldise piiritlemata, kas ta üldise kuulub ühtegi neist. Ta on nagu valjaspool, ehk õigemini välja, igalpool. Nagu Lauter (Stle I): Vorschriften des BGB gelten über den Wohnsitz nicht ^{nur} für das Privatrecht, sondern auch für das öffentliche Recht, soweit nicht in Spezialgesetzen in ^{nur} für diese massgebender besonderer Wohnsitz-Begriff enthalten ist; asuti Hölzer 2): Der Begriff des Wohnsitzes ist für das öffentliche und das Privatrecht derselbe. Ning enamus vaikides tunnustab sarnast vaadet.

Elukoha mõiste onas tegelikus teostamine on ühendisteline tegelikus elus, kuid rahvusvahelises eraõiguses on ta samu ed ei teinud. Kuna eraõiguslik elukoht on faktiline mõte, õigussüsteemi vahetõrgete kogu, on elukoht rahvusvahelises eraõiguses jäänud õigussüsteemi kontseptsioonile. Elukoht on õiguslik side isiku ja paiga vahel. Mitte paik pole onas elukoht, nagu seda võetakse tihti eraõiguses, vaid see õiguslik side, õiguslik abstraktne mõte. Seda eraldumist elukoht on teinud alles viimastel ajal; isegi rahvusvahelises eraõiguses pole kõik sellega päri, teda võetakse veel faktilise elukorrana. Kuid on kindel, et onas arengus elukoht jäänud välja ka eraõiguses õiguslikule väljendusele, kuna praegune elukoha mõiste seadustes, nii kummaline kui see ka paistab, ei anna vastuse elukohast, vaid ainult, kus kohas elukoht asub.

Selle kahepaikusega on elukoht onale loonud koduta elukorra õigussüsteemis. Vastavalt kohale seadustikkudes, kasitavad autorid teda tih-

1) Lauter Wohnsitz nach dem BGB 1.12;

2) Hölzer Kommentar zum BGB I 1.90.

ti õiguslikkude normide raamliides ulatuses 1)); tihhita aga õigussubjektide juures; õiget mõistet pole aga kuskil.2)

Veel iselikus on, et elukohale ei taheta anda puht õiguslik kontseptsioon. Ta pole ühe " puht juriidilise iseloomuga mõiste, nagu näiteks kodakondsus. Ta on üks põhiosa faktilise elukorra vastavalt elementaarsele tarvele, märkide juriidilist sidet, mis kinnitab isiku teatud paika 3)".

Ei pea võimalikuks sellega ühtuda. Elukoht pole mingi faktiline olukord millise väite vastu olen juba eelnevalt sõna võtnud. Samuti pole ta side- või määraja, vaid on ise see side. Elukohta tuleb mõnigi määrata õigusliku mõistena, kuigi ta koosneb faktilistest elementidest 4). Eks koosneb teisestgi õiguslikest mõistest onas algselt seaduse faktilistest elementidest. Elukoht on samasugane puht õigusliku iseloomuga, nagu kõik teised mõisted, ta on õiguslik side, mida seadus loob isiku ja teatud paiga vahel 5).

Elukoha kasitanine kõigi seaduste teatud autorite seisukohalt oli viidud. Nad eksisid see mõtte, et ei võtnud elukohta erandseisukohalt, vaid püüdsid teda kooskõlastada isiku võimega, nii nagu ta esineb seaduse süsteemis. Ülaltoodud näitlik analoogia, mida paljud on tarvitanud, viie arvamisele, et see on elukoha õlesanne. See ongi elukoha õlesanne, kuid teda tuleb vaheldu kõrgealt, saksevana kõigi normide heaks. Elukoht ei ole isiku võime ulatuslik määraja, ta on seaduste normaalse ulatuslik väli

1) Windscheid Lehrbuch des Pandektenrechts I 1.127; Stobbe Handbuch des deutsch. Privatrecht I 1.238; Planiol Traite I;

2) Begeleberger Pandecten 1.266; Dernburg Das bürgerliche Recht I 1.142 Kohler Lehrbuch des bürgerlichen Rechts I 1.70;

3) Cassin op.cit.1.664.

4) Aubry et Rau Droit civil I §141.

5) Westlake Treatise 1.387; Dicey op.cit.1.91.

jendis.

mis onkorda määravad isiku võimeid.

Elukoht määrab eelab ühepinnaliseit kodakondsusega, rei sitaega, loei contractuse ja teiste seotamisestetega. Kuid onapraseel kosbel on olejäänud teinud kaugena arengu: need mõisted on eraldatud teivill-seadustest. Nad on tunnustatud seotamisesteteks ja kuuluvad rahvusva-helise erastiguse alla.

Elukoha degenererumist võib seletada kahe nähtega: esiteks ta vanuse-ga. Kuis teised seotamisesteted tekkiäed, oli elukoht oma arengus valmis-est pole suurt lahkuinakat Rooma ja Praeguste elukoha mõistete vahel 1). Onal arengul sattas ta teivill seadustikku. Sest seotamisestetena oli t-tal kaige onas tegeinist viinase normidega. Ükskord sinna sattunult oli nuidugi raske teda eraldada.

Teiseks, elukoht pole leidnud üldise tõsist käitlenist. Mõne üksiku autori tahelponekuid aga ei arvestatud. Pealegi, nationaal kooli võimulo-passeiniseega suruti elukoht tahaplaanile ja teda taheti igat pidi kõrval-dada mõju avaldamisest. Seda võib kergesti järeldada võrdlusega Inglise-Ameerika õigusteadliku kirjanduse ja Euroopa oma vahel. Inglise käituse-tes on elukoht leidnud onale ta tahtusele vastava keha, kõrval kodakond-dusega, loei contractusega jne. 2) Euroopa autorid aga käitavad teda juhusliku mõttemi seisakohalt.

Kui seotamisestete, seisab elukoht ühevõrdsena teiste seotamisestetete sees. Kõik seotamisesteted on ühevõrdsed. Et mõnel neist on piiratuim ulatuspiirkond, ei mõju ta võimusele, sest see ulatus olenob ta ise-loomust ja õigusvahetkordade rõhkusest ning ise-loomust, kelledele ta aiuseks on. Pole rei sitas eüü, et tal on tegemust vahes kui näit. domiciliumil. Ses ulatuses, mis seadusega talle antud, on tal samasugused õigused ja annab samu tagajargi, kui teine palju laisulatuslikumas tegemuse põllul.

1) vrd Helenstein op.cit.1.40; Cassin op.cit.1.668; v.Bar op.cit.1.151.

2) Dicey op.cit.1.13, 167, 786 jt; Foote op.cit.I 1.77 jt; Hubbert op.cit 1. 1, 18, 128 jt; Westlake op cit.§244.

Selle tõttu ei saa ühtuda autoritega, kes jagavad seotariidideteid esma- ja teisejärgulisteks ehk teis- ja esajärgulisteks I). /igulik võine on kõigil ühesugane.

Oiguslikud vahetused peavad alluma seotariididetele ratsionaalsuse seadusekalt valijute ja valitsejate seaduse poelt, mis on sellele vahetusele kõige lähedasem. Üldpõhimõtet, mida eelmised seadused autorid peoldavad, makseks kuulutada ühe esmajärguline seotariididete, ja selle absoluutsel kohandamisel rakendada alles teisjärguline, on võimatu kohaldada ja raske aksepteerida. Ühe üldise põhimõtte elluviimise, on võeras õiguslikule arusaamisele kui ka elunditele. 2) Seotariididete on omavahelises alatises vastolus. Nende omavaheline suhtumine ja ajaline gradatsioon on ajutine nähe. Valitsejate võimused on aga kõigil ühesugused.

Selle üheõigusluse tegelikule seisundile pole vastanud elukoha seis praeguse õigusolukorras. Kuna kodakondsust ja teised käsitletakse rahvusvahelises eraõiguses, on elukoht leidnud käsitlemist peamiselt tsiviilõiguses. Oleks loogilises ja järjekindlas viis elukoht seaditi rahvusvahelises eraõigusesse. Ammu on levinud wande, et rahvusvaheline eraõiguse ei koeene ainuüksi seaduste konfliktidest, waid eia kuulud d ka walismaalaste õigused ja kodakondsus. 3)

Wimast, kodakondsuse peatükki, pean ka liig kitsaks. See süsteem arenes Euroopa maaarvoni, kus kodakondsust wõtatakse ena wähen ainsana e seotariididete. Palju õiges on käesolew osa suuta üldiseks peatükiks.

1) wrd Frankenstein Internation. PR I; e suuti Recueil 1930 III 1.291.

2) Chausse op.cit: Les rapports internationaux doivent être gouverner par le droit qui convient leur nature et il faudrait se livrer pour chaque relation juridique e une analyse attentive, sans s'attacher e un principe unique et precenseu qui aurait la pretention de s'appliquer e toutes les situations. Sans Calandrelli op.cit.1.289.

3) wrd Pillet Traite pratique; v.Bar Theorie und praxie;

nie käsitleb kõiki seotamisõigusteid: nii kodakondsus, elukoht, locus re-
git actus, lex loci contractus, executionis, rei sitae jne.

Nagu selgeol hääletatud, on see käsitus leidnud teed Inglise kirjandusesel).
Ka meie autorid lähtuvad samast seisukohest 2).

Käesoleva arutluse ei annud vastust, kas elukoht kuulub era või avalik
õigusesse. Tegelikult see poleudki harrastaw. Mu käepärased argumendid
pole ikka nii veenavad, et nad poleks ümberlükkavad. Vastaspoolel on
ikka võimalus neid arvestada. Kõsikus on ajaline, nagu kõik vaidlus era
ja avalik õiguse vahel 3), ning minu meelest ei ole mingit tähtsust.

Põõdsin ainult selgitada, et elukoht on seotamisõiguste, millesena kuu-
lub rahvusvahelisse eraõigusesse ning peab seal ka käsitust leidma. Sin-
na ei pea teda võtama, kui wainis nähe, nagu paljud autorid on teda ka-
sitanud 4), waid rahvusvahelises eraõiguses tulewad käsitusele elukohe
elemine, tekkimine, kadu ning nende õiguslikud tagajärjed, analoogiliselt
kodakondsuse käsitusele.

---

1) wrd Dicey, Whartoni, Foote, Westlake teoseid; ka Pillet §152 mainib
seotamisõigustete mitmuse.

2) Piip, Rahvusvahelise õiguse süsteem; Brun Rahvusvaheline eraõigus;
Pjantause (Weiss, Niboyet, Desparquet, Brocher) ja mõned Saksa (Lewald jt)
wastandine üldse ei eralda seotamisõigustes eripeetõõki.

3) Petrašitski Teoria prawn i gosudarstwa II 1.647;

4) Niboyet op.cit. §663-687; v.Bar op.cit. l. 149-366; Frankenstein op.cit. I.

Teiwiliseadustiku Kawa.

§28: Inimese elukohta loetakse see koht, kus ta on ab elukohta ja toimetuste ning huvide keskkoha, kestvalt giann jatkmise kavatsusega.

Elukohta alustamine ja selle mahajätmine sunnib tahte teostamisega, mitte palja avaldamisega.

§29: Üks inimene võib üheaegu omada mitu elukohta, kui ta on ab elukohta ühes nendest ja teises toimetuste ning huvide keskkoha, neid ühesugusel määral kasutab oma toimetuste ja huvide keskkohadena ja vaheldamisel vajaduse järgi vahest ühes, vahest teises nendest asub.

Kinnisvara asupaik, samuti ajutine viibimine ei määrata iseenesest veel inimese elukohta.

§30: Kui inimene on senise elukohta mah jätnud ja uut pole veel alustanud või seadab mõnda aega reisimisel elukohta ja toimetuste ning huvide keskkohata, või üldse ei on elukohta, siis loetakse elukohtaks tema igakordne viibimise paik.

§31: Abielunike elukoht on mõlemi abikaasa elukohtaks, vanema elukoht tema võimu all seisva lapse elukohtaks, eestkostja elukoht eestkostetava elukohtaks.

Kui abielunike elukoht on teadmata või abielunaine on õigustatud elama lahusest, siis võib abielunaisel olla oma elukoht.

Being a digest of the law of England with reference to the conflict of laws.

Et la loi qui determine le domicile d'après la jurisprudence anglaise et anglaise.

Revue 1908.

Book Conflicts of laws.

English System des Privatrechts XIV., 1907., and German.

Einfluss der privatrechtlichen Wohnorte in schiedsverfahren Recht.

- Kasutatus kirjandus: *Revue de droit et de législation comparée* 1936.
L'habitant et l'étranger. *Revue de droit international*.
- Audinet Conflicts entre les lois personnelles.
Clunet 1930.
- v. Bar Theorie und Praxis des internationalen Privatrechts.
- Bukowsky Swed graždanskikh usakonenii gubernii pribaltiiskih.
- Bustamante La commission des juristes-consultes de Rio-de-Janeiro et le
droit international.
- Bustamante Le projet de Code de droit international privé.
- Bustamante La nationalité et le domicile
Revue 1927.
- Cassin La nouvelle conception du domicile dans le règlement des
conflits de lois
Recueil 1930.
- Chausse du rôle international de domicile
Clunet 1897.
- Codification progressive du droit international.
Analyse des réponses des gouvernements au questionnaire
concernant le domicile.
- Dicey A digest of the law of England with reference to the conflict
of laws.
- De la loi qui détermine le domicile d'après la jurisprudence améri-
caine et anglaise.
Revue 1906.
- Fests Conflicts of laws.
- Erdmann System des Privatrechts Liv-, Est-, und Curlands.
- Holenstein Der privatrechtliche Wohnsitz im schweizerischen Recht.

Hubbert International Privat Law.

International Law Association Report of the thirty-first Conference.

Jacques La loi du domicile et la loi de la nationalite.

Revue de dr.int. et de legial. compare 1886.

Lapradelle et Riboyet Repertoire de droit international.

cit: Repertoire.

Makarow Die Quellen des internationalen Privatrecht.

Magalhães La doctrine de domicile en droit international privé.

Recueil 1928.

Riboyet Manuel de droit international privé.

Reide Bostošitelstvo po sakonas Pribaltiškogo kraja.

Š.M.J. 1906.

Pillet Traite pratique de droit international privé.

Rabinowitš Die Rechtslage der Staatenlosen russischen Immigranten in
Deutschland

Osteuropa 1928.

S.d.N. Comité d'Experts pour la codification progressive du droit
international.

questionnaire N13-Domicile.

cit: Magalhães-SdN.

Tjutrunow Ustaw graždanskowo sudoproizvodstva.

Teiwil seadustiku kawa.

Wahl La notion du domicile au point de vue internationale dans la
legislation fiscale française.

Revue 1908.

Wharton Instructions diplomatiques du gouvernement des États-Unis
sur la nationalite, le domicile et le mariage.

Clunet 1886.

Verlegung des Wohnsitzes

Haeuser's Zeitschrift 1896.